

Καθηγητῶν Μουσ. Γνωσθῶν
1812
1572

3155

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Δ. 1242

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΙΛΙΝΑ ΛΟΓΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣ

Υ Π Ο

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ Α. ΚΑΚΡΙΔΗ

215x145

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ. ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ
Τμή 1.10 - Βιβλ. 0, 20
Αριθ. αποφ. 27.966
23 Ε/Βολου 1917

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΙΚ. ΚΑΡΓΙΩΤΑΚΗ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 11δ

1916

Handwritten text at the top of the page, partially obscured by a tear.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

2000

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΑΡΑΪΩΑΝΗΣ

Faint, illegible text or stamp on the left side of the page.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

2000

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΙΚΕΡΩΝΑ

Ὁ Μάρκος Τύλλιος Κικέρων (M. Tullius Cicero) ἐγεννήθη τῇ 3^ῃ Ἰανουαρίου (a. d. III Non. Jan.) τοῦ ἔτους 106 π. Χ. (a. u. c. 648) παρὰ τὴν πόλιν *Arpinum*, κειμένην ἐν Λατίῳ ἀλλὰ μακρὰν τῆς Ῥώμης, πρὸς τὰ ΝΑ αὐτῆς, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Λεϊρίσις. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν εὐποροὶ τῆς τάξεως τῶν ἰππέων (ordo equester) καὶ ἀνέθροψαν καὶ ἐξεπαίδευσαν τὸν Κικέρωνα ἀρίστην ἐκπαίδευσιν. Μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν ὁ Κικέρων διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ ἐτιμῶτα τόσον, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς συνώδεον ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντες αὐτόν, καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἤρχοντο εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα ἴδωσιν καὶ θαυμάσωσι τὴν *ὕμνουμένην αὐτοῦ περὶ τὰς μαθήσεις δξύτητα καὶ σύνεσιν* (Πλουταρχ. β. Κικέρ. κεφ. 2). Πολὺ ἐνωρίς μετέβη εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθη ὀητορικὴν, φιλοσοφίαν, ποίησιν καὶ εἰσιήχθη εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ ὀρθὴν τῶν νόμων ἐριμνεΐαν ὑπὸ σοφῶν νομοδιδασκάλων. Ἀλλὰ ἡ φιλομαθεία του δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ παρεχομένην ἐκπαίδευσιν. Ἐπόθησεν εὐρύτερας σπουδὰς καὶ χάριν τούτων τῷ 79 π. Χ. ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἀθήνας, μικρὰν Ἀσίαν, Ῥόδον) ἡ ὁποία Ἑλλάς ἦτο τότε ὅ,τι εἶναι σήμερον ἡ Ἑσπερία Εὐρώπη, κατάλληλος εἰς τοιαύτας σπουδὰς, διότι εἶχεν ἀκμαζούσας φιλοσοφικὰς καὶ ὀητορικὰς σχολὰς. Ἐν Ἑλλάδι διέτριψεν ὁ Κικέρων δύο ἔτη, ἐπιστρέψας δ' ἐκείθεν τῷ 77 ἐνυμφεύθη ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν τὴν Τερεντίαν.

Καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Κικέρων εἶχεν ἐμφανισθῆ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὡς συνήγορος καὶ ὑπερήσπισεν καὶ ἄλλους καὶ τὸν Σέξτον Ῥωσκίον Ἀμερίων κατὰ τοῦ Χρυσσογόνου, ἀπελευθέρων τινὸς τοῦ παντοδυνάμου Σύλλα. Ἐθαυμάσθη καὶ τότε ὁ Κικέρων διὰ τὴν εὐτολμον καὶ μετὰ ἀποτελέσματος ὑπεράσπισιν τοῦ Ῥωσκίου, τὸν ὁποῖον ἄλλοι ὀητορες μᾶλλον τοῦ νεαροῦ ἀκόμη Κικέρωνος ἐπιφανεῖς καὶ μείζον κῆρος ἔχοντες δὲν ἐτόλμων νὰ ὑπερασπίσωσι τρέμοντες τὸν Σύλλαν. *Σχεδὸν πάντοτε* ἦτο συνήγορος κατηγορουμένων καὶ οἱ πλείστοι ἐκ τῶν λόγων του εἶναι τοιοῦτοι, συνηγορία κατηγορουμένων, καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀθώωσιν τῶν περισσοτέρων πελατῶν του.

Ἐκ τῆς ἐν τοῖς δικαστικοῖς ἀγῶσιν εὐδοκίμησέως του ὁ Κικέρων ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην τῶν πολιτῶν τόσον, ὥστε, ὅτε ἐξήχησε τὴν ταμειάν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς βαθμηδὸν ἐν τῇ νομίμῳ δι' ἐκάστην ἡλικίαν, ἐξελέγη εἴτε παμψηφεῖ (cunctis suffragiis) εἴτε πρῶτος τὴν ταμειάν (quaesturam) ἤρξε τὸ 75 π. Χ. ἄγων τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας, τὴν ἀνωτέραν ἀγορανομίαν (aedilitatem curulem) τὸ 69 π. Χ. ἄγων τὸ 38ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, τὴν στρατηγίαν (praeturam) τὸ 66 ἄγων

τὸ 41ον, καὶ τὴν ὑπατείαν τὸ 63 ἄγων τὸ 44ον. Οὕτω ὁ Κικέρων διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοτιμίας του ἐγένετο *novus homo* ὡς ἐκάλουν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας τοὺς ἀναδεικνυομένους διὰ τῆς ἰδίας ἐαυτῶν ἀρετῆς καὶ ἀνερχομένους εἰς τὰ ὑπάτα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς καταγομένους ἐξ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οὓς *nobiles*—ἀριστοκρατικούς, εὐγενεῖς, ὠνόμαζον.

Δυστυχῶς τὸ τέλος τοῦ Κικέρωνος δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχές, διότι γενόμενος ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, καθ' οὗ ἐγραψε δεκατέσσαρας λόγους, οὓς δὲν ἀπήγγειλε πάντας, κατεδιώχθη ὑπ' αὐτοῦ ἀπηνέστατα καὶ ἐφονεύθη τῷ 43 π. Χ. (7 Δεκεμ.) ἄγων τὸ 64ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος, οἱ *ῥητορικοὶ λόγοι* (orationes), αἱ *συγγραφαὶ περὶ ῥητορικῆς* (opera rhetorica), αἱ *φιλοσοφικαὶ συγγραφαὶ* (scripta ἢ opera philosophica), καὶ αἱ *ἐπιστολαὶ* (epistulae) εἶναι τὰ ὀνομαστότατα ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ γραμματείᾳ ἔργα τοῦ περὶ λόγου. Ἐπὶ τοῦ Κικέρωνος δι' αὐτοῦ μάλιστα καὶ τοῦ συγχρόνου Γαίου Ἰουλίου Καίσαρος ὁ παρὰ Ῥωμαίοις πεζὸς λόγος ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην ἀμῆν καὶ εἶναι ὀνομαστή ἡ περίοδος αὕτη τῶν ῥωμαϊκῶν γραμμάτων ὡς *χρυσοῦς* ἢ *λαμπρὸς* αἰὼν τοῦ Κικέρωνος (διὰ τὸν πεζὸν λόγον).

Καὶ τὰ ἄλλα συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος, ἄλλα πρὸ πάντων οἱ ῥητορικοὶ αὐτοῦ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους παραβάλλεται πρὸς τὸν μέγιστον τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων Δημοσθένην, ἐμελετῶντο πολὺ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διότι εἶναι ἀριστουργήματα καὶ πρότυπα δικανικῆς μάλιστα ῥητορικῆς· διὸ καὶ πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ δικανικοὶ ῥήτορες ἐμμμήθησαν πολλὰ τοῦ Κικέρωνος.

Ἡ μελέτη τῶν ἔργων αὐτοῦ δέξνυι πρὸ πάντων τὴν διάνοιαν διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς παρατηρουμένης λεπτότητος, τέρπει διὰ τοῦ πλούτου τῶν ὀραίων λέξεων, διὰ τῆς συμμετρίας τῶν κώλων καὶ τῆς εὐρυθμίας τῶν περιόδων, καὶ διδάσκει διὰ τῆς βαθείας γνώσεως ὅχι μόνον τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τέχνης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΙΛΙΝΑ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Γνωρίζομεν ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ὅτι ἐν ἔτει ἐξηκοστῷ τρίτῳ π. Χ., ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος καὶ τοῦ Γαίου Ἀντωνίου, ὁ Λεύκιος Σέργιος Κατιλίνας ἐμελέτησε μετ' ἄλλων Ῥωμαίων πολιτῶν συνωμοσίαν κατὰ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ ἡ συνωμοσία ἐκείνη ἔνεκα τῆς ἐγκαίρου ἀποκαλύψεως αὐτῆς εἰς τὸν Κικέρωνα καὶ ἔνεκα τῶν αὐστηρῶν καὶ συντόνων μέτρων, τὰ ὅποια οὗτος ἔλαβε, κατέληξεν εἰς ὄλεθρον τῶν συνωμοτῶν.

Εἰς τὴν συνωμοσίαν ταύτην ἀναφέρονται τέσσαρες λόγοι τοῦ Κικέρωνος (M. Tulli Ciceronis orationes in Catilinam), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν **πρῶτος** ἐλέχθη ἐν τῇ συγκλήτῳ, συγκληθείσῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Στησίου Διὸς (templum Jovis Statoris) τῇ 8ῃ Νοεμβρίου (a. d. VI. Id. Nov.) κατὰ τοῦ Κατιλίνα παρόντος, ὁ **δεύτερος** ἐλέχθη τῇ ἐπομένῃ πρὸς τὸν δῆμον, ἀπόντος τοῦ Κατιλίνα, διότι οὗτος ἀφ' οὗ εἶδεν ὅτι ἀπεκαλύφθησαν τὰ σχέδιά του, μὴ δυνάμενος πλέον μετὰ τὸν δεινότατον κατ' αὐτοῦ (πρῶτον) λόγον τοῦ Κικέρωνος νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ, ἔφυγε τὴν νύκτα τῆς 8 πρὸς τὴν 9 Νοεμβρίου καὶ ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μανλίου, ἐνὸς ἐκ τῶν συνωμοτῶν αὐτοῦ, ὅστις Μάνλιος εἶχε συναθροίσει στρατὸν κατὰ τῆς Ῥώμης. Κατ' αὐτῶν ἀπεστάλη ὀλίγον ὕστερον ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ Γάιος Ἀντώνιος μετὰ στρατοῦ. Ἐμειναν ὁμοῦ ὀπίσω ἐν Ῥώμῃ πολλοὶ μυστικοὶ συνωμόται τοῦ Κατιλίνα, οἵτινες εἶχον λάβει παρ' αὐτοῦ ἐντολὴν νὰ ἐνεργήσωσιν ἐν καιρῷ. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὕστερον κατώρθωσεν ὁ Κικέρων διὰ τινων πρῶσβων τῶν Ἀλλοβρόγων νὰ ἀνακαλύψῃ, νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ θέσῃ ὑπὸ αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν παραδόσας αὐτοὺς ἀνὰ ἓνα εἰς Ῥωμαίους ἀρχοντας ἢ ἄλλους πολίτας ἐπιφανεῖς, παρῆχοντας τὴν ἀσφάλειαν, ὅτι θὰ ἐπιτηρήσουν αὐτοὺς ἀγρύπνως (*liberae custodiae* Sall. Catil. κεφ. 47, *ἄδεσμος φυλακῆ* Πλουτ. Κικέρ. κεφ. 19).

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἐν Ῥώμῃ ὑπολειφθέντων συνωμοτῶν καὶ σύλληψις αὐτῶν ἐγένετο τῇ 3 Δεκεμβρίου (a. d. III. Non. Dec.) ἐν τῇ συγκλήτῳ συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁμονοίας.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν **ἤδη ἐσπέρας ὄσης καὶ τοῦ δήμου περιμένονος ἀθρόου**, (Πλουτ. Κικέρ. κεφ. 19) ἐφανισθεῖς ὁ Κικέρων, εἶπε πρὸς τὸν δῆμον (ad populum) τὸν **τρίτον** λόγον κατὰ Κατιλίνα, ἐν τῷ **ὁποίῳ ἀναφέρει λεπτομερῶς πάντα τὰ γενόμενα**, πῶς ἀπεκαλύφθησαν καὶ συνελήφθησαν οἱ συνωμόται καὶ ποῖα μέτρα ἔλαβεν αὐτὸς ὡς ὑπάτος πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ ἀπειλήσαντος τὴν πόλιν καὶ τὴν πολιτείαν κινδύνου.

Μετὰ δύο ἡμέρας, τ. ἔ. τῇ 5 Δεκεμβρίου (Nonis Decembribus) συνεκάλεσεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὁμονοίας ὁ Κικέρων, ὡς ὑπάτος, τὴν σύγκλητον, ἵνα βουλευσῆται, τίνα τιμωρίαν νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς ἀποκαλυφθέντας συνωμότης τοῦ Κατιλίνα. Πρῶτος ἠρωτήθη γνώμην κατὰ τὰ εἰωθότα ὁ ἀποδεδειγμένος ὑπάτος (consul designatus) Δέκιμος

Ἰούνιος Σιλανὸς (D. Junius Silanus), ὅστις ἀπεφάνητο, ὅτι πρέπει οἱ ἀποκαλυφθέντες νὰ τιμωρηθῶσι διὰ θανάτου. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Σιλανοῦ ἀπεδέχθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν συγκλητικῶν.

Ἄλλ' ὅτε ἠρωτήθη ὁ (τότε praetor designatus) Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, οὗτος διὰ μακροῦ καὶ ἀρκετὰ πειστικοῦ λόγου (Sall. Catil. κεφ. 51) ὑπεστήριξε γνώμην, ὅτι πρέπει αἱ μὲν περιουσίαι τῶν ἀποκαλυφθέντων συνενόχων τοῦ Κατιλίνα νὰ δημευθῶσιν, αὐτοὶ δὲ νὰ ἀπομονωθῶσιν ὀδηγούμενοι εἰς διαφόρους ἕκαστος πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκεῖ νὰ ῥιφθῶσι εἰς ἰσόβια δεσμά. Τὴν γνώμην ταύτην ὡς μετριωτέραν ἐφάνοντο ἀποδεχόμενοι πλείονες συγκλητικοί, ἀκόμη καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς τοῦ Κικέρωνος, διότι ἔκρινον, ὅτι δι' αὐτόν, φέροντα ὅλην τὴν εὐθύνην, ἦτο ἡ γνώμη τοῦ Καίσαρος ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος. Ἄλλὰ εὐτόλμως τότε ὁ Κικέρων, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχον στραφῆ περιδεῆ πάντων τὰ βλήματα, φοβηθεὶς μήπως ὑπεριοχύση ἡ γνώμη τοῦ Καίσαρος, ἦν ἐθεώρει ὄχι συμφέρουσαν εἰς τὴν πολιτείαν (—ὁ Καῖσαρ ἂν μὴ ἦτο συνένοχος εἰς τὴν συνωμοσίαν, πάντως εἶχε γνώσιν αὐτῆς καὶ ἐπεδοξίμαζε τὸ κίνημα—) ἔλαβε τὸν λόγον καθ' ὃ εἰχεδικαίωμα πρὶν ἀκόμη νὰ ἐρωτηθῶσι γνώμην πάντες οἱ συγκλητικοί, καὶ κυρίως μὲν διεσάφησε τὰς δύο προτάσεις, ἀλλὰ συγκεκαλυμμένως ὑπέδειξεν ὅτι συμφέρον τῆς πολιτείας ἦτο οἱ τὸν ὄλεθρον αὐτῆς συνωμόσαντες νὰ τιμωρηθῶσιν αὐστηρῶς καὶ νὰ ἐλλίπωσιν ἐκ τοῦ μέσου ὅτι τάχιστα, διότι ἡ διατήρησις αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ, ἔστω καὶ ἐν ἰσοβίοις δεσμοῖς, δὲν εἶναι ἀκίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν. Τὸν πρόχειρον καὶ βραχύτερον ἐκείνον λόγον, ὃν εἶπεν ὁ Κικέρων ἐν τῇ συγκλήτῳ, διορθώσας ἔπειτα καὶ συμπληρώσας, ἔγραψε καθ' ἡσυχίαν καὶ παρέδωκε μετὰ τῶν ἄλλων τοῖς μεταγενεστέροις, καὶ οὗτος εἶναι ὃν ἔχομεν ἂνὰ χειρᾶς, ὁ **τέταρτος κατὰ Κατιλίνα λόγος**. Μετὰ τὸν ἐν τῇ συγκλήτῳ λεχθέντα λόγον τοῦ Κικέρωνος καὶ μάλιστα τὸν πολὺν αὐστηρότερον λόγον τοῦ Μάρκου Πορκίου Κάτωνος καὶ τούτου σφοδρῶς ὑπὲρ τῆς ἀμέσου θανατώσεως τῶν συνωμοτῶν ὁμιλήσαντος (Sall. Catil. κεφ. 52), ἡ σύγκλητος ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν νὰ θανατωθῶσιν οἱ συνωμόται, καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου ἔσπευσεν ὁ Κικέρων νὰ ἐκτελέσῃ—διότι ἦτο μέγας φόβος, μήπως οἱ φίλοι αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπομένην νύκτα διὰ τινος ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ διεδίδετο μάλιστα, ἐπιτύχωσι νὰ ἐξαπλάσωσι τοὺς καταδίκους—ἔσπευσε, λέγω, πρὸ τῆς νυκτὸς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου διατάξας νὰ ὀδηγηθῶσιν εἰς τὸ ὑπόγειον δεσμωτήριον *Tullianum* καὶ ἐκεῖ νὰ ἀποστραγγαλισθῶσι (laqueo gulam frangi Sall. Catil. 55).

Ἀφοῦ ἐλύθη ἡ συνεδρία τῆς συγκλήτου καὶ ὁ Κικέρων ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀγωνιῶντα ἐκ φόβου λαόν, ὅτι οἱ συνωμόται **ἔζησαν** (vixerunt), δηλ. οὐδέτι ἐν τῇ ζωῇ εἰσιν, ὁ λαὸς ἠσθάνθη μεγίστην ἀνακούφισιν ἐκ τοῦ καταλιέζοντος αὐτὸν φόβου καὶ ἐδέχετο τὸν Κικέρωνα μετὰ φωνῶν καὶ κρότων καὶ **σωτήρα καὶ κτίστην** τῆς πατρίδος ἀνακαλοῦντες προέπεμπον εἰς τὸν οἶκόν του, ἐν ᾧ **φῶτα πολλὰ τοὺς στενωποὺς κατέλαμπε, αἱ δὲ γυναικὲς ἐκ τῶν τεγῶν προῦφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θῆα τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλα σεμνῶς ἀνιόντος** (Πλούτ. β. Κικέρ. κεφ. 22 καὶ Ἀππιαν. ἐμφυλ. Β', 7).

M. TULLI CICERONIS

IN CATILINAM ORATIO QUARTA

HABITA IN SENATU

Video, patres conscripti, in me omnium vestrum ora atque 1
oculos esse conversos, video vos non solum de vestro ac rei pu- 1
blicaе, verum etiam, si id depulsum sit, de meo periculo esse sol-
licitos. Est mihi iucunda in malis et grata in dolore vestra erga
me voluntas, sed eam, per deos immortales, deponite atque obli-
salutis meae de vobis ac de vestris liberis cogitate. Mihi si haec
condicio consulatus data est, ut omnis acerbitates, omnis dolores
cruciatuque perferrem, feram non solum fortiter, verum etiam
lubenter, dum modo meis laboribus vobis populoque Romano
dignitas salusque pariatur. Ego sum ille consul, patres conscri- 2
pti, cui non forum, in quo omnis aequitas continetur, non cam-
pus, consularibus auspiciis consecratus, non curia, summum auxi-
lium omnium gentium, non domus, commune perfugium, non 3
lectus, ad quietem datus, non denique haec sedes, honoris, [sella
curulis] unquam vacua mortis periculo atque insidiis fuit. Ego
multa tacui, multa pertuli, multa concessi, multa meo quodam
dolore in vestro timore sanavi. Nunc si hunc exitum consulatus
mei di immortales esse voluerunt, ut vos populumque Romanum
ex caede miserrima, coniuges liberosque vestros virginesque Vesta-
tales ex acerbissima vexatione, templa atque delubra, hanc pul-
cherrimam patriam omnium nostrum ex foedissima flamma, tot-
tam Italiam ex bello et vastitate eriperem, quaecumque mihi uni
proponetur fortuna, subeat. Etenim, si P. Lentulus suum no-
men inductus a vatibus fatale ad perniciem rei publicae fore pu-
tavit, cur ego non laeter meum consulatum ad salutem populi
Romani prope fatalem extitisse? Quare, patres conscripti, consu- 2
lite vobis, prospicite patriae, conservate vos, coniuges, liberos 3
fortunasque vestras, populi Romani nomen salutemque defen-
dite; mihi parcere ac de me cogitare desinite. Nam primum de-
beo sperare omnis deos, qui huic urbi praesident, pro eo mihi, ac
mereor, relatores esse gratiam; deinde, si quid obtigerit, aequo
animo paratoque moriar. Nam neque turpis mors forti viro po-

test accidere neque immatura consulari nec misera sapienti. Nec tamen ego sum ille ferreus, qui fratris carissimi atque amantissimi praesentis maerore non movear horumque omnium lacrumis, a quibus me circumsessum videtis. Neque meam mentem non domum saepe revocat exanimata uxor et abiecta metu filia et parvulus filius, quem mihi videtur amplecti res publica tamquam obsidem consulatus mei, neque ille, qui exspectans huius exitum diei stat in conspectu meo, gener. Moveor his rebus omnibus, sed in eam partem, uti salvi sint vobiscum omnes, etiamsi me vis aliqua oppresserit, potius, quam et illi et nos una rei publicae peste pereamus. Quare, patres conscripti, incumbite ad salutem rei publicae, circumspicite omnes procellas, quae inpendent, nisi providetis. Non Ti. Gracchus, quod iterum tribunus plebis fieri voluit, non C. Gracchus, quod agrarios concitare conatus est, non L. Saturninus, quod C. Memmium occidit, in discrimen aliquod atque in vestrae severitatis iudicium adducitur; tenentur ii, qui ad urbis incendium, ad vestram omnium caedem, ad Catilinam accipiendum Romae resisterunt, tenentur litterae, signa, manus, denique unius cuiusque confessio; sollicitantur Allobroges, servitia excitantur, Catilina accersitur; id est initum consilium, ut interfectis omnibus nemo ne ad deplorandum quidem populi Romani nomen atque ad lamentandam tanti imperii calamitatem relinquatur. Haec omnia indices detulerunt, rei confessi sunt, vos multis iam iudiciis iudicavistis, primum quod mihi gratias egistis singularibus verbis et mea virtute atque diligentia perditorum hominum coniurationem patefactam esse decrevistis, deinde quod P. Lentulum se abdicare praetura coëgistis, tum quod eum et ceteros, de quibus iudicavistis, in custodiam dandos censuistis, maximeque quod meo nomine supplicationem decrevistis, qui honos togato habitus ante me est nemini; postremo hesterno die praemia legatis Allobrogum Titoque Volturcio dedistis amplissima. Quae sunt omnia eius modi, ut ii, qui in custodiam nominatim dati sunt, sine ulla dubitatione a vobis damnati esse videantur.

6 Sed ego institui referre ad vos, patres conscripti, tamquam integrum, et de facto quid iudicetis, et de poena quid censeatis. Illa praedicam, quae sunt consulis. Ego magnum in re publica versari furorem et nova quaedam misceri et concitari mala iam pridem videbam, sed hanc tantam, tam exitiosam haberi coniurationem a civibus numquam putavi. Nunc quicquid est, quocumque vestrae mentes inclinant atque sententiae, statuendum vobis ante noctem est. Quantum facinus ad vos delatum sit, videtis. Huic si paucos putatis adfines esse, vehementer erratis. Latius opinione disseminatum est hoc malum; manavit non solum per Italiam, verum etiam transcendit Alpes et obscure serpens mul-

tas iam provincias occupavit. Id opprimi sustentando et prolata-
tando nullo pacto potest; quacumque ratione placet, celeriter vo-
bis vindicandum est.

Video duas adhuc esse sententias, unam D. Silani, qui cen-
set eos, qui haec delere conati sunt, morte esse multandos, alte-
ram C. Caesaris, qui mortis poenam removet, ceterorum suppli-
ciorum omnis acerbitates amplectitur. Uterque et pro sua digni-
tate et pro rerum magnitudine in summa severitate versatur.
Alter eos, qui nos omnis [qui populum Romanum] vita privare
conati sunt, qui delere imperium, qui populi Romani nomen ex-
tinguere, punctum temporis frui vita et hoc communi spiritu
non putat oportere, atque hoc genus poenae saepe in improbos ci-
vis in hac re publica esse usurpatum recordatur. Alter intellegit
mortem ab dis immortalibus non esse supplicii causa constitutam,
sed aut necessitatem naturae aut laborum ac miseriarum quie-
tem esse. Itaque eam sapientes nunquam inviti, fortes saepe
etiam lubenter oppetiverunt. Vincula vero, et ea sempiterna,
certe ad singularem poenam nefarii sceleris inventa sunt. Muni-
cipiis dispertiri iubet. Habere videtur ista res iniquitatem, si
imperare velis, difficultatem, si rogare. Decernatur tamen, si
placet. Ego enim suscipiam et, ut spero, reperiam, qui id, quod
salutis omnium causa statueritis, non putent esse suae dignitatis
recusare. Adiungit gravem poenam municipiis, si quis eorum
vincula ruperit; horribiles custodias circumdat et dignas scelere
hominum perditorum; sancit, ne quis eorum poenam, quos con-
demnat, aut per senatum aut per populum possit levare; eripit
etiam spem, quae sola homines in miseriis consolari solet. Bona
praeterea publicari iubet; vitam solam relinquit nefariis homi-
nibus; quam si eripuisset, multos una dolores animi atque cor-
poris et omnis scelerum poenas ademisset. Itaque ut aliqua in
vita formido improbis esset posita, apud inferos eius modi quae-
dam illi antiqui supplicia impiis constituta esse voluerunt, quod
videlicet intellegebant his remotis non esse mortem ipsam per-
timescendam.

Nunc, patres conscripti, ego mea video quid intersit. Si eritis
secuti sententiam C. Caesaris, quoniam hanc is in re publica
viam, quae popularis habetur, secutus est, fortasse minus erunt
hoc auctore et cognitore huiusce sententiae mihi populares impe-
tus pertimescendi; sin illam alteram, nescio an amplius mihi ne-
gotii contrahatur. Sed tamen meorum periculorum rationes uti-
litas rei publicae vincat. Habemus enim a Caesare, sicut ipsius
dignitas et maiorum eius amplitudo postulabat, sententiam tam-
quam obsidem perpetuae in rem publicam voluntatis. Intellectum
est, quid interesset inter levitatem contionatorum et animum
vere popularem saluti populi consulentem. Video de istis, qui se

populares haberi volunt, abesse non neminem, ne de capite videlicet civium Romanorum sententiam ferat. Is et nudius tertius in custodiam cives Romanos dedit et supplicationem mihi decrevit et indices hesterno die maximis praemiis adfecit. Iam hoc nemini dubium est, qui reo custodiam, quaesitori gratulationem, iudici praemium decrevit, quid de tota re et causa iudicavit. At vero C. Caesar intellegit legem Semproniam esse de civibus Romanis constitutam; qui autem rei publicae sit hostis, eum civem esse nullo modo posse; denique ipsum latorem Semproniae legis iniussu populi poenas rei publicae dependisse. Idem ipsum Lentulum, largitorem et prodigum, non putat, cum de pernicie populi Romani, exitio huius urbis tam acerbe, tam crudeliter cogitavit, etiam appellari posse popularem. Itaque homo mitissimus atque lenissimus non dubitat P. Lentulum aeternis tenebris vinculisque mandare et sancit in posterum, ne quis huius supplicio levando se iactare et in pernicie populi Romani posthac popularis esse possit. Adiungit etiam publicationem bonorum, ut omnis animi cruciatus et corporis etiam egestas ac mendicitas consequatur.

6 Quam ob rem, sive hoc statueritis, dederitis mihi comitem
11 ad contionem populo carum atque iucundum, sive Silani sententiam sequi malueritis, facile me atque vos a crudelitatis vituperatione populo Romano *purgabo* atque obtinebo eam multo leniorem fuisse.

Quamquam, patres conscripti, quae potest esse in tanti sceleris inmanitate punienda crudelitas? Ego enim de meo sensu iudico. Nam ita mihi salva re publica vobiscum perfrui liceat, ut ego, quod in hac causa vehementior sum, non atrocitate animi moveor (quis enim est me mitior?), sed singulari quadam humanitate et misericordia. Videor enim mihi videre hanc urbem, lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium, subito uno incendio concidentem, cerno animo sepulta in patria miseros atque insepultos acervos civium, versatur mihi ante oculos aspectus Cethegi et furor in vestra caede bacchantis. Cum vero mihi proposui regnantem Lentulum, sicut ipse se ex fati sperasse confessus est, purpuratum esse huic Gabinium, cum exercitu venisse Catilinam, tum lamentationem matrum familias, tum fugam virginum atque puerorum ac vexationem virginum Vestalium perhorresco et, quia mihi vehementer haec videntur misera atque miseranda, idcirco in eos, qui ea perficere voluerunt, me severum vehementemque praebeo. Etenim quaero, si quis pater familias liberis suis a servo interfectis, uxore occisa, incensa domo supplicium de servo *non* quam acerbissimum sumpserit, utrum is clemens ac misericors an inhumanissimus et crudelissimus esse videatur? Mihi vero inportunus ac ferreus, qui non dolore et cru-

ciatu nocentis suum dolorem cruciatumque lenierit. Sic nos in his hominibus, qui nos, qui coniuges, qui liberos nostros trucidare voluerunt, qui singulas unius cuiusque nostrum domos et hoc universum rei publicae domicilium delere conati sunt, qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis huius urbis atque in cinere deflagrati imperii collocarent, si vehementissimi fuerimus, misericordes habebimur; sin remissiones esse voluerimus, summae nobis crudelitatis in patriae civiumque pernicie fama subeunda est. Nisi vero cuiuspiam L. Caesar, vir fortissimus et aman-¹³tissimus rei publicae, crudelior nudius tertius visus est, cum sororis suae, feminae lectissimae, virum praesentem et audientem vita privandum esse dixit, cum iure avum suum iussu consulis interfectum filiumque eius inpuberem legatum a patre missum in carcere necatum esse dixit. Quorum quod simile factum, quod initum delendae rei publicae consilium? Largitionis voluntas tum in re publica versata est et partium quaedam contentio. Atque illo tempore huius avus Lentuli, vir clarissimus, armatus Gracchum est persecutus. Ille etiam grave tum vulnus accepit, ne quid de summa re publica deminueretur; hic ad evertenda rei publicae fundamenta Gallos accersit, servitia concitat, Catilinam vocat, adtribuit nos trucidandos Cethego et ceteros civis interficiendos Gabinio, urbem inflammandam Cassio, totam Italiam vastandam diripiendamque Catilinae. Vereamini censeo, ne in hoc scelere tam innamiam ac nefando aliquid severius statuuisse videamini; multo magis est verendum, ne remissione poenae crudeliter in patriam quam ne severitate animadversionis nimis vehementes in acerbissimos hostis fuisse videamur.

Sed ea, quae exaudio, patres conscripti, dissimulare non possum. Iaciuntur enim voces, quae perveniunt ad aures meas, eorum, ¹⁴ qui vereri videntur, ut habeam satis praesidii ad ea, quae vos statueritis hodierno die, transigunda. Omnia et provisa et parata et constituta sunt, patres conscripti, cum mea summa cura atque diligentia, tum etiam multo maiore populi Romani ad summum imperium retinendum et ad communes fortunas conservandas voluntate. Omnes adsunt omnium ordinum homines, omnium *generum, omnium* denique aetatum; plenum est forum, plena templa circum forum, pleni omnes aditus huius templi ac loci. Causa est enim post urbem conditam haec inventa sola, in qua omnes sentirent unum atque idem praeter eos, qui cum sibi viderent esse pereundum, cum omnibus potius quam soli perire voluerunt. Hosce ego homines excipio et secerno lubenter neque ¹⁵ in improborum civium, sed in acerbissimorum hostium numero habendos puto. Ceteri vero, di immortales! qua frequentia, quo studio, qua virtute ad communem salutem dignitatemque consentiant! Quid ego hic equites Romanos commemorem? qui vo-

- bis ita summam ordinis consillique concedunt, ut vobiscum de amore rei publicae certent; quos ex multorum annorum dissensione huius ordinis ad societatem concordiamque revocatos hodiernus dies vobiscum atque haec causa coniungit. Quam si coniunctionem in consulatu confirmatam meo perpetuam in re publica tenerimus, confirmo vobis nullum posthac malum civile ac domesticum ad ullam rei publicae partem esse venturum. Pari studio defendundae rei publicae convenisse video tribunos aerearios, fortissimos viros; scribas item universos, quos cum casu hic dies ad aerarium frequentasset, video ab expectatione sortis
- 16 ad salutem communem esse conversos. Omnis ingenuorum adest multitudo, etiam tenuissimorum. Quis est enim, cui non haec templa, aspectus urbis, possessio libertatis, lux denique haec ipsa et [hoc] commune patriae solum cum sit carum, tum vero dulce
- 8 atque iucundum? Operae pretium est, patres conscripti, libertinorum hominum studia cognoscere, qui sua virtute fortunam huius civitatis consecuti vere hanc suam esse patriam iudicant, quam quidam hic nati, et summo nati loco, non patriam suam, sed urbem hostium esse iudicaverunt. Sed quid ego hosce homines ordinesque commemoro, quos privatae fortunae, quos communis res publica, quos denique libertas, ea quae dulcissima est, ad salutem patriae defendendam excitavit? Servus est nemo, qui modo tolerabili condicione sit servitutis, qui non audaciam civium perhorrescat, qui non haec stare cupiat, qui non [tantum], quantum audet et quantum potest, conferat ad communem salutem,
- 17 voluntatis. Quare si quem vestrum forte commovet hoc, quod auditum est, lenonem quendam Lentuli concursare circum tabernas, pretio sperare sollicitari posse animos egentium atque imperitorum, est id quidem coeptum atque temptatum, sed nulli sunt inventi tam aut fortuna miseri aut voluntate perditii, qui non illum ipsum sellae atque operis et quaestus cotidiani locum, qui non cubile ac lectulum suum, qui denique non cursum hunc otiosum vitae suae salvum esse velint. Multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis sunt, immo vero (id enim potius est dicendum) genus hoc universum amantissimum est otii. Etenim omne instrumentum, omnis opera atque quaestus frequentia civium sustentatur, alitur otio; quorum si quaestus oclulis tabernis minui solet, quid tandem incensis futurum fuit?
- 18 Quae cum ita sint, patres conscripti, vobis populi Romani praesidia non desunt; vos ne populo Romano deesse videamini,
- 9 provideate. Habetis consulem ex plurimis periculis et insidiis atque ex media morte non ad vitam suam, sed ad salutem vestram reservatum. Omnes ordines ad conservandam rem publicam mente, voluntate, studio, virtute, voce consentiunt. Obsessa facibus et telis impiae coniurationis vobis supplex manus tendit patria com-

munis, vobis se, vobis vitam omnium civium, vobis arcem et Capitolium, vobis aras Penatium, vobis illum ignem Vestae sempiternum, vobis omnium deorum templa atque delubra, vobis muros atque urbis tecta commendat. Praeterea de vestra vita, de coniugum vestrarum atque liberorum anima, de fortunis omnium, de sedibus, de focis vestris hodierno die vobis iudicandum est. Habetis ducem memorem vestri, oblitum sui, quae non semper 19 facultas datur, habetis omnis ordines, omnis homines, universum populum Romanum, id quod in civili causa hodierno die primum videmus, unum atque idem sentientem. Cogitate, quantis laboribus fundatum imperium, quanta virtute stabilitam libertatem, quanta deorum benignitate auctas exaggeratasque fortunas una nox paene deleterit. Id ne umquam posthac non modo [non] confici, sed ne cogitari quidem possit a civibus, hodierno die providendum est. Atque haec, non ut vos, qui mihi studio paene praecurritis, excitarem, locutus sum, sed ut mea vox, quae debet esse in re publica princeps, officio functa consulari videretur.

Nunc, antequam ad sententiam redeo, de me pauca dicam. 10 Ego, quanta manus est coniuratorum, quam videtis esse pernam, 20 tantam me inimicorum multitudinem suscepisse video; sed eam esse iudico turpem et infirmam et [contemptam et] abiectam. Quodsi aliquando alicuius furore et scelere concitata manus ista plus valuerit quam vestra ac rei publicae dignitas, me tamen meorum factorum atque consiliorum numquam, patres conscripti, paenitebit. Etenim mors, quam illi [mihi] fortasse minitantur, omnibus est parata; vitae tantam laudem, quanta vos me vestris decretis honestastis, nemo est adsecutus. Ceteris enim bene gesta, mihi uni conservata re publica gratulationem decrevistis. Sit Scipio clarus ille, cuius consilio atque virtute Hannibal 21 in Africam redire atque [ex] Italia decedere coactus est, ornetur alter eximia laude Africanus, qui duas urbes huic imperio infestissimas, Carthaginem Numantiamque, delevit, habeatur vir egregius Paullus ille, cuius currum rex potentissimus quondam et nobilissimus Perses honestavit, sit aeterna gloria Marius, qui bis Italiam obsidione et metu servitutis liberavit, anteponatur omnibus Pompeius, cuius res gestae atque virtutes isdem quibus solis cursus regionibus ac terminis continentur; erit profecto inter horum laudes aliquid loci nostrae gloriae, nisi forte maius est patefacere nobis provincias, quo exire possimus, quam curare, ut etiam illi, qui absunt, habeant, quo victores revertantur. 22 Quamquam est uno loco condicio melior externae victoriae quam domesticae, quod hostes alienigenae aut oppressi serviunt aut recepti [in amicitiam] beneficio se obligatos putant; qui autem ex numero civium dementia aliqua depravati hostes patriae semel esse coeperunt, eos cum a pernicie rei publicae reppuleris, nec vi

coërcere nec beneficio placare possis. Quare mihi cum perditis civibus aeternum bellum susceptum esse video. Id ego vestro honorumque omnium auxilio memoriaque tantorum periculorum, quae non modo in hoc populo, qui servatus est, sed in omnium gentium sermonibus ac mentibus semper haerebit, a me atque a meis facile propulsari posse confido. Neque ulla profecto tantavis reperietur, quae coniunctionem vestram equitumque Romanorum et tantam conspirationem honorum omnium confringere et labefactare possit.

11. Quae cum ita sint, pro imperio, pro exercitu, pro provincia, 23 quam neglexi, pro triumpho ceterisque laudis insignibus, quae sunt a me propter urbis vestraeque salutis custodiam repudiata, pro clientelis hospitibusque provincialibus, quae tamen urbanis opibus non minore labore tueor quam comparo, pro his igitur omnibus rebus pro meis in vos singularibus studiis proque hac, quam perspicitis, ad conservandam rem publicam diligentia nihil a vobis nisi huius temporis totiusque mei consulatus memoriam postulo; quae dum erit in vestris fixa mentibus, tutissimo me muro saeptum esse arbitror. Quodsi meam spem vis improborum fefellerit atque superaverit, commendo vobis parvum meum filium, cui profecto satis erit praesidii non solum ad salutem, verum etiam ad dignitatem, si eius, qui haec omnia suo solius periculo 24 conservavit, illum filium esse memineritis. Quapropter de summa salute vestra populi que Romani, de vestris coniugibus ac liberis, de aris ac focis, de fanis atque templis, de totius urbis tectis ac sedibus, de imperio ac libertate, de salute Italiae, de universa re publica decernite diligenter, ut instituistis, ac fortiter. Habetis eum consulem, qui et parere vestris decretis non dubitet et ea, quae statueritis, quoad vivet, defendere et per se ipsum praestare possit.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1. *Περίληψις*: Βλέπω ότι ἀνησυχείτε ὄχι μόνον περὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ. Φροντίσατε μόνον περὶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων σας.

Video ... esse conversos; video ... esse sollicitos: Οἱ πλείστοι ἐκ τῶν συγκλητικῶν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν φίλων τοῦ Κικέρωνος, φοβούμενοι μήπως ἢ εἰς θάνατον καταδίκη τῶν συνωμοτῶν βλάβη, ὡς πράγματι ἔβλαψεν, τὸν Κικέρωνα, ὅστις ἔφερε τὴν πᾶσαν σχεδὸν εὐθύνην διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, περιήλθον εἰς ἀμφιβολίαν, τίνα γνώμην νὰ ἀκολουθήσωσι, καὶ ἔστρεψαν πρὸς τὸν Κικέρωνα τὰ βλέμματα, οἷονεὶ ζητοῦντες συμβουλὴν, τί νὰ πράξωσι. || *Tō video συνήθως συντάσσεται μετ' ἀπαρεμράτου, ἐν ᾧ τὸ δῶδ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ μετὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς* [Ἰδὲ σημειώσωιν μου εἰς Κικέρ. p. Milone § 3]. || *patres conscripti*: *patres* ἦσαν οἱ ἐκ πατρικίων συγκλητικοί, *conscripti* (ἢ *adfecti*) δὲ ἦσαν οἱ ὕστερον ἐκ τῆς πληθῆος εἰς τὴν συγκλήτου δεκτοὶ γενομένοι (διότι κατ' ἀρχὰς *συγκλητικοί* ἦσαν μόνον ἐκ πατρικίων) ὥστε ἢ πλήρης ἔκφρασις ἦτο κατ' ἀρχὰς *patres et conscripti* ἢ *patres conscriptique* περιλαμβάνουσα τοὺς σύμπαντας συγκλητικούς. Ὑστερον δέ, ἐπειδὴ ἡ διάκρισις μεταξὺ πατρικίων καὶ πληθῆϊων ἐξέλιπεν, οἱ σύμπαντες συγκλητικοὶ ἐδηλοῦντο διὰ τοῦ *patres conscripti*, ἀνευ τοῦ *et*. Ὡστε ἀποβλέποντες εἰς τὸ πρᾶγμα δεόν νὰ ἐξηγῶμεν μᾶλλον (*πατέρες*) *συγκλητικοί* παρὰ *πατέρες ἔγγραφοί* ἢ *ἔγγεγραμμένοι*. || *omnium vestrum* πάντων ὑμῶν, γενικῇ τοῦ *omnes vos*, (οὐδέποτε λέγεται *omnium vestri*). || *ora atque oculos*: τὰ πρόσωπα (ἔδῳ ὄχι τὰ στόματα) καὶ τοὺς ὀφθαλμούς. || *video vos... esse sollicitos* τὸ β'. τοῦτο κῶλον ἐρμηνεύει τὸ α' κῶλον *video ... esse conversos*, ὡσάν νὰ λέγῃ ὁ ῥήτωρ: καὶ τοῦτο, ὅτι ἔχετε πρὸς ἐμὲ στρέψει τὰ βλέμματα, ἐξηγῶ, ὅτι ὑμεῖς ἀνησυχεῖτε οὐ μόνον περὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς πολιτείας ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ ἀκόμη. || *de vestro ac rei publicae... periculo* ἐπειδὴ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς γενικὴν κτητικὴν, ἐπισυνάπτεται πρὸς κτητικὸν ἐπίθετον *meus, vester, noster, divinus...* ἑλλην. ἐμός, σός, ἡμέτερος *παππῶς...* πολλάκις γενικῇ πτώσει, π. χ. ἐνταῦθα *vestro ac rei publicae* ἑλλην. Ξενοφ. Κύρ. παιδ. 8,5,26 ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνεται ἢ ἐν Πέρσας βασιλείᾳ, ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δηλὸν ὅτι Κύρου. Ἰδὲ καὶ Συντακτ. Κατεβαίνει Κεφαλ. περὶ *παραθέσεως*: ἢ *ὑμετέρα τῶν σοφ.στῶν τέχνη* κᾶ. || *si id* (δηλ. *vestrum ac rei publicae periculum*) *depulsum sit*: ἔαν ὁ κίνδυνος αὐτὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔχει ἀποκρουσθῆ, διὰ τῆς συλλήψεως καὶ καταδίκης τῶν συνωμοτῶν. || *de meo periculo esse sollicitos*: ὁ Κικέρων παριστᾷ τοὺς συγκλητικούς ἀνησυχοῦντας ὄχι μόνον διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πόλεως καὶ ἐαυτῶν, τὸν ὁποῖον κίνδυνον ἠδύναντο νὰ θεωρῶσιν καὶ ὡς ἀποσοβηθέντα, ἂν κατεδικάζοντο εἰς θάνατον οἱ ἀποκαλυφθέντες συνωμόται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν κίνδυνον

νον, ὃν διέτρεχεν ὁ Κικέρων αὐτός, ἂν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ καταδίκη τῶν συνωμοτῶν. Οἱ συγκλητικοὶ εὐρέθησαν ἐν διλήμματι διότι καταδικάζοντες εἰς θάνατον τοὺς συνωμώτας, ἔσφζον μὲν ἴσως ἑαυτοὺς καὶ τὴν πολιτείαν, ἀλλ' ἐφοβοῦντο διὰ τὸν Κικέρωνα, μήπως πάθῃ κακόν τι ἀπὸ μέρους τῶν φίλων τῶν συνωμοτῶν δεχόμενοι δὲ τὴν ἡπιωτέραν γνώμην τοῦ Καίσαρος, ἔσφζον μὲν ἴσως τὸν Κικέρωνα ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἐκείνου ἀλλ' ἔπρεπε νὰ φοβῶνται ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῆς πόλεως, μὴ οἱ κρατούμενοι συνωμώται ἐλευθερωθέντες ὑπὸ τῶν φίλων αὐτῶν πραγματοποιήσωσι τὰ σχέδια τῆς συνωμοσίας των. || est mihi incunda... μ' εὐαρεστέι, λέγει ὁ ῥήτωρ, ἡ ὑμετέρα ὑπὲρ ἐμοῦ, πρόνοια, ἀλλὰ προκειμένου νὰ σώσητε διὰ τῆς (καταδικαστικῆς) ψήφου σας τὴν πολιτείαν, ἐμὲ μὴ λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν σας: κυττάξατε μόνον τὶ συμφέρει εἰς τὴν πολιτείαν. || in malis... in dolore τὰ mala τὰ δεινὰ, αἱ δεινὰ περιστάσεις, ἦσαν βεβαίως τῆς πολιτείας, ὄχι ἀτομικὰ τοῦ Κικέρωνος: ἀλλ' ὡς ὑπατος ἄρχων τῆς πολιτείας συνηθάνετο οὗτος ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὰς δεινὰς αὐτῆς περιστάσεις καὶ ἀντελαμβάνετο αὐτὰς ὡς ἰδίας ἑαυτοῦ καὶ ἐλυπεῖτο: ὡς διατυποῖ δὲ τὸν λόγον ὁ ῥήτωρ (est mihi incunda in malis, grata in dolore) δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ παρὰ τὸ malis ἡ γενικὴ rei publicae, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία meis, ὡς καὶ παρὰ τὸ dolore ἡ ἀντων. meo. || vestra erga me voluntas ἡ ὑμετέρα πρὸς με εὐμενῆς διάθεσις, τὸ (ἐν)διαφέρον, ἡ πρόνοια, ἡ μετ' ἀνησυχίας συνδεδεμένη φροντίς (sollicitudo) || sedeam δηλ. voluntatem. || per deos immortales δι' ὄνομα τῶν ἀθανάτων θεῶν. || cogitate σκοπεῖσθε, σκεφθῆτε. || mihi si haec condicio... διὰ τὴν ἀντιδιαστολὴν προετάχθη ἡ δοτικὴ mihi μετ' ἐμφάσεως εἰς ἐμένα ἄν. || si haec condicio consulatus data est ἂν ὄδε ὁ ὄρος τῆς ὑπατείας (μου) ἐδόθη, δηλ. ἂν εἶναι καὶ αὐτὸ συνημμένον μετὰ τῆς ὑπατείας μου εὐνοητοτέρα θὰ ἦτο ἡ φράσις, ἂν ἔλεγεν ὁ ῥήτωρ: si consulatus (ὄνομαστ.) mihi hac condicione datus est: ἂν ἡ ὑπατεία ἐμοὶ ἐδόθη ἐπὶ τοῦτω τῷ ὄφ. εἰς τὸ data est ἐνν. ἡ ἀφαιρετ. fato ὑπὸ τῆς μοίρας, τοῦ περρωμένου. || ut... perferrem ἵνα... ὑποφέρω, ἐπεξηγήσεις τοῦ haec condicio. || omnes acerbitates πάσας τὰς πικρίας || cruciatus (que) ἐννοεῖ ψυχικὰς, ὄχι σωματικὰς, βρασάνους. || dummodo... pariatur φθάνει μόνον... νὰ προέλθῃ, προκύψῃ. || meis laboribus ἀφαιρετ. ὄργαν. διὰ τῶν ἐμῶν... || vobis populoque Romano δοτ. χαριστ. || dignitas ἀξίωμα, ἀξιοπρέπεια, τιμῆ.

§ 2. **Περὶ λήψης.** Ἐγὼ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπατείας μου πολλάκις πολλαχοῦ ἐκινδύνευσα ἐκ τῶν ἐνεδρῶν τοῦ Κατιλίνα καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ ὑπέμεινα. Καὶ τώρα κατὰ τὸ τέλος τῆς ὑπατείας μου θὰ ὑπομείνω ὅτιδήποτε, ἀρκεῖ νὰ σωθῇ ἡ πατρίς.

cui non forum θὰ ἐννοηθῇ ἐκ τῶν κατωτέρω unquam vacuum mortis periculo atque insidiis fuit: αἱ αὐταὶ λέξεις θὰ ἐννοηθῶσι καὶ πλησίον τοῦ non campus, τοῦ non curia, τοῦ non domus καὶ τοῦ non lectus, φυσικὰ τὸ κατηγορούμενον vacuum θὰ ἀλλάσῃ γένος συμφωνοῦν ἐκάστοτε πρὸς τὸ ὑποκείμενον (campus, curia, domus, lectus). || in quo (foro) omnis aequitas continetur ἐν τῇ ὁποίᾳ (ῥωμαϊκῇ ἀγορᾷ) πᾶσα ἰσότης, πᾶσα δικαιοσύνη φυλάσσεται, τηρεῖται, ἐξασκεῖται: διότι ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἀγορᾷ (forum Romanum) ἐδικάζοντο ἐν ὑπαίθρῳ πᾶσαι αἱ δίκαι καὶ ἀπενέμετο τὸ δίκαιογ. Ἐκεῖτο δὲ τὸ

forum (Romanum) μεταξύ τοῦ Παλατίου καὶ τοῦ Καπιτωλίνου λόφου· ἐν τῷ φορῷ ἦσαν γύρω καὶ καιοὶ (τοῦ Διός, τῆς Ὁμοιοῦς τοῦ Ἰανοῦ), τὸ ἐκκλησιαστήριον (comitium), τὸ βουλευτήριον (curia) κἄ. || campus (ἐνν. Martius) τὸ ("Ἀρειον) πεδῖον, τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρειος κείμενον ὀπισθεν τοῦ Καπιτωλίνου λόφου ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ συνεκαλεῖτο ὁ λαὸς εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας (ὑπάτους, πραιτόρας κλπ.). "Ὅτε ὁ Κικέρων ὡς ὑπάτος συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν ἐν τῷ Ἄρειῳ πεδίῳ, ἵνα ἐκλέξωσι τοὺς διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (62 π. Χ.) ὑπάτους καὶ ἄλλους ἄρχοντας καὶ προήδρευε τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐπιβλέπων τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, ὁ Κατιλίνας, ὑποψήφιος ὑπάτος καὶ αὐτός, ἀλλὰ ὀλιγίστως ἐλπίδας ἔχων περὶ τῆς ἐπιτυχίας του, ἐπεχείρησε νὰ φωνεῖσῃ καὶ τὸν Κικέρωνα καὶ τοὺς συνυποψηφίους του, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του [Cicer in Catil. I, 11]. Ὁμοίους κινδύνους διέτρεξεν ὁ Κικέρων καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ του, ἀπὸ μέρους τοῦ Κατιλίνα ἢ τῶν φίλων αὐτοῦ ἐνεδρενόντων πάντοτε καὶ πανταχοῦ κατὰ τοῦ Κικέρωνος. || consularibus auspiciis consecratus καίπερ διὰ ὑπατικῶν οἰωνῶν καθιερωμένος· ὁ ἕτερος ἐκ τῶν ὑπάτων ἐκάστου ἔτους ὠρίζετο διὰ κλήρου ἢ ἐκ συμφωνίας μεταξύ τῶν νὰ διεξαγάγῃ τὰ ἀρχαιρεσία εἰς ἐκλογὴν τῶν τοῦ ἐπομένου ἔτους ἀρχόντων (ὑπάτων, στρατηγῶν κἄ.). Τὰ ἀρχαιρεσία συνήθως ἐγίνοντο κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἐκάστου ἔτους. Πρὶν ὁ ὑπάτος νὰ συγκαλέσῃ τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν, ἵνα ἐκλέξῃ τοὺς ἄρχοντας, ὤφειλε πρότερον νὰ παρατηρήσῃ τοὺς οἰωνοὺς (auspicia), ἐκ τῶν ὁποίων οἰωνῶν θὰ συνεκέραιεν, ἂν τὰ προκείμενα ἀρχαιρεσία ἐτύγχανον τῆς εὐνοίας τῶν θεῶν καὶ ἔμελλον ν' ἀποβῶσιν εἰς καλὸν τῆς πόλεως. Τοὺς οἰωνοὺς τούτους παρατηρεῖ ὁ ἄρχων αὐτὸς ἢ τις τῶν οἰωνοσκοπῶν (augures) καθήμενος εἰς ὀρισμένον τόπον τοῦ Ἄρειου Πεδίου, καὶ δι' ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἵνα ὑπάρχῃ βαθυτάτῃ ἡσυχία· διότι ἢ παρατηρήσις τῶν οἰωνῶν, θεωρουμένη ὡς ἐπικοινωνία τις τοῦ ἄρχοντος πρὸς τὸ θεῖον, ἐπρεπε νὰ γίνηται μυστικοτάτῃ καὶ ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ. Ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐκάθητο ὁ ἄρχων καὶ παρατηρεῖ τοὺς οἰωνοὺς, καθοριζόμενος εἰς τετράγωνον ἀρκετὰ ἐκτεταμένον, ἐκαλεῖτο templum καὶ ἐθεωρεῖτο ἱερός, ὡς auspiciis consecratus· ἐπεὶ δὲ οἱ οἰωνοὶ οἵποιοι παρατηροῦντο διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνωτέρων ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ δι' ἡ τῶν ὑπάτων, τὰ auspicia ἐκαλοῦντο consularia καὶ ὁ campus Martius ἐθεωρεῖτο ὡς auspiciis consecratus. || non curia, summum auxilium omnium gentium οὐχὶ τὸ βουλευτήριον, εἰ καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον πάντων τῶν λαῶν ἐπικουρήμα, — δηλ. εἰ καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον καταφεύγουσι ζητούντες προστασίαν πάντες οἱ λαοὶ· διότι ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἢ συγκλήτῳ ἐδέχετο τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ξένων λαῶν καὶ παρεῖχεν αὐτοῖς πᾶσαν αἰτουμένην ἐπικουρίαν, ἂν ἦσαν σύμμαχοι καὶ φίλοι τῶν Ῥωμαίων. || domus, commune per fugium ὁ οἶκος ἐκάστου πολίτου καὶ σήμερον θεωρεῖται ὡς ἱερόν, ἄσυλον, καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡτὸ per fugium ita sanetum omnibus, ut inde abripi neminem fas sit [Cicer. de domo sua §. 109.]. || non lectus, ad quietem datus (fato): τὴν κλίνην μᾶς τὴν ἔδωκεν ἢ μοῖρα διὰ νὰ ἀναπαύωμεθα ἐπ' αὐτῆς· καὶ ὅμως δι' ἐμὲ οὐδὲ αὐτὴ ὑπῆρξεν ἀπηλλαγμένη κινδύνου καὶ ἐνέδρας ἀπὸ μέρους τῶν συνομοτῶν· διότι ὁ Κατιλίνας ἡμέραν τινα λῖαν πρῶτι ἔστειλε ἀνθρώπους ἰδικούς του, ἵνα χαιρετίσωσι (salutare) δηθεν τὸν Κικέρωνα ἐν τῇ κλίνῃ του ἀκόμη εὐρισκόμενον—οἱ ἐπιφανεῖς Ῥωμαῖοι ἐδέχοντο τοὺς ἐπισκέπτας τῶν λῖαν πρῶτι,

καὶ ὡς φαίνεται [ιδὲ Cicer. in Catil. 1 § 9 καὶ 10] ἀκόμη ἐν τῇ κλίνῃ ὄντες— ἐν τῷ ὁ κύριος σκοπὸς τῶν ἤτο νὰ φορευθῶσιν αὐτόν. || non denique haec sedes honoris ὄμι τέλος ἦδε ἡ ἔδρα τοῦ ἀξιώματος, τῆς ἀρχῆς· ἡ γενικὴ honoris ἐπέχει θέσιν ἐναντιωματικῆς προτάσεως οἷα αἱ ἀνωτέρω in quo omnis aequitas continetur, —consularibus auspiciis consecratus, —summum auxilium omnium gentium, —commune perflugium—ad quietem datus· ὥστε σημαίνει: μολονότι αὐτὴ ἡ ἔδρα εἶναι ἐπίσημον, σημεῖον τῶν ἀνωτέρων ἀξιωμάτων, ἐπομένως ἔπρεπε νὰ εἶναι σεβαστή. Ἔρνοει δὲ ὁ ῥήτωρ τὴν sellam curulem τὸν ἀρχαῖτερον δίφρον, ἐφ' οὗ καθήμενοι ἐχρημάτιζον πρὸς τὴν σύγκλητον ἢ τὸν λαὸν οἱ ἀνώτεροι ἀρχόντες (ἕπατοι, πραιτόρες, τιμηταί, δικτάτορες κά.), οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο ὀνομάζοντο magistratus curules. || vacua συντάσσ. μετ' ἀφαιρετ. periculo atque insidiis· ἡ γενικὴ mortis εἶναι διασαφητικὴ εἰς τὸ periculo· τὸ διὰ τοῦ atque ἐπισυναπτόμενον insidiis διασαφεῖ ἀκριβέστερον τὸ periculo mortis, κατὰ τίνα δηλ. τρόπον ἐκινδύνευον ὁ Κικέρων νὰ φορευθῇ, ἐξ ἐνέδρας. || ego multa tacui ἐγὼ πολλὰ ἀπεισιπήσα, τ. ἔ. εἰδὰ τίνα πράγματα (ιδιαιτέρως ὀμιλίας τῶν συνομοτῶν μετὰ τοῦ Καίσαρος, τοῦ Κράσσου κά.), ἀλλὰ δὲν εἶπα τίποτε, διότι συνέφερε μᾶλλον νὰ κάμω τὸν στραβόν, νὰ προσποιηθῶ, ὅτι δὲν εἶδα. Ἄν ὁ Κικέρων ἀπεκάλυπτεν ὡς (συγενόχου τοῦ Κατιλίνα καὶ τὸν Καίσαρα, καὶ τὸν Κράσσον καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς, ἐκινδύνευεν ἡ πόλις ἐκ φανεράς πλέον ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ καθεστῶτος, διότι οὗτοι εἶχον πολλοὺς φίλους καὶ ὀπαδοὺς· θὰ ἐπολλαπλασιαζόντο οἱ συνωμοταὶ καὶ ὁ κίνδυνος θὰ ἦτο ἀφενκτος· ὥστε συνέφερε ν' ἀποσιωπηθῶσι πολλῶν συνομοτῶν τὰ ὄνοματα. || concessi = ἰγνοῖ, συνεχώρησα. || multa meo quodam dolore in vestro timore sanavi πολλὰ διὰ τινος ἐμῆς θλίψεως ἐν τῷ ὑμετέρῳ φόβῳ ἐθεράπευσα, πολλὰ ἐγὼ τοῦ ὑμετέρου φόβου διὰ τινος ἐμῆς λύτης ἐθεράπευσα, δηλ. ἵνα ἀνακουφίσω πολλὰ τὸν ὑμέτερον φόβον, ὃν εἶχετε διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πολιτείας, δὲν ἐδίστασα ἐγὼ νὰ ὑπομείνω λύτην τιὰ. || hunc exitum . . . ut τοιοῦτον τὸ τέλος . . . ὥστε. || ex caede miserima . . . eriperem ἐκ σφαγῆς ἀθλιωτάτης. . . νὰ ἐκώσω· οἱ συνομοταὶ σκοπὸν εἶχον νὰ σφάξωσι πολλοὺς πολίτας, νὰ κακοποιήσωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδα, νὰ ἐμπρήσωσι τὴν Ῥώμην καὶ νὰ ἐρημώσωσι πολλὰς τῆς Ἰταλίας πόλεις [Πλουτ. Κικέρ. κεφ. 18. Αππιαν. Εμφ. 2, 3. Sall. Catil. 43]. || pulcherrimam patriam—ex foedissima flamma ἵνα ἐξαρθῇ ἡ ἀναξιοπάθεια, ἐτέθησαν εἰς ἀντιδιαστολὴν τὰ ἐπίθετα pulcherrima — foedissima· παρατηρητέα καὶ ἡ παρήχησις τοῦ p (pulcherrimam patriam) καὶ τοῦ f (foedissima flamma), ὡς καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ v (vestros virginesque Vestales). || quaecumque mihi uni proponetur (fat●) fortuna οἰαδήποτε ἐμοὶ μόνῳ (ἀφοῦ πάντες οἱ ἄλλοι θὰ σωθῶν καὶ ἡ πόλις μετ' αὐτῶν), θὰ προτεθῇ ὑπὸ τοῦ πετρωμένου τύχη. || (ea fortuna) subeat (a me) (αὐτὴ ἡ τύχη) ἄς βασταχθῇ ὑπ' ἐμοῦ, ἄς ὑπομείνω ἐγὼ ταύτην τὴν τύχην. || si P(ublius) Lentulus . . . putavit ὁ Πόπλιος Λέντλος ἦτο εἰς ἐκ τῶν κύριωτάτων συνομοτῶν τοῦ Κατιλίνα, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔμειναν ἐν Ῥώμῃ καὶ συνελήφθησαν· οὗτος ὁ Λέντλος ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Κορνήλιων (gens Cornelia) καὶ ἐβεβαίον ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τρίτος Κορνήλιος (α' ἦτο ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Κίννας καταλαβόν τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν τῷ 87-86, β' ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Σύλλας τῷ 81-79), ὅστις κατὰ τίνα χρῆσιν τῆς Σιβύλλης ἔμελλε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν Ῥώμῃ (ιδὲ

Cicer. in Catil. 3, 9 και Ἀππιαν. Ἐμφύλ. πολ. 2, 4. . . ὡς ὁ Κορνήλιος Λέν-
 τλος εἶποι πολλάκις εὐμάρθαι τρεῖς Κορνήλιους γενέσθαι Ῥωμαίων μονάρ-
 χους, ὧν ἡδὴ Κίνναν τε καὶ Σύλλαν γενομέναι. . .) || cur ego non laeter . . .
 exstissee? διὰτι ἐγὼ νὰ μὴ χαιρῶ, (δι-) ὅτι ἡ ἐμὴ ὑπατεία ἀνεφάνη σχεδὸν μοι-
 ραία (δηλ. ὑπὸ τῆς μοίρας προφορισμένη) εἰς σωτηρίαν τοῦ Ῥωμ. λαοῦ; Ἄν ὁ
 Λέντλος ἔχαιρε, διότι τὸ ὄνομά του ἦτο μοιραῖον εἰς ὄλεθρον τῆς πόλεως, ὁ Κι-
 κέρων ἔπρεπε νὰ χαιρῆ πολὺ περισσότερον, διότι ἡ ὑπατεία του ἀνεφάνη μοιραία
 εἰς σωτηρίαν τοῦ Ῥωμ. λαοῦ. || inductus a vatibus προαχθεῖς ἀπατηθεῖς ἐκ
 τῶν λόγων τῶν μάντεων, οἵτινες ἠρμῆνευον τοὺς Σιβυλλεῖους χρησμούς.

Κεφ. 2. § 3. **Περίληψις.** Κυττάξατε, πῶς θὰ σώσετε ὑμᾶς αὐτοὺς
 καὶ τὴν πατρίδα· ἐγὼ ἐλπίζω νὰ ἔχω τὴν προστασίαν τῶν θεῶν· ἀλλὰ καὶ
 ἂν πάθω τι, δὲν θὰ ἀγανακτήσω; ἐὰν σωθῆ ἡ πατρίς καὶ ὑμεῖς μετ' αὐ-
 τῆς καὶ οἱ ἐμοὶ οἰκεῖοι.

consulte vobis σκεφθῆτε περὶ ὑμῶν αὐτῶν Συντ. Σακελλαροπ. σελ. 148
 § 38. || patriae dot. χαριστ. || fortunae (que) τὰ ἀγαθὰ, τὰς περιουσίας. || mihi
 parcere ἐμοὶ νὰ φείδεσθε ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ τὸ parco μετὰ δοτικῆς, ἐν τῇ
 ἑλληνικῇ τὸ φείδομαι μετὰ γενικῆς: **χρόνον φείδων** ἀλλὰ tempori parce. ||
 huic urbi praesident προϊστάνται, εἶναι προσταταί, praesidii sunt τῆσδε τῆς
 πόλεως· ἐννοοῦνται μάλιστα ὁ Στήσιος Ζεὺς—Juppiter Stator, ἡ Ἑστία—Vesta
 καὶ: [πρὸβλ. Cicer. in Catil. 1, 11: magna dis immortalibus habenda est
 atque huic Jovi Statori, antiquissimo custodi huius urbis, gratia. . .]. ||
 pro eo. . . ac mereor σύμφυρις δύο συντάξεων: pro eo, quod mereor (=ἀντι
 ἐκείνου, οὐ εἰμι ἄξιος) καὶ aequae, ac mereor ἴσως, ὡς εἰμι ἄξιος· λέγεται καὶ
 pro merito καὶ pro meritis=ἀντι τῆς προσενεχθείσης ὑπηρεσίας, κατ' ἀξίαν
 τῆς προσενεχθείσης ἢ τῶν προσενεχθεισῶν ὑπηρεσιῶν: || mihi ἀνήκει εἰς τὸ re-
 laturos esse gratiam. || si quid obtigerit (τετελεσμ. μελλ. ὀριστ.) ἐὰν θὰ
 συμβῆ τίποτε (κακὸν εἰς ἐμέ)· ἀντι si quid obtigerit λέγεται ἐν τῇ αὐτῇ ἐν-
 νοίᾳ καὶ si quid acciderit [Cicer. Mil. 58. 99. κα'] || aequo animo parato-
 que ἀφαιρ. τροπ. με ἀπαθῆ καὶ πρόθυμον ψυχῆν, μετ' εὐψυχίας καὶ προθυ-
 μίας. || forti viro—consulari (viro)—sapienti (viro) δοτικαὶ τῆς ἀναφορᾶς· ὁ
 θάνατος δὲν εἶναι αἰσχροὺς εἰς τὸν γενναῖον ἄνδρα, διότι ἀτενίζει αὐτὸν ἀπαθῆς,
 ἀφοβος· ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφοβίας γίνεται φανερά ἡ γενναϊότης: peque immatura
 (mors) consulari (viro) οὔτε ἄωρος (ὁ θάνατος) ἄνδρι ὑπατενοκτοί, ἄνδρι δηλ.
 ὅστις ἔχει γίνε ὑπατος· ταῦτα λέγει ὁ ῥήτωρ ἀποβλέπων οὐχὶ εἰς τὴν ἡλικίαν—
 διότι ὁ Κικέρων ὑπάτευσεν ἄγων τὸ 44 ἔτος τῆς ἡλικίας του· ἐν ἡλικίᾳ δὲ 45
 μέχρι 70 ἐτῶν δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὥριμος, mors ma-
 tura· διότι ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ μάλιστα δρᾶ ὁ ἀνὴρ ὥστε εἶχεν ἀκόμη χρόνον
 πολὺν νὰ δρᾷ, καὶ ἔδρασεν ἀληθῶς, ὁ Κικέρων· λοιπὸν λέγει ταῦτα ὁ Κικέρων
 ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ **πολιτικὴν δρᾶσιν**· διότι μετὰ τὴν ὑπατείαν οὐδὲν
 ἄλλο ἀνώτερον πολιτικὸν ἀξίωμα ὑπῆρχεν, ὅπερ ἠδύνατο τις νὰ ἐπιδιώξῃ ἢ ὑπα-
 τεία ἦτο finis honorum τὸ τέλος τῶν πολιτικῶν ἀξιομάτων (τὸ τοῦ δικτάτω-
 ρος ἀξίωμα καὶ **ἐκτακτον** ὅλος ἦτο καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Κικέρωνος σχεδὸν
 κατηγορημένον). Λέγει δὲ consulari καὶ ἄχι consuli ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι μετὰ τι-
 νας ἡμέρας (τῇ 31 Δεκεμβρίου) θὰ κατέθετε τὴν ἀρχήν, ὥστε νὰ εἶναι consula-

ris vir, οὐκέτι consul. || nec misera (mors) sapienti (viro) οὔτε κακὸς (δυστυχῆς) ὁ θάνατος εἰς σοφὸν (φιλόσοφον) ἄνδρα· οἱ φιλόσοφοι—σοφοί, ἐν οἷς καταλέγει ἑαυτὸν ὁ Κικέρων, διότι εἶχεν ἐγκύψει εἰς τὴν φιλοσοφίαν, βραδύτερον δὲ καὶ συνέγραψε φιλοσοφικά συγγράμματα, οἱ φιλόσοφοι λέγω τὸν θάνατον δὲν θεωροῦσιν ὡς κακόν, οὐδὲ δυστυχίῃ (miserum) τὸν ἀποθνήσκοντα (ιδεῖ ὅσα λέγει ὁ Σωκράτης παρὰ Πλάτωνι, ἀπολογ. κεφαλ. 31 καὶ 32). || ille ferreus=adeo ferreus, τόσον σιδηροῦς, δηλ. σκληροκάριδος. || qui... non movear ἀναφορ. συμπερασματικὴ πρότασις = ut ego non movear (Γραμματ. Σακελλαροπ. σελ. 197 § 206). || fratris carissimi atque amantissimi ἀδελφοῦ (μου) προσφιλεστάτου καὶ μάλιστα με ἀγαπῶντος· ἦτο δὲ οὗτος ὁ Q. Tullius Cicero νεώτερος κατὰ τέσσαρα ἔτη τοῦ ὑπάτου, μέλος τῆς συγκλήτου καὶ τότε παρών (praesentis)· καὶ οὗτος φοβούμενος, μὴ ὁ ἀδελφός του (Μάρκος Τύλλιος) Κικέρων πάθῃ τίποτε, ἦτο πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὴν μετριωτέραν τοῦ Καίσαρος γνώμην, νὰ μὴ φορευθῶσιν οἱ συναμόται, ἀλλὰ νὰ ἐγκαθειρθῶσιν εἰς ἰσόβια δεσμὰ [Sueton. v. Caes. 14, 2: obtinisset (Caesar) adeo transductis iam ad se pluribus et in his Cicerone consulis fratre, nisi labantem ordinem confirmasset M. Catonis oratio.]. || a quibus me circumsessum videtis ὡς ὄν περικυκλούμενόν με βλέπετε· ἔννοεῖ ὁ ῥήτωρ τοὺς φίλους καὶ ἐγγύτερον αὐτῷ προσκειμένους συγκλητικούς, οἵτινες πολὺ ἀνησυχῶν καὶ διὰ τὸν Κικέρωνα (πρβλ. ἐν ἀρχῇ: esse sollicitus) καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον ἂν ἡ ἀνησυχία των ἐξεδηλοῦτο καὶ ἐν δακρύοις· διότι ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἐκ τῶν σοβαρωτάτων καὶ τὰ πράγματα τῆς ἔμης ἦσαν ἀληθῶς ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. || Neque... non = οὔτε... δέν, καί· (ἡ δευτέρα ἄρρησις αἶρει τὴν πρώτην, ὥστε ἡ πρότασις γίνεται καταφατικῆ). || exanimata (metu) uxor ἡ (ἐνεκα φόβου τῆς δι' ἐμὲ) νεκρά (μέχρι θανάτου ἐκπεπληγμένη) σύζυγός μου (Τερεντία). || et abiecta metu filia καὶ ἡ ἐκ φόβου ἐκφυγὸς θυγάτηρ μου (Τυλλία) ἡ ὅποια ἦγε τότε τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς, διότι εἶχε γεννηθῆ τῷ 76 π.Χ. || parvulus filius ὁ M. Tullius Cicero, γεννηθεὶς τῷ 65 π.Χ., ὥστε κατὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ πατρὸς του ἦγε τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του· ἔσχεν ἱκανὰς περιπετείας ἐν τῷ βίῳ του (ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ Βρούτου, προεγράφη, ἠκολούθησεν ἔπειτα τὸ Σέξτον Πομπήιον, ἀλλ' ὕστερον μετέστη πρὸς τὸν Ὀκταουσιανὸν τυχὼν ἀμνηστίας καὶ τῷ 30 π.Χ. ἐγένετο ἐν ἀναπληρωματικῇ ἐκλογῇ ὑπάτος (consul suffectus) καὶ δὴ συνάρχων τοῦ Ὀκταουσιανοῦ (Πλουταρχ. β. Κικέρ. τέλ.).—Οἱ Ῥωμαῖοι ἐσυνήθιζον νὰ ὀνομάζωσι τὰς θυγατέρας των ἐκ τοῦ ἑαυτῶν δευτέρου ὀνόματος (nomen gentile ἢ gentilicium) τοῦ λήγοντος εἰς—ius: M. Tullius Ciceroῦ πατῆρ, ἢ θυγάτηρ Tullia: ἂν δὲ συνέβαινε ν' ἀποκτόσι καὶ ἄλλας θυγατέρας ὀνόμαζον τὴν πρώτην (Tulliam) primam, τὴν δευτέραν (Tulliam) secundam ἢ alteram, τὴν τρίτην (Tulliam) tertiam καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς· ἂν ἦσαν δύο μόνον ἢ πρώτη διεκρίνετο ὡς (Tullia) prior, ἢ δευτέρα ὡς (Tullia) altera. Οὕτως αἱ θυγατέρες τῶν Κορνηλίων ὀνομάζοντο συνήθως Corneliae (ὀνομαστοιότητῃ ἢ μητῆρ τῶν Γράγγων, θυγάτηρ τοῦ Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ). Τοὺς δὲ υἱοὺς ὀνόμαζον συνήθως οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς μὲν πρωτοτόκους ἢ καὶ μόνους μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα ὅπερ εἶχε καὶ ὁ πατήρ· τῶν δὲ δευτεροτόκων καὶ ἐφεξῆς ἤλλασσον μόνον τὸ προωνύμιον praenomen: π.χ. Τιβερίους Σεμπρόνιος Γράγγος ὁ πατήρ, Τιβερίος (Σεμπρόνιος) Γράγγος ὁ πρωτότοκος υἱός, Γάιος (Σεμπρόνιος) Γράγγος ὁ δευτεροτόκος,

Σεμπρονία ἡ θυγάτηρ. || *amplecti* . . . *tamquam* *obsidem* ἐπειδὴ ὁ υἱὸς τοῦ Κικέρωνος ἦτο μικρὸς καὶ ἀληθῶς δὲν ἦτο ὄμηρος τῆς πολιτείας, μετεχειρίσθη τὸ ῥήμα *amplecti* - *περιβάλλειν τρυφερῶς* συνήθως λέγεται *obsidem* *habere* ἢ *obtinere*. Νὰ ἔχωσιν οἱ ἄρχοντες τέκνα ἢτο ἐγγύσις μεγάλη πρὸς τὴν πολιτείαν, ὅτι οἱ ἄρχοντες, καὶ μάλιστα οἱ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διοίκησιν πολέμου ἀναλαμβάνοντες, θὰ ἐξετέλουν ὡς ἔπρεπε τὸ καθήκον· διὰ τοῦτο οἱ ἔχοντες παῖδας προετιμῶντο τῶν ἀπαιδῶν. || *consulatus* *mei* *gen.* ἀντικειμ. ἐξαρτομένη ἐκ τοῦ *obsidem*. || *in conspectu* *meo* ἐν τῇ ἐμῇ ὄψει, εἰς τόπον ὅπου δύναμαι νὰ τον βλέπω· ὁ γαμβρὸς τοῦ Κικέρωνος ἴστατο ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ ἐν ᾧ ἐσυνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος καὶ ἐπειδὴ ἡ θύρα τοῦ ναοῦ ἦτο ἀνοικτή, ἦτο ὄρατος εἰς τὸν Κικέρωνα. || *gener* γαμβρὸς τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ θυγατρὶ, τῇ Τυλλίᾳ, ἦτο ὁ C. Calpurnius Piso, ὅστις ἐμνηστεύθη αὐτὴν δωδεκαέτη οὖσαν αὐτὸς περὶπου εἰκοσιπενταέτης, ἀπέθανεν ὁμως πολὺ νέος, περὶπου 33 ἐτῶν, καὶ ἡ Τυλλία ἐνυμφεύθη ὕστερον ἄλλον. || *poneor* (συ)κινουῖμαι. || *his rebus omnibus* ἐκ πάντων τούτων τῶν πραγμάτων, ὅλα αὐτὰ (τὰ πράγματα) μὲ (συ)κινουῖσιν. || *sed in eam partem* *ut* . . . ἀλλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος (μὲ κινουῖσιν), ἀλλὰ μὲ συγκινουῖσιν οὕτως, ὥστε νὰ σκεπτόμαι μόνον πῶς δύνανται αὐτοὶ πάντες νὰ σωθῶσι μεθ' ὑμῶν, — ἔστω καὶ ἂν ἐγὼ πρόκειται νὰ πάθω τι. || *vobiscum* *μεθ' ὑμῶν* δὲν πρέπει νὰ ἐνοηθῶσιν οἱ συγκλητικοὶ μόνον, ἀλλὰ ὅλη ἡ πολιτεία, ἣν οἱ συγκλητικοὶ ἀντιπροσωπεύουσιν· ἀλλαχού λέγονται οἱ δικασταὶ ἀντὶ πάντων τῶν πολιτῶν [*pro Mil.* 34. 36. 63. 37. 78. 81]. || *oppresserit* *τετελ.* μέλλ. ὀριστικῆς. || *potius quam* . . . *pereamus* τὸ ἄριστον, λέγει ὁ ῥήτωρ, εἶναι νὰ σωθῶμεν πάντες· ἀλλ' ἂν πρόκειται νὰ συναπολεσθῶμεν πάντες μετὰ τῆς πολιτείας, τότε προτιμότερον εἶναι νὰ πάθω ἐγὼ ὅτιδήποτε, ἵνα σωθῆτε ὑμεῖς, ἡ πολιτεία, καὶ μεθ' ὑμῶν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ἐμοὶ οἰκείοι. || *una rei publicae peste* δι' ἐνὸς ὀλέθρου τῆς πολιτείας, μὲ ἕνα ὀλεθρον τῆς πολιτείας· κατὰ τὸν μέγιστον πολιτικὸν τῆς ἀρχαιότητος πόλις πλείω ξύμπασα ὀρθομένη ὠφελεῖ τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕναστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσα, ἀθρόα δὲ σφαλλομένη· καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτόν, διαφθειρομένης τῆς πατρίδος, οὐδὲν ἦσσαν ξυναπόλλεται, κακοτυχῶν δ' ἐν εὐτυχούσῃ πολλῶ μάλλον διασφάζεται (Περικλῆς παρὰ Θουκυδ. 2,60).

§ 4. *Περίληψις*: Σώσατε τὴν κινδυνεύουσαν πολιτείαν· ἔχετε εἰς χεῖρας σας τοὺς συνομόσαντας τὸν ὀλεθρον αὐτῆς.

incumbite ad salutem rei publicae ἐγκύψατε τ. ἔ. ὅλην τὴν προσοχὴν ὑμῶν στρέψατε εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πολιτείας. || *circumspicite* . . . *nisi* *providetis* : κυττάξατε γύρω πάσας τὰς θυέλλας, αἵτινες ἐπικρέμανται, ἀπειλοῦσι (νὰ καταστρέψωσι καὶ θὰ καταστρέψωσι) τὴν πολιτείαν, ἂν δὲν προνοήτε· συνηθέστατα οἱ κίνδυνοι τῆς πολιτείας εἶτε ἔνεκα ἐσωτερικῶν στάσεων εἶτε ἔνεκα ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν, πολέμων, παραβάλλονται πρὸς θυέλλας, καίλαπας, πυρκαϊὰς καὶ τὰ παρόμοια. || *Non* *Ti. Gracchus* . . . δὲν πρόκειται, λέγει ὁ ῥήτωρ νὰ κρινετέ ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων αἱ πράξεις εἶναι ζήτημα, ἂν εἶναι ἀξιόλογοι, ἢ βλάπτουσι μεμονομένους πολίτας· ἐδῶ ἔχετε νὰ δικάσετε ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι συνώμοσαν νὰ ἐμπρήσωσι τὴν πόλιν, νὰ σφάξωσιν ἅπαντας ὑμᾶς καὶ νὰ δεχθῶσιν ἐν τῇ πόλει τὸν Κατιλίαν, καὶ περὶ τῶν σχεδίων τούτων ἔχετε ἀσφαλεστάτας ἀποδείξεις.

Ὁ Τί(berius) Gracchus καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ G(aius) Gracchus υἱοὶ τοῦ Τιβερίου Σεμπρονίου Γράγχου καὶ τῆς ὀνομαστοτάτης Ῥωμαίας μητρὸς Κορηθίας, ἐξήτησαν νὰ βελτιώσωσι τὴν θέσιν τῶν ἀπορωτέρων πολιτῶν διὰ τῆς διανομῆς εἰς αὐτοὺς δημοσίας χώρας ἢ ἄλλως· ἀλλὰ διαβληθέντες ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς προστασίας τοῦ λαοῦ ἐπιδιώκουσι νὰ γίνωσι τύραννοι, ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ δυσπιστήσαντος καὶ ἐφορευθῆσαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. || quod iterum... voluit ἐν Ῥώμῃ δὲν ἐπετρέπετο νὰ γίνῃ τις δευτέραν φορὰν ἀρχῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, π. χ. δις νὰ γίνῃ ὕπατος, ἢ δις νὰ γίνῃ δῆμαρχος κλπ. ἂν δὲ συνέβῃ τινὲς νὰ γίνωσι καὶ δις καὶ τρίς καὶ πλεονάκις ὕπατοι (π. χ. ὁ Μάριος, ὁ Πομπήιος κ.ά.) ἢ δῆμαρχοὶ ὡς ὁ Γάιος Γράγχος κλπ., τοῦτο ἦτο κατάχρησις καὶ προμήνυμα τῆς καταλύσεως τῆς ἐλευθέρους πολιτείας. Ὁ Τιβέριος Γράγχος, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰ σχέδιά του κατὰ τὸ ἔτος τῆς δῆμαρχίας του (133 π. Χ.) ἐξήτησε νὰ γίνῃ δῆμαρχος καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀλλὰ ἡ σύγκλητος μετὰ τῶν ἄλλων ἀριστοκρατικῶν ἀντίστη καὶ ἐφορήσαντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νασικᾶ κατὰ τοῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ εὐρισκομένου Τιβερίου ἐφόρευσαν αὐτὸν καὶ ὑπερτριακοσίους ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. || agrarius τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν πρότασιν τῶν Γράγχων, νὰ διανεμηθῇ δημοσία γῆ εἰς ἀπόρους πολίτας· πρὸς τοὺς agrarius, ὧν οἱ πλείστοι ἦσαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἄποροι πολῖται, ἀντιδιαστέλλονται οἱ possessores τ. ἔ. οἱ μεγαλοκτηματῖαι, οἵτινες συμφέρον εἶχον νὰ μὴ γίνῃ διανομὴ δημοσίας γῆς, ἵνα οἱ ἄποροι ἐργάζωνται ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτῶν. Πλὴν τούτου ἡ πρότασις τῶν Γράγχων περὶ διανομῆς δημοσίας χώρας (lex agraria) περιώριζε καὶ τὰς μεγάλας περιουσίας, ἀπαγορεύουσα νὰ κατέχῃ τις δημοσίαν χώραν πλείονα τῶν 500 πλέθρων (ἕκαστον πλέθρον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 21)2 στρέμματα γαλλικὰ περίπου). || ὁ L. Apuleius Saturninus δῆμαρχος ὧν ἐφόρευεν ἐν ἔτει 100 π. Χ. κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιροσίων τὸν ὑποψήφιον ὕπατον Γάιον Μέμμιον, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἐκλεχθῇ οὗτος ὕπατος, ὁ δὲ Σατουρνίνος δὲν τὸν ἤθελεν. || in discrimen aliquod atque in... iudicium: τὸ προστιθέμενον atque in vestrae severitatis iudicium διασαφεῖ κατὰ συνήθειαν ἐν πολλῇ χρήσει οὖσαν παρὰ τε τοῖς Ἕλλησι καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαῖσι [ἰδὲ Θ. Α. Κακροῖδῃ. *Καιναὶ λέξεις, καιναὶ καὶ ἀήθεις σημασίαι* ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρῇ 1915—16] τὸ προηγούμενον in discrimen aliquod = εἰς κίνδυνόν τινα καὶ (τοῦτο λέγων ἐννοῶ) εἰς κρίσιν τῆς ὑμετέρας ἀσθηρότητος, ἵνα κριθῶσιν ἀσθηρῶς ὕφ' ὕμῶν. || ad... incendium, ad... caedem, ad Catilinam accipiendum ἢ πρόθεσις ἀδ μετ' αἰτιατικῆς σημαίνει σκοπόν, ὅστις δηλοῦται σαφέστερος, ὅταν ἡ αἰτιατικὴ εἶναι γερονδίου ἢ γερονδιακοῦ καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὴν αἰτιατικὴν incendium δύναται νὰ ἐννοηθῇ τὸ γερονδιακὸν comparandum καὶ παρὰ τὸ caedem τὸ faciendam, ὅπως κατωτέρω παρὰ τὸ Catilinam κεῖται accipiendum. || Romae ἐν Ῥώμῃ, προσδιορισμὸς τοῦ restiterunt = βεβελήφθησαν ἐν Ῥώμῃ, δὲν ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ Κατιλίνα. || tenentur litterae... οἱ ἐν τῇ πόλει μέιναντες συνομοῖται τοῦ Κατιλίνα ἔγραψαν ἐπιστολάς (litterae) πρὸς τὸν Κατιλίαν καὶ τοὺς Ἀλλόβρογας καὶ σφραγίσαντες αὐτάς διὰ τῶν σφραγίδων τῶν (signa) τὰς παρέδωκαν εἰς τινὰ Οὐολτούρκιον φίλον τῶν καὶ εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀλλοβρόγων, ἵνα τὰς φέρωσιν εἰς τὸν Κατιλίαν καὶ τοὺς Ἀλλόβρογας· ἀλλὰ ταύτας τὰς ἐπιστολάς κατέσχευεν ὁ Κικέρων διὰ τῶν πραιπόρων Λευκίου Φλάκκου καὶ Γαίου Πομπητίου· οἱ δὲ κατόπιν τῶν ἀποκαλύψεων συλληφθέντες

συνωμόται, Λέντιος, Κέθηγος και λοιποί, ὁμολόγησαν ἕκαστος (confessio unius cuiusque) ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ ἦσαν ἰδικαὶ τῶν [ἀνάγνωθι τὸν Γ'. Λόγον κατὰ Κατιλίνα §§ 4—12]. || manus ἐν ταῦθα εἶναι ἢ ἰδιόχειρος γραφή, τὰ γράμματα τούς. || sollicitantur Allobroges, servitia excitantur, Catilina arcessitur εἰς τὰς κατασχεθεῖσας ἐπιστολάς τῶν οἱ συνωμόται ἐζήτουν νὰ κινήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Ῥωμαίων τοὺς Ἀλλοβρόγας (sollicitantur Allobroges) προέτρεπον τὸν Κατιλίαν νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς δούλους (servitia excitantur), καὶ ἐκάλουν αὐτὸν νὰ ἐμφανισθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του ταχέως πρὸ τῆς Ῥώμης. [Cicer. Catil. 3 § 8]. || id est initium consilium, ut... τοιοῦτον σχέδιον ἐπεχειρήθη, τοιοῦτον σχέδιον ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν, ὥστε... || in eo consilium ἐπιχειρῶ σχέδιον, βουλὴν, βουλευομαι τι, μελετῶ τι (κατ' ἐμαυτὸν) νὰ πράξω. || ut interfectis omnibus nemo... relinquatur τοῦτο εἶναι βεβαίως ῥητορική ὑπερβολὴ τοῦ Κικέρωνος, διότι οἱ συνωμόται δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ φονεῖσωσι πάντας, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀρίστους—optimates καὶ γενικώτερον τοὺς ἀνθισταμένους εἰς τὰ σχέδια τῶν ἦσαν ὅμως καὶ πολλοί, οἱ ὁποῖοι δὲν μετεἶχον τῆς συνωμοσίας ἐνεργῶς, ἀλλ' ἠνθόουν αὐτήν, ὃν πιθανώτατα ἦτο καὶ ὁ Καῖσαρ.

Κεφ. 3. § 5: **Περὶληψις**: Τὰ ὀλέθρια κατὰ τῆς πολιτείας σχέδια τῶν συνωμοτῶν κατήγγειλαν οἱ μηνυταί, γενόμενοι αὐτήκοοι μάρτυρες, ὁμολόγησαν οἱ κατηγορούμενοι, καὶ ὑμεῖς οἱ συγκλητικοὶ πολλαχῶς ἐδείξατε ὅτι πιστεύετε εἰς τὴν ἐνοχὴν τῶν κρατουμένων καὶ κατ' οὐσίαν ἔχετε αὐτοὺς καταδικάσει.

indices οἱ μηνυταί ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Τίτος Οὐδολτούρκιος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἐν Ῥώμῃ μείναντες συνωμόται ἔδωκαν ἐπιστολάς νὰ τὰς φέρῃ εἰς τὸν Κατιλίαν, καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Ἀλλοβρόγων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον ἐπιστολάς τῶν συνωμοτῶν πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀλλοβρόγων, ἵνα συμπράξῃ μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Ῥώμης. Πάντας τούτους ὁ Κικέρων ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς ὑπ' αὐτῶν τῶν πρέσβεων τῶν Ἀλλοβρόγων συνέλαβε διὰ τῶν πραιτόρων Φλάκκου καὶ Πομπτίνου, κατέσχευε ὅσας ἔφερον ἐπιστολάς τῶν συνωμοτῶν καὶ ὠδηγήσας αὐτοὺς ἐνώπιον τῆς συγκλήτου ἔπεισε νὰ καταγγείλωσι πάντα ὅσα ἐγνώριζον. || rei, πληθ. τοῦ reus, οἱ κατηγορούμενοι, οἱ καταγγελθέντες καὶ συλληφθέντες συνωμόται Λέντιος, Κέθηγος, Στατίλιος, Γαβίνιος, οἵτινες ὁμολόγησαν (confessi sunt) πάντα ὅσα κατήγγειλαν κατ' αὐτῶν οἱ indices [Cicer. Catil. 3, §§ 10—12]. || multis iudiciis ἀφαιρ. τροπ.—διὰ πολλῶν κρίσεων, ἀποφάσεών σας· αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ ἀπαριθμῶνται ἐφεξῆς. primum quod..., deinde quod..., tum, quod... maximeque quod... postremo... || primum, quod... egistis... et... decrevistis: ἡ συγκλητος, ἀφου ἀπεκαλύφθη ἡ ἐνοχὴ τῶν συνωμοτῶν ὑπὸ τῶν μηνυτῶν καὶ ὁμολόγησαν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ καταμηνυθέντες τὴν ἐνοχὴν των, ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τῆς πρὸς τὸν ὕπατον, τὸν Κικέρωνα, διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐνεργεσίαν του [Cicer. Catil. 3, 14] || singularibus verbis—amplissimis verbis, διὰ λέξεων μοναδικῶν, ἐξαιρετικῶν, ἐπαινετικωτάτων. || mea virtute atque diligentia διὰ τῆς ἐμῆς ἀρετῆς καὶ (=δηλαδὴ) τῆς ἐπιμελείας. || perditorum hominum coniurationem... εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα εἶχον λάβει μέρος ἄληθῶς ἀνθρωποὶ ἐξώλεις—perditi ἢ καὶ perditissimi homines—, μάλιστα μὲν ὀφείλεται μεγάλων χρεῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι **πονηροί**, παν-

τὸς εἶδους κακοί. || decrevistis ἀπεφάνθητε, decerno. || Lentulum se abdicare praetura coegistis ὁ Λέντλος ἦτο κατὰ τὸ ἔτος 63 π. Χ., καθ' ὃ ἔτος παρεσκευάσθη ἡ συννομοσία τοῦ Κατιλίνα, πραιτώρ—στρατηγός· ἐπειδὴ δὲ ὡς ἄρχων δὲν ἠδύνατο νὰ δικασθῆ, ἔπρεπε νὰ στραμείνῃ ἡ σύγκλητος, ἔως νὰ τελειώσῃ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ (ἐτελείωσεν δὲ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 63ου), καὶ τότε νὰ τον καλέσῃ εἰς ἀπολογία καὶ νὰ τον δικάσῃ· ἀλλ' ἐὰν τοῦτο ἔκαμνεν ἡ σύγκλητος, ἐπόμενον ἦτο νὰ δραπετεύσῃ ὁ Λέντλος ἢ καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐντολὴν τοῦ Κατιλίνα, νὰ ἐμπρόσῃ τὴν πόλιν, νὰ φογεύσῃ πολλοὺς πολίτας, τοὺς συγκλητικοὺς πάντας καὶ ἄλλα νὰ πράξῃ. Λοιπὸν διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ σύγκλητος ὑπεχρῶσεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῆ τῆς στρατηγίας (eum se abdicare praeturā coegit), ἵνα ἰδιωτῶν γενόμενον δικάσῃ αὐτόν. || tum quod... ἔπειτα, ὅτι... || eum (Lentulum) et ceteros (Cethegum Gabinium, Statilium) καὶ τινὰς ἄλλους, ἐν ὄλῳ ἐνέα. Cic. Catil. 3, 15. || in custodiam dandos (esse) censuistis ἐκρίνατε ὅτι πρέπει νὰ δοθῶσιν εἰς (αὐστηρὰν) φυλακὴν, ἐπιτήρησιν· ἰδὲ εἰσαγωγὴν, σελ. 5. || meo nomine supplicationem decrevistis ἐπὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι εὐχαριστήριον (πρὸς τοὺς θεοὺς) δέησιν ἐψηφίσατε, δηλαδὴ ἐψηφίσατε ἐγὼ, ὡς ὑπάτος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, νὰ κάμω εὐχαριστήριον πρὸς τοὺς θεοὺς δέησιν, διότι ἔωσαν τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὴν ἐκ μέρους τῶν συννομοτῶν κινδύνου τοιαύτην εὐχαριστήριον δέησιν ἔκαμε καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτῆς ἀπὸ τῶν Ἀνάρων, ὅτε ἐποίηθη καὶ τὸ λαμπρὸν τροπάριον: Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια... Αἱ εὐχαριστήριοι αὗται δεήσεις λέγονται καὶ gratulationes (κατωτέρω § 10 καὶ § 20 ἐν τέλει) supplicationes ἐλέγοντο καὶ αἱ εὐχετήριοι, αἱ παρακλητικαὶ δοξολογίαι, δεήσεις εἰς ἀποτροπὴν κακοῦ· τοιαύτην δέησιν ἔκαμε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1915 καὶ ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς ὑπὲρ διασώσεως τοῦ βασιλέως του Κωνσταντίνου, καὶ ἔπειτα εὐχαριστήριον ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτοῦ. || qui honos... ὁποία τιμὴ· || togato... nemini: εἰς οὐδένα πρὸ ἐμοῦ τῖβενοφόρον, τ. ἔ. πολιτικὸν ἄρχοντα ἐδόθη πρότερον δηλαδὴ ἡ σύγκλητος μόνον εἰς νικηφόρους στρατιωτικοὺς ἄρχοντας (paludatos) εἶχε δώσει ἄδειαν νὰ ἀναπέμψωσιν εὐχαριστηρίου (ἐπὶ νίκαις) δεήσεις πρὸς τοὺς θεοὺς: [ἰδὲ καὶ ὅσα ἐσημειώσαμεν εἰς Κικέρ. Κατιλ. Γ'. § 15]. || postremo ἐπίρρ. τέλος. || praemia... amplissima ἀμοιβὰς... πλουσιωτάτας, αὗται πιθανώτατα ἦσαν χρηματικαὶ ἀμοιβαί, 200000 σηστερτίων, τ. ἔ. 5000) φράγκων, καὶ ἀμνηστία, ἂν εἶχον μετὰσχει τῆς συννομοσίας. || eius modi, ut... = τοιαῦτα ὥστε... || ii qui in custodiam... dati sunt οἵτοι ἦσαν ὁ Lentulus παραδοθεὶς τῷ τότε ἀγορανόμῳ P. Lentulo Spintheri, ὁ Cethegus, παραδοθεὶς τῷ Quinto Cornificio, ὁ Statilius, παραδοθεὶς τῷ C. Caesari, ὁ Gabinus, παραδοθεὶς τῷ M. Crasso, καὶ ὁ Caeparius, παραδοθεὶς τῷ Gn. Terentio (Sallust. Catil. 47). || nominatim ὀνομασί, ὁ δεῖνα εἰς τὸν δεῖνα, ὀνομαζομένων δηλ. καὶ τοῦ παραδιδόμενου εἰς φυλακὴν, καὶ ἐκείνου, εἰς ὃν ἕκαστος παρεδίδοτο. || in custodiam ἰδὲ εἰσαγωγὴν, σελ. 5. || sine ulla dubitatione... ὅλα τὰ μέτρα, λέγει ὁ ῥήτωρ, τὰ ὅποια ἐλάβετε διὰ τοὺς συλληφθέντας καὶ εἰς φυλακὴν αὐστηρὰν παραδοθέντας, ὡς καὶ αἱ ἀμοιβαί, τὰς ὅποιας ἐδώκατε εἰς τοὺς καταμνησάστας αὐτούς, δεικνύουσιν ὅτι σεις ἀδιστάκτως ἔχετε καταδικάσει αὐτούς.

§ 6. **Περίληψις.** Ἐγὼ ἐν τούτοις θὰ ἐρωτήσω ὑμᾶς, ὡς εἰ μηδὲν εἶχε γίνεαι, τίνα γνώμην ἔχετε περὶ τῆς ἀποκαλυφθείσης πράξεως, καὶ περὶ

τῆς ποινῆς προτάσσω μόνον ἐκ καθήκοντος, ὅπερ ὡς ὕπατος ἔχω, ὅτι ἡ πράξις εἶναι τοιαύτη, ὥστε καταντᾶ ἀπίστευτον ὅτι ἐπεχειρήθη ὑπὸ πολιτῶν. Ἀποφασίσατε τάχιστα, πρὸ τῆς ἐπερχομένης νυκτός. Ἡ συνωμοσία εἶναι ἐξηπλωμένη πολὺ περισσότερον παρ' ὅσον φαντάζεται τις.

Sed ego... διὰ τοῦ sed ἀνακόπεται ἡ ἀκολοθία πρὸς τὰ προηγουμένα δηλ. εἰ καὶ ἡμεῖς δι' ὧν μέχρι τοῦδε μέτρων ἐλάβετε, δεικνύετε ὅτι ἔχετε καταδικάσει τοὺς κρατουμένους συνωμοτάς, *ἐν τούτοις* ἐγώ... || institui referre ad vos προεθέμην νὰ ἀναφέρω καὶ νὰ ἐρωτήσω ὑμᾶς referre ad senatum ἀναφέρειν τι εἰς τὴν σύγκλητον καὶ ἐρωτᾶν τὴν γνώμην αὐτῆς περὶ τούτου. || tamquam integrum ὡσάν τὸ πρᾶγμα νὰ ἦτο ἄθικτον, τ. ἔ. ὡσάν περὶ τοῦ πράγματος νὰ μὴ εἶχε γίνει τίποτε οὔτε δηλαδή ἀμοιβαί τοῖς καταμηνύσασιν νὰ εἶχον δοθῆ, οὔτε προφυλακίσεις τῶν συλληφθέντων νὰ εἶχον γίνει, οὔτε ἄλλο τίποτε. || de facto περὶ τῆς πράξεως, περὶ τῆς συνενοχῆς τῶν συλληφθέντων εἰς τὴν συνωμοσίαν. || quid iudicetis... quid censeatis πλάγαι ἐρωτήσεις, ἐκ τοῦ referre, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ ἔννοια τοῦ ἐρωτᾶν ὡς πλάγαι ἐρωτήσεις ἐκφέρονται καθ' ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν (Συντακτ. Σακελλαροπ. σελ. 181 § 160). || censeatis ἀποφαινεσθε, δογματίζετε τὸ censere εἶναι τὸ εἰδικὸν ῥῆμα περὶ τῶν ἀποφαινομένων γνώμην συγκλητικῶν. || praedicam θὰ προτάξω, praedico, προλέγω, προτάσσω. || consulis, ἐμοῦ, τοῦ Κικέρωνος. || magnum... furorem μεγάλην μανίαν, τῶν περὶ τὸν Κατιλίαν ἀνθρώπων. || nova... mala καινὰ κακὰ διὰ τὴν πολιτείαν, νεωτερισμοὶ ἀνατρέποντες τὸ καθεστῶς. || misceri et concitari=ὄτι μαγειρεῦνται (ἀνακατώνονται) καὶ διενεργοῦνται. || haberi=comparari, ὅτι παρασκευάζεται, ὅτι τεκταινεται. || nunquam putavi οὐδέποτε ἐνόμισα, ἐννοεῖται, πρὶν νὰ ἀποκαλύψω τὴν τοιαύτην συνωμοσίαν. || quidquid est ὅτι δῆποτε εἶναι τοῦτο διασπαρτεῖται διὰ τῶν ἐπαγομένων quocumque vestrae mentes inclinant ὅπουδήποτε τὰ ἡμέτερα πνεύματα, αἱ διαθέσεις, κλίνουσιν [ιδὲ Θ. Κακριδῆ, *καινὰ λέξεις, καινὰ καὶ ἀήθεις σημασίαι* σελ. 21]. || statuendum vobis ante noctem est πρέπει πρὸ τῆς νυκτός ν' ἀποφασίσητε, διότι ὁ κίνδυνος, ὃν διατρέχουμε ἀπὸ μέρους τῶν μετὰ τῶν κρατουμένων συνωμοτῶν συνδεομένων εἶναι μέγας καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἀναβολήν. || delatum sit κατηγγέλθη. || facinus πράξις κακῆ κακουργία. || huic δηλ. facinori. || adfines (ὄμοροι), ἔνοχοι. || latius opinione εὐρύτερον παρ' ὅσον φανταζόμεθα. || disseminatum est ἔχει διασπαρῆ, ἐξαπλωθῆ. || manavit ἔρρευσεν, ἐξεχύθη, διεδόθη. || per Italiam ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν. || transcendit Alpes τοῦτο λέγει ὁ ῥήτωρ, διότι οἱ συνωμοταὶ ἐπεμνον ἐπιστολάς καὶ πρὸς τὸ πέρα τῶν Ἄλπεων οἰκοῦν ἔθνος τῶν Ἀλλοβόρων, ζητούντες ἵνα προσελκύνσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν συνωμοσίαν εἶχε δὲ καὶ πρότερον ὁ Κατιλίνας διατέμνει φίλους αὐτοῦ εἰς τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀφρικῇ Μαυριτανίαν, αἵτινες ἦσαν Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι, provinciae [Sallust. Catil. cap. 21 et 42.]. || serpens (malum) ἔρπον (τὸ κακόν, ἡ συνωμοσία) καὶ τὸ λατινικὸν ῥῆμα serpere καὶ τὸ ἑλλην. (ὄφ-)ἔρπειν λαμβάνονται πολλάκις εἰς δῆλωσιν ὑπόουλου καὶ ἐπιβούλου κινήσεως. || sustentando et prolatando ἀφαιρετ. γερουνδίου σημαίνουσαι τρόπον=τῷ ἀναβάλλειν καὶ παρελκύνειν ἢ λέξις prolatando προσετέθη ὡς συνώνυμος τῆς προηγουμένης λέξεως sustentando, ἵνα διασαφήσῃ τὴν ἀθηστεράν αὐτῆς ἔννοίαν, ἢν

ἔχει ἐνταῦθα, *ἀναβάλλειν*. [ιδὲ Θεοφ. Κακριδιῆ, *καιναὶ λέξεις, καιναὶ καὶ ἀήθεις σημασίαι*]. || quacunq̄ue ratione placet (vobis) ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἐπομένων τὸ ἀπαρεμφ. vindicandum esse τὸ placet (vobis) ἐνταῦθα=censetis, ὅπως κρίνετε ὅτι πρέπει νὰ τιμωρηθῇ τὸ κακὸν αὐτὸ (ἢ συνωμοσία). || vobis δοτ. ποιητικοῦ αἰτίου εἰς τὸ vindicandum est.

Κεφ. 4. § 7. *Περὶληψις*. Δύο μέχρι τοῦδε γινῶμαι ἔχουσι προταθῆ, μία μὲν τοῦ Σιλανοῦ, νὰ τιμωρηθῶσι διὰ θανάτου, καὶ ἑτέρα τοῦ Καίσαρος, νὰ ἐγκαθειροχθῶσιν ἀπομονοῦμενοι εἰς διαφόρους ἰσοτελεῖς πόλεις. (ιδὲ εἰσαγωγὴν σελ. 5—6.)

unam D. (Juni) Silani ὁ Δ(έκιμος) Ἰούνιος Σιλανὸς ἠρωτήθη πρῶτος πάντων τῶν συγκλητικῶν γνώμην, διότι ἦτο consul designatus δηλ. ὑπατος ἐκλεγμένος ἤδη, ἀλλ' ὄχι ἀκόμη τὴν ἀρχὴν ἀνεληφόσ, (ὁ ἕτερος ἐκλεγμένος μετὰ τοῦ Σιλανοῦ ὑπατος ἦτο ὁ L. Murena, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐκλογῆς τούτου ἐγένετο κατηγορία, ὅτι ἔκαμε χρῆσιν ἀνόμων μέσων). Ἡ σειρά καθ' ἣν ἠρωτῶντο γνώμην οἱ συγκλητικοὶ ἦτο ἡ ἐξῆς: πρῶτον οἱ consulares, ὅσοι δηλ. εἶχον ἤδη ὑπατεύσει, καὶ ἐκ τούτων πρῶτος ὁ πρῶτος ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν συγκλητικῶν ἐγγεγραμμένος, ὁ princeps senatus μετὰ τοὺς consulares ἠρωτῶντο οἱ praetorii, ὅσοι δηλ. εἶχον στρατηγήσει, μετ' αὐτοὺς οἱ aedilicii ὅσοι δηλ. εἶχον γίνεαι aediles curules, μετ' αὐτοὺς οἱ tribunicii τ. ἔ. ὅσοι εἶχον γίνεαι δήμαρχοι, καὶ τελευταῖοι οἱ quaestorii τ. ἔ. ὅσοι εἶχον γίνεαι quaestores ἐν τῇ καταλόγῳ κανονικῶς ἀνεγράφοντο κατὰ σειράν ἀρχαιότητος ἐν ἐκάστη τάξει καὶ κατὰ τὴν σειράν ταύτην ἠρωτῶντο. Ἐν δὲ εἶχον ἤδη ἐκλεχθῆ οἱ ἀρχοντες τοῦ ἐπομένου ἔτους (magistratus designati), τότε οὗτοι ἠρωτῶντο πρὸ τῶν ἄλλων τῶν ἀνηκόντων εἰς ἐκάστην τάξιν, τ. ἔ. οἱ consules designati ἠρωτῶντο πρὸ τῶν ὑπατευκότων (consulares) ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ princeps senatus, ἐπομένως πρῶτοι πάντων, οἱ praetores designati πρὸ τῶν ἐστρατηγηκότων (praetorii) καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. || qui censet ὅστις γνωματεύει. || haec=hanc urbem τὴν πόλιν Ῥώμην ἢ ἀναφορικῆ πρότασις qui haec delere conati sunt δὲν ἀπετέλει μέρος τοῦ λόγου τοῦ Σιλανοῦ, ὅτε θὰ εἰθῆτο καθ' ὑποτακτικὴν τὸ ῥῆμα αὐτῆς (sint), ἀλλὰ εἶναι προσθήκη τοῦ Κικέρωνος· ὁ Σιλανὸς εἶπε μόνον, ἀφοῦ ἀνέπτυξε προηγούμενως τοὺς λόγους, οἵτινες ἐπειθον αὐτὸν νὰ λάβῃ τοιαύτην γνώμην: propterea censeo eos morte multandos esse ἢ κατ' ἄλλον τρόπον: de eis summum supplicium esse sumendum. || removet ἀποκροεῖ, δὲν ἐπιδοκιμάζει· ὁ Γ(άιος) Ἰούλιος Καῖσαρ ἦτο τότε praetor designatus, ὥστε ἠρωτήθη καὶ εἶπε γνώμην ἐν τίνι σειρά; || acerbitates σκληρότητας. || amplectitur (ἀντίθ. τοῦ removet) ἀσπάζεται. || Uterque ἐκάτερος, δηλ. καὶ ὁ Σιλανὸς καὶ ὁ Καῖσαρ. || et pro sua dignitate καὶ ἀναλόγως τοῦ κύρους, τοῦ ἀξιώματός του pro rerum magnitudine ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων, δηλ. τῆς συνωμοσίας. || in summa severitate versatur ἐν μεγίστῃ ἀδυστηρότητι ἀναστρέφεται, δηλ. ἀδυστηροτάτην ποινὴν θέλουν καὶ ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος νὰ ἐπιβάλωμεν εἰς τοὺς κρατούμενους. Ὁ Κικέρων τονίζει ὅτι κατ' ἀρχὴν εἶναι σύμφωνοι μεταξύ των ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σιλανός, ὅτι πρέπει ἀμειλίτως νὰ τιμωρηθῶσιν οἱ συνωμοταί, μόνον ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ποινῆς διαφωνοῦσι. || Alter (eos) ὁ Σιλανός· ἐν τοῖς ἐξῆς μέχρι τέλους τῆς § 7, ὁ ῥήτωρ ἐπαναλαμβάνει ἐν συνόψει τὰ ἐπιχειρήματα

ἐκατέρου ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς τοι γνώμης, τοῦ Σιλανοῦ πρῶτον, καὶ τοῦ Καίσαρος δευτέρου. || imperium τὴν ἀρχήν, τὸ κράτος (τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ). || punctum temporis ἐπὶ μίαν στιγμὴν χρόνου προσδιορίζει τὸ ἀπαρέμφ. frui, ὅπερ εἶναι ὑποκειμένον τοῦ oportere. || frui vitā et hoc communi spiritu (ἢ ἀπολαύσει ζωῆς καὶ τοῦδε τοῦ κοινοῦ πνεύματος) γὰ ζωῆς καὶ ἢ ἀναπνεύσει τόνδε τὸν κοινόν, ὄν δηλ. πάντες ἀναπνεόμεν, ἀέρα. || atque hoc genus roenae. . . καὶ ὅτι τόδε τὸ εἶδος τῆς ποινῆς, ὁ θάνατος, πολλάκις ἐχρησιμοποιήθη, ἐπεβλήθη κατὰ πονηρῶν, κακῶν πολιτῶν. || recordatur ἀναμνησκεται, ἐνθυμεῖται· ἐπειδὴ ὁ Καίσαρ ἐν τῷ λόγῳ του [ιδὲ Sallust. Catil. κεφ. 51] εἶπεν ὅτι ὁ Σιλανὸς προτείνει πρωτοφανὲς εἶδος τιμωρίας (genus roenae poenae), ὁ Κικέρων ἐνταῦθα λέγει ὅτι ὁ Σιλανὸς δὲν ἐπενόησεν αὐτὸς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ προέτεινε, διότι ἐνθυμεῖται ὅτι ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἄλλοτε αὐτὸ εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτῇ. || Alter intellegit. . . ὁ Κικέρων λέγει ὅτι ὁ Καίσαρ ἀποδοκιμάζει τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ὅχι διότι ἡ πράξις τῶν κρατουμένων εἶναι μικροτέρας ποινῆς ἀξία, ἀλλὰ διότι νομίζει ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι ποινή, ἀλλὰ εὐεργεσία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα τοὺς δυστυχεῖς· ἐπομένως, ἂν θανατώσωμεν αὐτούς, δὲν θά τους τιμωρήσωμεν, ἀλλὰ θά τους κάμωμεν καλόν· καὶ ὧτως τοιαῦτα ἰσχυρίσθη ὁ Καίσαρ [ιδὲ Sall. Gatil. 51, 2], διότι δὲν ἠδύνατο φανερώς γὰ ὁμιλήσῃ ὑπὲρ τῶν συνωμοτῶν. Ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἀληθῶς τιμωρία τῶν κακούργων, δὲν εἶναι μόνον τοῦ Καίσαρος γνώμη· πολλοὶ τοῦτο φρονοῦσιν, καὶ ὀρθῶς ἴσως· ἀλλὰ διὰ τὴν Ῥώμην τότε ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος ἡ διατήρησις ἐν τῇ ζωῇ τῶν συνωμοτῶν. Εἶναι ἀδυναμία τοῦ κράτους γὰ τιμωρῆ δια θανάτου τοὺς κακούργους, διότι δὲν δύναται γὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὸ ἀπὸ νέας αὐτῶν κακουργίας, δὲν δύναται γὰ καταστήσῃ τοὺς κακούργους κατ' ἄλλον τρόπον ἀκινδύνους. || laborum ac miseriarum quietem αἱ γενικαί εἶναι ὑποκειμενικαί: in qua morte labores ac miseriae quiescunt, ἐν τῷ ὁμοίῳ θανάτῳ, ἀπ' οὗ ἀποθάνῃ τις, ἡσυχάζουσι, καταπαύουσιν οἱ μόχθοι καὶ αἱ δυστυχίαι. || Itaque . . . ὅθεν, καὶ διὰ τοῦτο. . . Μετὰ λεπτῆς εἰρωνείας ὁ Κικέρων εἰς τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος (mortem a dis immortalibus. . . quietem esse) προσθέτει καὶ ἰδικὰ του ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς γνώμης τάχα τοῦ Καίσαρος, ἣν ἀληθῶς δὲν ἐπιδοκιμάζει διὰ τῶν κατωτέρω vincula vero. . . inventa sunt, τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶναι προσθήκη τοῦ Κικέρωνος, ὑποδεικνύει οὗτος, ὅτι ἡ ὑπό του Καίσαρος προτεινομένη τιμωρία, ἂν ἡ πρότασις αὐτοῦ δὲν κρύπτῃ ὑποεροβουλίαν τινα, εἶναι πολὺ σκληροτέρα ἀπὸ τὸν θάνατον· ἡ ἔννοια τῶν εἰρωνικῶν λόγων τοῦ Κικέρωνος εἶναι ἡ ἔξης: ὁ Καίσαρ ἀποκρούει τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, διότι ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυσις ἀπὸ τῶν δεινῶν τῆς ζωῆς, καὶ ἐπομένως εὐεργεσία, ὅχι τιμωρία· ἡμεῖς ἐν τούτοις θά προτιμήσωμεν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, διὰ γὰ μὴ βασανίζονται (οἱ δυστυχεῖς!) εἰς αἰῶνα δεσμά, καὶ διὰ γὰ μὴ βάλωμεν καὶ σὲ μπλεῆδες τὰς πόλεις, εἰς τὰς πόλεις ὁ Καίσαρ προτείνει γὰ τους διασπείρωμεν (ιδὲ κατωτέρω). || eam (mortem) numquam inviti ἐγν, ἐκ τῶν ἐπομένων τὸ oppetiverunt οὐδέποτε ἄκοντες, πάντοτε ἐκόντες πρὸς τὸν θάνατον ἦλθον, ἐκόντες ἀπέθανον· mortem oppetere πρὸς τὸν θάνατον εἶναι, ἀποθνήσκειν. || fortes saepe etiam lubenter (eam) oppetiverunt ὡς ὁ Ῥωμαῖος Curtius, ὅστις ἐνδυθεὶς τὴν πανοπλίαν του ἐπήδησεν ἔφιππος εἰς βαθύτατον γῆς χάσμα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης, ἵνα τὸ ὄλεθρον τοῦτο διὰ τὴν πόλιν χάσμα κατὰ τὸν χρησμόν κλείσῃ. Ἐπι-

σης εὐαρέστως ἐξήτησαν τὸν θάνατον χάριν τῆς πατρίδος ἢ ἄλλου εὐγενοῦς σκοποῦ ὁ ῥωμαῖος Decius Mus, ὁ τῶν Ἀθηνῶν βασιλεὺς Κόδρος κἄ. || ad singularem poenam εἰς *μοναδικήν*, πάσας τὰς ἄλλας ὑπερβαίνουσαν, τιμωρίαν. || nefarii sceleris (οἰουδιήποτε) ἄνοσιον κακουργήματος. Ἀναφέρεται ὅτι τοιαύτη τιμωρία, ἰσθία δηλ. δεσμὰ καὶ δήμευσις τῆς περιουσίας ἐπεβλήθη εἰς πολιτὴν τινα ὀνόματι C. Vettienum, διότι οἴτος ἀπέκοψε τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς του, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

§ 8. *Περίληψις*: Ὁ Καῖσαρ προτείνει νὰ στείλωμεν τοὺς συνωμῶτας εἰς διαφόρους ἰσοπολίτιδας πόλεις, νὰ θέσωμεν αὐστηρὰν φρουρὰν καὶ νὰ καταστήσωμεν ὑπευθύνους τὰς πόλεις ἐκείνας· προσέτι νὰ δημεύσωμεν τὰς περιουσίας τῶν συνωμοτῶν, ἀφήνοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν μόνην, τὴν ὁποίαν ἂν ἤθελε προτείνει νὰ ἀφαιρέσωμεν, θὰ ἀπήλλαττεν αὐτοὺς πολλῶν δεινῶν. Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Καίσαρος τὰ πιστευόμενα περὶ τιμωρίας τῶν κακῶν ἐν Ἄιδου εἶναι μῦθοι, μόνον πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν κακῶν ἀνθρώπων.

municipiis dispertiri iubet (Caesar) παροτρύνει νὰ διανεμηθῶσιν (ἀνὰ ἓνα, *ἓνας ἓνας*) εἰς διαφόρους ἰσοπολίτιδας (ἰσotelεῖς) πόλεις πρὸς φρούρησιν.—Εἰ καὶ ὑπῆρχον ἐν Ῥώμῃ δημόσιαι φυλακαί, ὡς τὸ Tullianum, δὲν ἦτο σύνθηες νὰ κρατῶνται πρὸς τιμωρίαν ἐν αὐταῖς δέσμοι ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ κακοῦργοι μόνον χάριν ἀσφαλείας καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἠδύνατο νὰ κρατηθῶσιν ἐκεῖ municipia ἦσαν πόλεις τοῦ Λατίου, (βραδύτερον καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἔξω αὐτῆς ἀκόμη), ὧν οἱ κάτοικοι ἦσαν μὲν ἐλευθεροὶ Ῥωμαῖοι πολῖται, διοικούμενοι διὰ ἰδίῳν ἀρχόντων, πεμπομένων ἐκ Ῥώμης, συνήθως ἔχοντες ἐμπορικὴν πρὸς τὴν Ῥώμην ἐπιμεξίαν (ius commercii) καὶ πολλὰ τὸ δικαίωμα νὰ συνάπτωσι γάμους μετὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ (ius conubii), ὑποχρεωμένοι εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, πληρωμὴν φόρων, ἀλλὰ στερούμενοι τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ τοῦ ἐκλέγεσθαι (municipia civium Romanorum sine suffragio) ὡς ἀποκεκλεισμένοι τῶν φυλῶν (tribus). Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου (91—88 π. X.) ἐξισώθησαν τελείως τῶν πόλεων τούτων οἱ πολῖται πρὸς τοὺς πολῖτας τῆς Ῥώμης, ἐξηκολούθησαν ὁμοῦ αἱ πόλεις αὐταὶ νὰ ὀνομάζονται municipia ἀπὸ τῆς παλαιότερας ὑποχρεώσεως τῶν πολιτῶν αὐτῶν, δηλ. νὰ τελῶσι λειτουργίας τινὰς (munus ἢ munium καὶ capio=λαμβάνω, τελῶ λειτουργίαν· οἱ πολῖται αὐτῶν ἐκαλοῦντο municipes, ὁ ἐνικός municeps). Τοιαῦτα municipia ἦσαν τὸ Caere, τὸ Tusculum, ἢ Capua κἄ. || Habere (in se) videtur ista res... φαίνεται ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὅτι ἐνέχει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀδικίαν, φαίνεται ὅτι εἶναι ἀδικον... Ταῦτα λέγει ὁ Κικέρων ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Καῖσαρα· || ista res αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὅπερ σὺ προτείνεις, δηλ. νὰ στείλωμεν τοὺς συνωμῶτας εἰς τὰ municipia. || iniquitatem ἀδικίαν, διότι θὰ ὑποχρέωση αὐτὰς, τὰς ἰσοπολίτιδας πόλεις, νὰ ἐπιτηροῦν αὐστηρῶς καὶ ὑπευθύνως τοὺς συνωμῶτας τῆς Ῥώμης. || si imperare velis ἂν θελήσης, ἂν θελήσῃ τις νὰ διατάξῃ τὰς ἰσοπολίτιδας νὰ δεχθῶσι τοὺς συνωμῶτας. || difficultatem, si (velis) rogare δυσκολίαν (ἔχει τὸ πρᾶγμα), ἂν θελήσῃ τις νὰ παρακαλέσῃ τὰς ἰσοπολίτιδας νὰ δεχθῶσιν αὐτούς· ὁ Κικέρων ὑποδεικνύει ὅτι δὲν θὰ εἶναι εὐκόλον νὰ δεχθῶσιν αἱ ἰσοπολίτιδες τοὺς συνωμῶτας διὰ τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον θὰ διέτρεχον αὐταί,

ἂν βία ἀφῆραζον αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν οἱ φίλοι των διότι θὰ ἦσαν υπεύθυνοι αἱ
 ἰσοπολίτιδες. ἂν ὁπισθῆποτε ἐδραπέτευον οἱ παραδοθησόμενοι εἰς αὐτὰς (ιδε §
 8). Δοιπόν, λέγει ὁ ῥήτωρ, θὰ πράξῃ ἀδικον πρᾶγμα, ἂν θὰ θελήσῃ τις νὰ ἐπι-
 βάλλῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ἰσοπολίτιδας νὰ δεχθῶσιν εἰς φύλαξιν τοὺς συναμοτάς,
 θὰ φέρῃ δὲ αὐτάς εἰς δύσκολον θέσιν (difficultatem), ἂν θελήσῃ διὰ παρακλή-
 σεον νὰ ἐπιτύχῃ αὐτό. || decernatur tamen, si (vobis) placet ἐν τούτοις, ἂν θέ-
 λετε, ἄς συζητηθῇ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρότασις δηλαδὴ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἄς ληφθῇ
 ἀπόφασις ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἐγὼ ἐλπίζω νὰ εὔρω ἀνθρώπους (κατοίκους τῶν ἰσοπο-
 λιτιδῶν), οἱ ὅποιοι δὲν θὰ θελήσωσιν ν' ἀρνηθῶσι τοιαύτην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν
 πατρίδα, ὅσον καὶ ἂν τοὺς εἶναι ἢ τοιαύτη ὑπηρεσία ὀχληρὰ καὶ ἐπικίνδυνος
 ἀκόμη. || ego enim... (ἀλλ' αὐτὸ νὰ μὴ ἐμποδίσῃ ὑμᾶς ν' ἀποφασίσετε, ὅτι νο-
 μίζετε μᾶλλον συμφέρον) διότι ἐγώ... suscipiam θὰ ἀναδεχθῶ, θὰ ἀναλάβω
 (νὰ ἐκτελέσω τὴν ὑμετέραν ἀπόφασιν). || reperiam, qui... non putent θὰ
 ἀνεύρω ἀνθρώπους (τοιούτους) οἱ ὅποιοι... νὰ μὴ νομίζωσιν. || id αἰτιατ. ἀντικειμ.
 τοῦ recusare. || quod... statueritis ὅπερ θὰ ἀποφασίσετε χάριν τῆς σωτηρίας
 πάντων statueritis τετελ. μέλλων ὡς καὶ τὸ ruperit κατατέρω. || recusare ὑπο-
 κείμ. τοῦ esse, ν' ἀρνηθῶσι, νὰ εἴπωσιν ὅτι δὲν δέχονται (εἰς τὰς πόλεις των
 τοὺς συναμοτάς, ἵνα τοὺς φυλάττωσιν). || adiungit (Caesar) gravem poenam
 municipiis... εἰς τὴν πρότασιν τοῦ ὁ Καίσαρ προσθέτει, λέγει ὁ ῥήτωρ, καὶ βα-
 ρεῖαν ποινὴν εἰς τὰς ἰσοπολίτιδας, ἂν τυχόν δραπέτευσῃ τις τῶν φυλαττομένων. ||
 horribilis custodias circumdat... εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ὁ Καίσαρ, ἵνα ἀπο-
 κρούσῃ πᾶσαν ὑπόνοιαν, ὅτι συνηγορεῖ ὑπὲρ σωτηρίας ἐμμέσου των συναμοτῶν,
 ὠρίζε φρικτὰς κουστωδίας διὰ τοὺς συναμοτάς, εἰ καὶ ἐν τῷ παρῶν Σαλλουστίῳ
 φερομένῳ λόγῳ τοῦ Καίσαρος δὲν ἀναγινώσκομεν πάντα ὅσα ἐνταῦθα ἀποδίδει
 εἰς αὐτὸν ὁ Κικέρων. || sancit **ὀρίζει καὶ τιμωρίαν** (διὰ πάντα ὅστις ἤθελε
 τολμήσει βραδύτερον νὰ ζητήσῃ τὴν ἐλάφρυνσιν τῆς ποινῆς ταύτης). || ne quis...
 possit levare ἵνα μηδεὶς... δύναται νὰ ἀνακουφίσῃ. || eorum poenam τὴν αὐ-
 τῶν, αὐτοῖς ἐπιβληθεῖσαν, ποινὴν. || quos condeminat ὧν τὴν καταδίξιν προτεί-
 νει. || eripit etiam spem... διὰ τῆς ποινικῆς ἐκείνης ῥήτρας τοῦ ὁ Καίσαρ,
 ἀφαιρεῖ καὶ πᾶσαν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ἔχουν οἱ δυστυχεῖς, ὅτι εἶναι
 δυνατὴ ἐλάφρυνσις τῆς ποινῆς των (καὶ τοῦτο ὄχι ἀνευ εἰρωνείας λέγει ὁ Κικέ-
 ρων). || bona τὰ ἀγαθὰ, τὴν περιουσίαν. || quam (vitam) si eripuisset... τὴν
 ὁποίαν (ζωὴν) ἂν ἤθελε συμβουλευθεῖ (ὁ Καίσαρ) ν' ἀφαιρέσωσι, ἤθελεν ἀπαλ-
 λάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ πολλῶν πόνον ψυχικῶν τε καὶ σωματικῶν, καὶ ἀκόμη ἀπὸ πα-
 σῶν τῶν ποινῶν διὰ τὰ κακουργήματα ὥστε, ἂν ὁ Καίσαρ δὲν ἐζήτησε τὸν θά-
 νατον ὡς ποινὴν, ἔπραξε τοῦτο, ἵνα μὴ ᾄρη πάσας τὰς ποινὰς διὰ τὰ κακουργή-
 ματα! Καὶ τοῦτο εἶναι προσθήκη τοῦ Κικέρωνος, εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Καί-
 σαρος, ἵνα τον εἰρωνευθῇ. || Itaque... λοιπόν... (κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Καίσα-
 ρος). || ut aliqua... formido... esset posita: ἵνα ὑπάρχῃ ἐμπροσθεν ἡμῶν ἐπὶ
 τῆς γῆς (ἐφ' ὅσον ζῶμεν) φόβητρον τι διὰ τοὺς πονηροὺς. || apud inferos παρὰ
 τοῖς κάτω, ἐν Ἄδου. || illi antiqui ἐκεῖνοι οἱ παλαιοί, οἱ πρὸ πολλῶν αἰῶνων
 ζήσαντες, ἐκεῖνοι ἀπ' ὧν ἄρχεται ἡ ἀνθρωπότης· διὰ τούτων θέλει ὁ Κικέρων νὰ
 ὑποδείξῃ εἰς τὸν Καίσαρα, ὅτι τὰ λεγόμενα ἐκεῖνα περὶ τῆς ἐν Ἄδου τιμωρίας
 τῶν κακῶν, δὲν εἶναι **χθεσινὰ**, ἀλλὰ ἀπ' αἰῶνων πιστευόμενα καὶ παραδιδόμενα,
 ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ ἀθετήσῃ τόσον εὐχερῶς αὐτά, ἰσχυρίζομενος ὅτι εἶναι

μῦθοι ἀπλοῖ. || voluerunt ἠθέλησαν ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς *αὐθαιρέσις*, δηλαδή οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι δὲν ἐπίστευον ἀληθῶς καὶ ἔχοντες λόγον τινά, ὅτι ἐν Ἄδου τιμωροῦνται οἱ κακοί, ἀλλὰ ἔτσι *αὐθαιρέτως* ἔπλασαν τὸν μῦθον αὐτόν, ἵνα ἐκφοβίξωσι τοὺς κακοὺς. (Εἰς ταῦτα ὁ Κικέρων δὲν φαίνεται συμφωνῶν πρὸς τὸν Καίσαρα, ἀλλὰ θέλει νὰ φαίνεται παραδεχόμενος ὅτι ἐν Ἄδου τιμωροῦνται οἱ κακοί. || his (supplicis) remotis ἂν ἀπομακρῶνῃ, ἀφαιρέσει τις αὐτὰς τὰς τιμωρίας, δηλ. τὴν πίστιν, ὅτι τιμωροῦνται ἐν Ἄδου οἱ κακοί: || intellegebant non esse mortem ipsam pertimescendam κατενόουν ὅτι ὁ θάνατος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν (ἄνευ τοῦ φόβου τῶν τιμωριῶν) δὲν ἐμελλε νὰ εἶναι φοβερός, κατενόουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι πλέον δὲν θὰ ἐφοβοῦντο τὸν θάνατον.

Κεφαλ. 5. §§ 9—11 *Περὶ Λήγης*. Ἄν γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Καίσαρος, ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ φοβῶμαι πολὺ περὶ ἑμαυτοῦ ἂν ἡ τοῦ Σιλανοῦ, δι' ἐμὲ τὸ πρῶγμα γίνεται δυσχερέστερον· ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας ἄς ὑπερισχύσῃ.

§ 9: ego... intersit σύνταξον ego video, quid meā intersit=ἐγὼ βλέπω (ἐννοῶ), τί ἐμὲ (*ἐν*) διαφέρει, τί ἐμὲ συμφέρει γ' ἀποφασισθῆ. (Συντακτ. Σακελλαροπ. σελ. 144—145 § 28, σημ. β'). || in re publica ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ. || popularis δημοτικὴ, ἀρεστὴ εἰς τὸν δῆμον. || habetur νομίζεται, θεωρεῖται. || minus erunt... mihi populares impetus pertimescendi ἦττον ἔσονται μοι φοβητέα αἱ ἀπὸ μέρους τῶν δημοκρατικῶν ἐπιθέσεις, δηλ. δὲν θὰ πρέπει ἐγὼ πολὺ νὰ φοβῶμαι τὰς ἀπὸ μέρους τῶν δημοκρατικῶν ἐπιθέσεις. || hoc (δηλ. Caesare) auctore et cognitore huiusce sententiae τοῦδε (τοῦ Καίσαρος) ὄντος εἰσηγητοῦ καὶ συνηγόρου τῆσδε τῆς γνώμης, ἀφοῦ εἶναι οὗτος ἐδῶ εἰσηγητὴς καὶ συνηγόρος ταύτης τῆς γνώμης: auctor sententiae ὁ εἰσηγητὴς γνώμης τινός, cognitor sententiae ὁ πληρεξούσιος συνηγόρος γνώμης τινός, ὁ ἀναδεχόμενος νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ ἐκείνων οἱ ὅποιοι θὰ ἀπεδέχοντο αὐτήν, ἐὰν βραδύτερον ἢ θελὲ τις κατηγορήσει τοὺς ἀποδεξαμένους τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἤθελε ζητήσει παρ' αὐτῶν λόγον ἐνώπιον δικαστηρίου. Λοιπὸν ὁ Κικέρων λέγει: ἂν δεχθῆτε τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Καίσαρος, ἐγὼ ἴσως δὲν πρέπει νὰ φοβῶμαι τὰς ἐπιθέσεις τῶν δημοκρατικῶν διότι ἂν τυγὼν θελήσωσιν οὗτοι νὰ μου ἐπιθεθῶσιν καὶ νὰ μου ζητήσωσι λόγον ἐνώπιον δικαστηρίου, θὰ παρουσιασθῆ τότε ὁ Καίσαρ πληρεξούσιος συνηγόρός μας. || sin illam alteram, δηλ. Silani, sententiam secuti eritis ἐὰν ὁμοῦ ἀποδεχθῆτε ἐκείνην τὴν ἑτέραν, τοῦ Σιλανοῦ τὴν γνώμην. || nescio an... contrahatur ἴσως νὰ μου συσσωρευθῆ μεγαλύτερος *μπελάς* negotium ἢ ἀσολία. ἡ *φασαρία*, ὁ *μπελάς*: amplius negotii λατινισμός=περισσότερος, μεγαλύτερος *μπελάς* (Συντακτ. Σακελλαροπ. σελ. 141, § 17). || meorum periculorum rationes utilitas rei publicae vincat τῶν ἐμῶν κινδύνων τοὺς λογαριασμούς (λογισμούς, σκέψεις) ἢ ὠφέλεια, τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας ἄς νικήσῃ, δηλαδή δὲν πρέπει νὰ λογαριάζωμεν τοὺς ἀτομικοὺς ἐμοῦ κινδύνους ἀπέναντι τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας. Μεγάλῃ ἢ αὐταπάρνησις τοῦ Κικέρωνος!... || habemus enim... ἐπανερχεται ὁ ῥήτωρ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος: (εἶπον ἐπὶ, ἐὰν ἀκολουθήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος, δὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν ἐπιθέσεις τῶν δημοκρατικῶν) διότι ἔχομεν ἀπὸ μέρους τοῦ Καίσαρος... || ipsius αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐν

ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ ἐπόμενον maiorum. || dignitas ἡ ἀξίωσις, ἡ ὑπόληψις. || amplitudo ἡ (τοῦ γένους) ἐπιφάνεια, ἡ λαμπρότης. || obsidem perpetuae . . . voluntatis ὄμηρον, ἐνέχυρον τῆς διηνεχοῦς πρὸς τὴν πολιτείαν (εὐμενοῦς) διαθήσεως ἢ γενικῆ perpetuae. . . voluntatis ὑποκειμενική· διότι ἡ ἔγνοια εἶναι ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος δὲν ἔχομεν νὰ ῥοβηθῶμεν τι ἀπὸ μέρους τῶν δημοκρατικῶν διότι μας ἐγγυάται περὶ τοῦτου ἡ διηνεκής. . . διάθεσις. || intellectum est, quid interesset inter. . . (ἐκ τῆς γνώμης τοῦ Καίσαρος, ὅστις προέτεινε αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν συνωμοτῶν) κατενοήθη, τί διαφέρει—, ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ δημαγωγῶν, λαοπλάνων (contionatores) οἱοὶ εἶναι ἄλλοι) καὶ ἀληθῶς δημοκρατικῶν, ἀληθῶς ἐνδιαφερομένων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ (οἷος εἶναι ὁ Καῖσαρ, vere popularis animus): ὁ ῥήτωρ μετὰ μεγάλης πολιτικότητος ἐπαινεῖ τὸν Καίσαρα, διότι, ὡς ἀληθῶς δημοκρατικός, πονῶν ἀληθῶς τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ, προέτεινε τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν ἐκείνων, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ καταστρέψωσι τὴν πόλιν· ἐν ᾧ ἄλλοι δημαγωγοί, λαοπλάνοι, θὰ ἐζήτουν ἴσως τὴν ἀθώωσιν τῶν συνωμοτῶν, διότι διήθεν εἶναι ῥωμαῖοι πολῖται καὶ ὡς τοιοῦτοι δὲν ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῶσιν, ὅτι καὶ ἂν εἶχον πράξει. || inter levitatem. . . et animum. . . consulentem μεταξύ κουφότητος λαοπλάνων καὶ (σταθερᾶς, σοβαρᾶς) διαθήσεως ἀληθῶς δημοκρατικῆς ἀποσκοπούσης τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ. Οἱ ἀληθῶς δημοκρατικοὶ βουλευόμενοι ὄχι κατὰ τὴν θέλησιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ [Cicer. R. Sulla 25.]. § 10. de istis, qui § 10 se. . . volunt ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θέλουσι νὰ νομιζονται (χωρὶς ἀληθῶς εἶναι) δημοκρατικοὶ populares εἶναι οἱ ὑπὲρ τοῦ δήμου, τοῦ λαοῦ πολιτευόμενοι, ἐν ᾧ optimates εἶναι οἱ ὑπὲρ παντὸς ἀρίστου πολιτευόμενοι [Cicer. p. Sest. 96: qui ea, quae faciebant quaeque dicebant, iucunda multitudini esse volebant, populares; qui autem ita se gerebant, ut sua consilia optimo cuique probarent, optimates habebantur.]. || non neminem ὄχι οὐδένα, δηλ. τινά, κάποιον, quendam· πρβλ. non-nulli=τινές, non nunquam=κάποτε, ἐνίοτε, non nusquam κάπου, ἐνιαχοῦ. Οὗτος, ὃν ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα ὁ Κικέρων, ὅτι ἀπουσίαζε· τότε ἐκ τῆς συνεδρίας τῆς συγκλήτου, ὑποτίθεται ὅτι ἦτο ὁ Q. Metellus Nepos, τότε ἀποδεδειγμένος δῆμαρχος, —tribunus plebei designatus, ὅστις ὀλίγας ἑβδομάδας ὕστερον, ἀπ' οὗ ὁ Κικέρων ἔπαυσε νὰ εἶναι ὑπατος (τῇ 31 Δεκεμβρίου τοῦ 63), ἤρχισε νὰ κατηγορῇ αὐτόν, ὅτι ἐφόνευσε Ῥωμαίους πολίτας ἀκρίτους—indictā causā—, χωρὶς δηλ. νὰ ἀπολογηθῶσιν. || ne. . . ferat ἵνα μὴ τάχα ἀναγκασθῇ νὰ δώσῃ γνώμην—ψῆφον καταδικαστικὴν εἰς θάνατον ῥωμαίων πολιτῶν. || nudius tertius σήμερον *τρίτη* ἡμέρα, πρὸ τριῶν ἡμερῶν, προχθὲς τῇ 3η Δεκεμβρίου a. d. III Non. Dec.—(οἱ ῥωμαῖοι ἀριθμοῦντες ἡμέρας ὑπελόγιζον καὶ τὴν ἡμέραν ἀπ' ἧς ἠρίθμων καὶ τὴν τελευταίαν εἰς ἣν κατέληγον, διὰ τοῦτο nudius tertius σήμερον, *τρίτη ἡμέρα* ἀπὸ προχθὲς, διότι ἀριθμοῦνται ἡ προχθεσινῆ, ἡ χθεσινῆ καὶ ἡ σημερινῆ): τὸ nudius εἶναι σύνθετος λέξις περιέχουσα τὰ συνθετικὰ nu=nūn καὶ dies παλαιότερος τύπος τοῦ dies, ὥστε σημαίνει ἡ νῦν ἡμέρα, ἡ σημερινῆ. || in (liberam) custodiam εἰς (ἀδεσμον) φυλακὴν, ἰδὲ Εἰσαγωγ. σελ. 5. || cives Romanos διὰ τοῦτου ὡς καὶ διὰ τοῦ ἀνωτέρω civium Romanorum ἐννοοῦνται οἱ κρατούμενοι καὶ κρινόμενοι συνωμοταί, Λέντιος καὶ οἱ λοιποί. || supplicationem mihi decrevit ἰδὲ σημειώσιν εἰς § 5 meo nomine supplicationem decrevistis· ἡ δοτικὴ mihi

εἶναι χαριστική· διότι ἡ σύγκλητος ἀναθέτουσα εἰς τὸν Κικέρωνα νὰ τελέσῃ εὐχαριστήριον θυσίαν πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνεγνώριζεν ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλετο τὸ μέρος τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν ὑπὲρ ἀποσοβήσεως τοῦ κακοῦ· διότι δὲν ἤρκει μόνον ἡ βοήθεια τῶν θεῶν· ἔπρεπε καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ κινηθῶσιν· *ὄν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει*· λοιπὸν αὐτὰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας ἀνεγνώριζεν ἡ σύγκλητος τῷ Κικέρωνι, ὡς ἀνεγνώριζε τοὺς στρατηγούς τὰς νίκας κατὰ τῶν πολεμίων, εἰς τοὺς ὁποίους στρατηγούς ἐπέτρεπεν ἐπίσης νὰ κάμνωσιν supplicationes διὰ τὰς νίκας τῶν. || indices τοὺς μηνυτάς, τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀλλοβρόγων καὶ τὸν Οὐολτούρκιον ἰδὲ § 5: postremo hesterno die praemia legatis Allobrogum Titoque Volturcio dedistis amplissima. || maximis praemiis adfecit διὰ μεγίστων βραβείων περιέβαλε, μέγιστα βραβεῖα ἔδωκε (ἐψήφισε νὰ δοθῶσι) || . Jam hoc nemini dubium πλέον εἰς οὐδένα τοῦτο (τὸ ἐξῆς) εἶναι ἀμφίβολον· τὸ hoc ἐπεξηγεῖται κατωτέρω διὰ τῆς πλαγίας ἐρωτήσεως quid de tota re et causa iudicarit. || qui reo... decre(ve)rit ἕκεινος ὅστις διὰ τὸν κατηγορούμενον φυλακὴν (νὰ φυλακισθῇ), διὰ τὸν ἀνακρίναντα (δικαστήν) εὐχαριστήριον θυσίαν, διὰ τὸν μηνυτὴν (μάρτυρα) βραβεῖον ἐψήφισε (ἐγνωμάτευσεν νὰ δοθῇ). Τὸ reo, quaesitori καὶ iudici δέον νὰ ἐννοηθῶσι γενικῶς, διὰ τὸν κατηγορούμενον ὡς ἔνοχον μίᾳ οἰκισθῆσεν πράξεως, διὰ τὸν ἀνακριτὴν (δικαστήν) αὐτῆς, διὰ τὸν μάρτυρα αὐτῆς. Ὁ Κικέρων ἐνταῦθα παραβάλλει ἑσῶτον πρὸς quaesitorem (ἀνακριτὴν, δικαστήν), διότι αὐτὸς ὡς ὕπατος, ἀφ' οὗ τὸν κατηγορήσει ἡ πράξις τῶν συνωμοτῶν, διετάζει πᾶσαν κατ' αὐτῶν ἐνεργεσίαν πρὸς ἀποκρίσιν καὶ ἀνέκρισιν τοὺς μάρτυρας καὶ αὐτοὺς τοὺς κατηγορουμένους ἐνώπιον τῆς συγκλήτου [ιδὲ Cicer. Catil. 3, 8—12]. || gratulationem=supplicationem, εὐχαριστήριον δέησιν.— decre(ve)rit παρακρίμ. ὑποτακτικῆς· ἡ ἀναφορικὴ πρότασις qui... decreverit εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ iudicarit.—de tota re et causa περὶ τῆς ὅλης ὑποθέσεως· ἀλλαγῶν γίνεται διάκρισις τοῦ res (ἡ πράξις ἡ κρινομένη) καὶ causa (ἡ περὶ αὐτῆς δίκη, κρίσις) [ιδὲ σημ. εἰς Cicer. p. Mil. § 15] ἀλλ' ἐνταῦθα διὰ τῆς προσθήκης τοῦ tota συνεχωνεῦθησαν εἰς ἓν || At vero. C. Caesar. μετὰ πολλῆς τέχνης συνάγει ὁ Κικέρων ἐκ τῆς προτάσεως τοῦ Καίσαρος ὅτι, οὗτος δὲν θεωρεῖ πλέον πολίτας τοὺς συνωμοτάς, ἀφ' οὗ οὗτοι ἐβουλεύθησαν τὸν ὀλεθρον τῆς πολιτείας, καὶ ὅτι ὁ Καίσαρ ἐναντίον τῶν ἄλλων, τῶν θελώντων νὰ νομιζῶνται δημοκρατικοί, προσέτεινεν αὐστηρὰν τιμωρίαν τῶν κρινομένων. || legem Semproniam ἐνοσεῖ τὸν νόμον τοῦ Γαίου (Σεμπρωνίου) Γράγχου ψηφισθέντα τῷ 123 π. X. τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου τοῦτου ἦτο ne de capite civium Romanorum iniussu republici iudicaretur [Cicer. p. Rabir. § 12], δηλαδὴ ἀπηγόρευεν νὰ κρίνεται ἑθελόντων Ῥωμαῖος πολίτης ἄνευ τῆς διαταγῆς (iniussu) τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ὥστε ὁ Καίσαρ δεχθεὶς νὰ κριθῶσιν οἱ περὶ τὸν Λέντιον ἐνώπιον τῆς συγκλήτου, μετασχὼν τῆς συζητήσεως περὶ τῆς ἐπιβλητέας τιμωρίας καὶ προτείνας αὐστηρὰν τῶν κρατουμένων τιμωρίαν, παραδέχεται (σιωπηρῶς) ὅτι οὗτοι ἔπαυσαν νὰ εἶναι Ῥωμαῖοι πολῖται· διότι ἂν παρεδέχετο ὅτι οὗτοι ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι Ῥωμαῖοι πολῖται, θὰ ἐξῆτει νὰ κριθῶσιν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Τῇ legem Semproniam καὶ ἄλλους νόμους ἐπεκαλέσθη ὁ Καίσαρ ἐν τῇ ἀγορεύσει τοῦ ὑπὲρ τῶν κρινομένων [Sall. Catil. 51, 22 καὶ 40]. || qui autem... hostis sit ἓνας ὅμως ὁ ὁποῖος, ὅπως οἱ συνωμοτῆται τοῦ Κατιλίνα, εἶναι ἐχθρὸς τῆς πο-

λιτείαι, || posse... και τὸ ἀπαρέματον τοῦτο ἐκ τοῦ intellegit ἐξαρτάται τὸ δὲ κατωτέρω dependisse πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐξαρτούμενον ἐκ τινὸς ἄλλου ῥήματος (dicit ἢ meminit) κατὰ ζεύγμα ἐννοουμένου, ἀντὶ τοῦ intellegit. || ipsum latorem Semp'r legis ὁ Κικέρων λέγει ὅτι τόσοσιν ὄλιγον ὁ Σεμπρόνιος νόμος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι προστατεῦει τοὺς Ῥωμαίους ἐκείνους πολίτας, οἵτινες ὄλεθρον κατὰ τῆς πολιτείας ἐμελέτησαν, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν εἰσιγητὴν αὐτοῦ, διότι καὶ οὗτος κατὰ κατὰ τῆς πολιτείας ἐμελέτησε, δὲν ἠδυνήθη νὰ προστατεύσῃ. Ὁ Γάιος Γράγχος ἐφρονεῦθη τῷ 122 π. Χ., διότι προτείνας πλὴν ἄλλων νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς Λατίνους ἴσα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολιτικά δικαιώματα καὶ ζητήσας καὶ διὰ τρίτον ἔτος (τὸ 121) τὴν δημαρχίαν, ὑποπτος ἐγένετο καὶ ἐθεωρήθη ἐχθρὸς τῆς πατρίδος. || iniussa populi (proenas... dependisse) ἀνεῦ ἐντολῆς, ... τοῦτο ἐπιτήδες ἐτόνησεν ὁ Κικέρων, ἵνα δηλώσῃ ὅτι, προκειμένου περὶ ἐχθρῶν τῆς πολιτείας, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ δοθῇ ἐντολὴ τοῦ λαοῦ, ὅπως οὔτοι τιμωρηθῶσιν ὁ λαὸς ἐρωτάται μόνον περὶ Ῥωμαίων πολιτῶν, ἀλλὰ ῥωμαῖοι πολῖται παύουν νὰ εἶναι οἱ ἐχθροὶ τῆς πολιτείας, hostes patriae ἢ rei publicae. || proenas... dependere ποινὰς ἀποτίνειν ἢ διδοῖναι, τιμωρεῖσθαι τὸ τιμωρεῖν λέγεται proenas capere. || idem ὁ αὐτὸς (ὁ ἴδιος) Καῖσαρ ipsum Lentulum αὐτὸν (τὸν ἴδιον) τὸν Λέντλον. || largitorem et prodigium μολονότι οὗτος ἐδαπάνησεν ἀφειδῶς (ἕπερ τοῦ λαοῦ) καὶ κατηρώτευσε τὴν περιουσίαν του: καὶ ἐνταῦθα το prodigium διασαφεῖ, εἰδικεύει, τὸ γενικωτέρως ἐννοίας largitorem ἰδὲ Cicer. de offic. 2, 16, 55: duo sunt genera largitorum (=largitorum), quorum alteri prodigi, alteri liberales; prodigi sunt, qui epulis... pecunias profundunt... liberales... qui... captos a praedonibus redimunt aut aes alienum suscipiunt amicorum... || non putat... etiam appellari posse popularem νομίζει ὅτι δὲν δύναται καὶ νὰ ὀνομάζεται πλέον δημοτικὸς τὸ non putat... etiam appellari posse popularem=iam ne appellari quidem popularem posse putat. Ὁ Λέντλος, λέγει ὁ Κικέρων, οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀληθῶς δημοτικὸς, verè popularis, ἦτο μόνον ἐκ τῶν θελώντων νὰ νομίζωνται δημοτικοὶ (qui se populares haberi volunt)· ἀλλὰ τώρα μετὰ τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἐνοχίην του εἰς τὴν συνωμοσίαν, οὐδὲ νὰ τον ὀνομάξῃ κἄν δημοτικὸν δύναται τις. || cum... cogitarit ἀφοῦ (ἐπειδὴ)... ἐσκέφθη. || homo mitissimus atque lenissimus μολονότι (ὁ Καῖσαρ) εἶναι ἄνθρωπος ἠπιώτατος καὶ ῥαδιότατος, ἐπεικέστατος. || non dubitat... mandare δὲν διατάζει νὰ παραδόσῃ [τὰς συντάξεις καὶ σημασίας τοῦ dubito ἰδὲ ἐν σημ. εἰς Κικέρωνος ὑπὲρ Μίλωνος λόγον § 34]. || et sancit in posterum καὶ νομοθετεῖ, προτείνει νὰ ληφθῶσι μέτρα διὰ τὸ μέλλον. || ne quis... possit νὰ μὴ δύναται τις... || levando supplicio huius (Lentuli) ἐλαφρόνων, προτείνων νὰ ἐλαφρόνοι τὴν τιμωρίαν, τοῦτου ἐδῶ (τοῦ Λέντλου, τὸν ὅποιον τώρα ἡμεῖς κρίνομεν)· ἡ ἀφαιρετικὴ τοῦ γερονδίου—γερονδιακοῦ πολλάκις ἰσοδυναμεῖ μὲ τροπικὴν μετοχὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. || se iactare et... esse popularis νὰ ζητῇ νὰ ἐπιδεικνύεται καὶ νὰ θηρεῖ δημοτικότητα, ὡς προστάτης δῆθεν τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ. || in pernicie pop. Romani= in re perniciosā populo Romano, εἰς ὑπόθεσιν ἢ ὁποία εἶναι καταστροφὴ διὰ τὸν ῥωμαϊκὸν λαόν· ὁ Καῖσαρ λέγει ὁ Κικέρων, προτείνει νὰ ληφθῇ τοιαύτη πρόνοια διὰ τὸ μέλλον, ὥστε νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ προτείνῃ ἐλάφρυνσιν τῆς τιμωρίας τοῦ Λέντλου, ἐπιδιώκων δημοτικότητα εἰς

βάρος, εἰς ὄλεθρον τοῦ Ῥωμαίου λαοῦ. || adiungit etiam publicationem bonorum (ὁ Καῖσαρ), προσθέτει, προτείνει ἀκόμη καὶ δήμεσιον τῆς περιουσίας: bona τὰ ἀγαθὰ, ἡ περιουσία. || ut... consequatur ἵνα ἐπακολουθήσῃ. || omnis... cruciatus αἰτιατ. πληθ. (ἀντιζειμ. τοῦ consequatur), ἀντι omnes cruciatus Γραμμ. Σακελλαροπ. σελ. 21, § 33.

Κεφ. 6 § 11: Quam ob rem λοιπόν. || sive hoc statueritis εἴτε τοῦτο (τὸ τελευταῖον, ὅπερ προτείνει ὁ Καῖσαρ) (θά) ἀποφασίσετε τὸ statueritis. ὡς καὶ τὰ κατωτέρω dederitis καὶ malueritis εἶναι τετελ. μέλλοντες. || dederitis μετεχειρίσθη καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει τετελ. μέλλοντα, διότι εἶναι ταυτόχρονοι αἱ δύο πράξεις statueritis καὶ dederitis, δηλ. ὁ Κικέρων λέγει ἐὰν θὰ ἀποδεχθῆτε τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος, με τοῦτο ἀποδεχόμενοι δηλ. τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος μοῦ δίδετε (συχρόνως) αὐτὸν ὀπαδόν, ἐπίκουρον. || comitem ad contionem ὀπαδόν ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν ἀνακοινώσει τῆς ἀποφάσεως τῆς συγκλήτου ὁ Κικέρων δηλαδὴ θὰ ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς συνάθροισιν (ad contionem) καὶ θὰ ἀνεκοίνοῦ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, καὶ ἐὰν αὕτη θὰ εἶχεν ἀκολουθήσει τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος, φυσικὰ ὁ Καῖσαρ θὰ ἦτο διὰ τὸν Κικέρωνα κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ἐπίκουρος, στήριγμα, ἀφ' οὗ αὐτοῦ ἦτο ἡ γνώμη γὰ ῥηφθῶσιν εἰς ἰσόβια δεσμὰ οἱ συνωμόται καὶ γὰρ διημεθῶσιν αἱ περιουσίαι των ἐπειδὴ δὲ ὁ Καῖσαρ ἦτο προσφιλὴς εἰς τὸν λαὸν (populo carus atque iucundus), ὁ Κικέρων θὰ ἦτο ἀσφαλὴς πλέον καὶ δὲν θὰ ἐφοβεῖτο μήπως ὁ λαὸς δυσουραστῆθῃ ἀκούων τὴν τοιαύτην τιμωρίαν τῶν συνωμοτῶν. || populo ἡ δημοκρατικὴ μερίς μόνον, τὸ κόμμα τὸ δημοκρατικόν, populus Romanus σύμπας ὁ τῶν Ῥωμαίων δῆμος, δημοκρατικοὶ καὶ ἀριστοκρατικοί. || sive Silani... malueritis, facile... purgabo... ἐάν τε (θά) προτιμήσετε ἢ ἀκολουθήσετε τὴν γνώμην τοῦ Σιλανοῦ, (μὴ φοβηθῆτε ὅτι θὰ κατακριθῆτε ὡς ἄγαν αἰσθηροί, διότι ἐγὼ) εὐκόλως θὰ δικαιολογήσω ἑμαυτὸν καὶ ὑμᾶς (purgabo) ἐνώπιον τοῦ Ῥωμ. λαοῦ (pop. Romano) καὶ θὰ καταδείξω (obtimebo) ὅτι ἡ ἀσθηρότης μας αὕτη ὑπῆρξε πολὺ ἥπιωτέρα (leniorem), παρὰ ἐὰν ἠκολουθοῦμεν τὴν γνώμην τοῦ Καίσαρος. || a vituperatione crudelitatis ἀπὸ τῆς κατακρίσεως ὅτι ἐφάνημεν πολὺ ἀσθηροί. || purgabo θὰ ἀποδείξω καθαρὸς - ἀθῶνος. Ἐνταῦθα μετεχειρίσθη ὁ ῥήτωρ ἐν τῇ ἀποδόσει ἀπλοῦν μέλλοντα (purgabo—obtimebo) καὶ ὄχι τετελ. μέλλ., ὡς ἀνωτέρω (dederitis), διότι αἱ πράξεις αὗται (purgabo, obtimebo) δὲν εἶναι ταυτόχρονοι μετὰ τὴν πρᾶξιν τὴν δηλοῦμένην διὰ τοῦ malueritis πρῶτον θὰ ἀποφανθῆ ἡ σύγκλητος προτιμῶσα τὴν γνώμην τοῦ Σιλανοῦ. καὶ ἔπειτα ὁ ῥήτωρ θὰ ἀπολογηθῆ ὑπὲρ αὐτῆς πρὸς τὸν λαόν. || obtimebo θὰ καταστήσω φανερόν.

Κεφαλ. 6 §. 11 (μέση) — 13. *Περίληψις.* Καὶ ὅμως δύναται τις νὰ κατακρίνῃ ἡμᾶς ὅσονδήποτε ἀσθηροί καὶ ἂν φανῶμεν πρὸς τοιοῦτους κακούργους; οἱ ὅποιοι ἐμελέτησαν τὴν καταστροφὴν πάντων τῶν πολιτῶν, τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν συμπάσης τῆς Ἰταλίας; Ὅσον ἀσθηρότεροι δειχθῶμεν πρὸς αὐτούς, τόσον ἥπιωτεροι, φιλανθρωπότεροι ἢ θὰ φανῶμεν, διότι ἐσώσαμεν διὰ τῆς ἀσθηροῦς τιμωρίας αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα μας, τὰ ὅποια αὐτοὶ ἐμέλλον ν' ἀποσφάζωσιν.

Quamquam **καίτοι, και όμως** (ὄχι: **ἀν και**). || quae... crudelitas ποία ἀσχηρότης (ὅσον μεγάλη και ἄν εἶναι) δύναται νὰ εἶναι τιμωρητέα προκειμένου αὐτή νὰ ἐφαρμοσθῆ κατὰ τόσον σκληροῦ, ἀπανθρώπου ἐγκλήματος; || in immanitate tanti sceleris ἐν τῇ ἀπανθρώπῳ τηλοκότῳ ἐγκλήματος, προκειμένου περὶ τόσον ἀπανθρώπου ἐγκλήματος. || Ego enim... iudico: ἐγὼ δηλ. κρίνω ἐξ ἐμῆς ἀντιλήψεως. || (Nam) ita mihi... liceat (ὄρκος, ἐνορκος διαβεβαίωσις.—(Διότι) ἔτσι νὰ μοι ἐπιτραπῆ ν' ἀπολαύσω μεθ' ἡμῶν τῆς πολιτείας σώας. || ut ego—non atrocitate animi **μονεορ** ὅπως ἐγὼ δὲν κινουῦμαι ὑπὸ ἀγριότητος (σκληρότητος) ψυχῆς, δηλ. ὅσον εἶναι ἀληθές ὅτι ἐγὼ δὲν κινουῦμαι ἀπὸ ἀγριότητα ψυχῆς, τόσον ν' ἀπολαύσω μεθ' ἡμῶν τῆς πολιτείας σώας. Ἡμεῖς συνήθως κάμνομεν ὄρκον με' ὑπόθεσιν ὅτι ἀληθεύει ἢ ἀποδοδομένη ἡμῖν πρᾶξις, ὅτε ἐννοεῖται εὐχόμενα, καταρῶμεθα μᾶλλον νὰ συμβῆ τὶ κακὸν εἰς ἡμᾶς, π. χ. **νὰ μὴ φθάσῃ ἐγὼ νὰ χαρῶ (τὴν πατρίδα μου), ἂν κρίνω κινούμενος ἀπὸ σκληρότητα ψυχῆς**: ἢ: **ὅσον κρίνω ἀπὸ σκληρότητα ψυχῆς κινούμενος, τόσον κακὸν νὰ ἔχω** (νὰ μ' εὐρη). Ἡ ἀλλάσσοντες πρόσωπον: **ὅσον ἐγὼ κρίνω κινούμενος ἀπὸ σκληρότητα ψυχῆς, τόσον καλὸν ἐσὶν νᾶχης**. || quod in hac causa vehementior διότι (ἐάν) ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ εἶμαι κάπως ὀξύς, ὀξύτερος. || (quis enim est me mitior? διότι ποῖος εἶναι ἡπιώτερος ἐμοῦ;) ἢ ἡθροικὴ αὐτῆ ἐρώτησις αἰτιολογεῖ τὴν πρότασιν: ego non atrocitate animi **μονεορ**: ἐγὼ, λέγει ὁ Κικέρων, ἂν λαμβάνω κάπως ἀσχηρότερα μέτρα ἐν τῇ παρούσῃ δίκῃ, τοῦτο δὲν το κάμνω ἀπὸ σκληρότητα ψυχῆς: διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι σκληρός: οὐδεὶς ἄλλος εἶναι μαλακώτερος, ἡπιώτερος ἐμοῦ. || sed singulari... misericordiam ἐννοεῖται ἐκ τῶν προηγουμένων τὸ **μονεορ** = ἀλλὰ κινουῦμαι ἀπὸ ἐξαιρετικῆν (μοναδικῆν) τινα φιλάνθρωπιαν και εὐσπλαγγίαν (πρὸς τὰ θύματα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχεν ἡ συνομοσία τούτων, ἂν ἐπετύγχανεν, ἢ ἂν οὗτοι ἐξαρπασθῶσιν ἐκ τῆς εἰρκτῆς ὑπὸ τῶν φίλων των και ἐκσθῶσι πρὸς τὸν Κατιλίαν, ὅτε πάλιν θὰ κινδυνεύῃ ἢ πόλις και οἱ κάτοικοι αὐτῆς). || Videor—mihi videre μοι φαίνεται ὅτι βλέπω **συνηθέστατα** ὁ Κικέρων συνάπτει τὰ δύο αὐτὰ ῥήματα **videor—videre, ὅστε ν' ἀποτελεῖται παρονομασία**. || hanc urbem τὴν Ῥώμην. || lucem... atque arcem... παράθεσις εἰς τὸ urbem τὰς μεγάλας και πεπολιτισμένας πόλεις, ὡς τὰς Ἀθήνας, τὴν Ῥώμην και ἄλλας, δικαιοτάτα ὀνομάζουσι φῶτα τῆς οἰκουμένης (lucis orbis terrarum ἢ lumina), διότι ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν φωτίζονται αἱ ἄλλαι γῶραι τῆς γῆς: ἂν δὲ τύχῃσι νὰ εἶναι και κοσμοκράτειραι, ὡς ἡ Ῥώμη, ὀνομάζονται και arces omnium gentium, ἀρχοπόλις, ἀσφαλῆ καταφύγια πάντων τῶν λαῶν. || subito uno incendio concidentem ὑπὸ μιᾶς πυρκαϊᾶς αἰφνης καταρρέουσαν, καταστρεφόμενην: τὸ concidentem κατηγορ. μετοχὴ ἀπὸ τοῦ videre. Αὐτὸ τὸ σχῆμα, δι' οὗ ὁ ῥήτωρ φαντάζεται τι γινόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του (videor mihi videre) και προσπαθεῖ αὐτὰ τὰ ἐν τῇ φαντασίᾳ του κινούμενα νὰ παραστήσῃ διὰ τοῦ λόγου του, ὅστε και οἱ ἄλλοι νὰ νομίζωσιν ὅτι τὰ βλέπουν γινόμενα, καλεῖται **ὑποτύπωσις**—subiectio sub oculos. || cerno animo... διακρίνω διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς (τῆς διανοίας, τῆς φαντασίας): ἔπρεπεν ἀντὶ τῆς ὀριστικῆς cerno νὰ ἔχῃ ἀπαρέμφατον cernere, ἐξαρτώμενον ἐπίσης ἐκ τοῦ videor: ἀλλὰ σκοπίμως ὁ ῥήτωρ ἐξέφερεν ἀνεξαργήτως τὸ ῥῆμα (cerno), ἵνα πιστευθῆ ὅτι ἀληθῶς, ὄχι κατὰ φαντασίαν (videor cernere), ὅτι διεκρίνοντο τοιαῦτα πράγματα, εἰ και ἡ προσθήκη τοῦ animo

πάλιν φέρει εἰς τὴν φαντασίαν. || *sepulta in patria* ἐν τῇ τεθαμμένη, εἰς ἐρείπια ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταπεπτοκνία πατρίδι. || *miseros atque insepultos acer-
vos civium* οἰκτροὺς καὶ (= δηλ.) ἀτάφους σωροὺς πολιτῶν. || *versatur mihi
ante oculos*. . . ἐνταῦθα τελείως ὁ ῥήτωρ ἀπεισπάσθη ἀπὸ τῆς φαντασίας εἰς τὴν
πραγματικότητα, παριστῶν τὸ πρᾶγμα ὡς ἀληθῶς γιγνόμενον: *ἀναστρέφεται
πρὸ τῶν οφθαλμῶν μου ἡ (ἀγρία) ὄψις καὶ ἡ μαγία τοῦ Κεθήγρον μαινόμε-
νου ἐν τῇ σφαγῇ ἡμῶν, βλέπω ἔμπροσθέν μου τὸν Κεθήγρον μαινόμενον σφά-
ζοντα ἡμᾶς*. || *bacchantis* ἐν χαρᾷ μαινόμενου, βακχεύοντος. στιλ. πομπ. οὐδ. π.

§ 12. *Cum vero*... *regnantem Lentulum* ὅτε, ὁσάκις δὲ ἐφαντάσθη βασιλεύοντα τὸν Λέντλον. || *sicut ipse se*. . . *confessus est* καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁμολόγησεν ὅτι ἤλπισεν ἐκ τῶν χρησμών, ἐκ τῶν θεσφάτων: ἰδὲ περὶ τοῦ πράγματος σημείω-
σιν ἀνωτέρω εἰς § 2 κατὰ τὸ τέλος. || *P. Lentulum suum nomen*. . . *putavit*.
Εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὸ ὄνομα *rex* καὶ τὸ *regnare* δὲν ἦτο εὐάρεστον οὐδὲ νὰ το
ἀκούωσιν, ἐπίτηδες δὲ ὁ Κικέρων ἐνταῦθα μετεχειρίσθη τὸ *regnantem* (καὶ τὸ
κατόπιν *purpuratum*) ἵνα διαθέσῃ δυσμενεῖς τοὺς ἀκούοντας κατὰ τῶν κρινο-
μένων. || *purpuratum* ἐν πορφύρᾳ (ὄντα), πορφύραν (πορφυροῦν ἱμάτιον) ἐνδε-
δυμένον: *purpurati* ἦσαν οἱ τῶν μοναρχῶν τῆς Ἀσίας ἀνώτεροι αὐλικοί, οἱ
ὑπουργοί, ὁ μέγας βεζίρης, οἱ τῶν βασιλέων εὐνοοῦμενοι καὶ αὐτοὺς περιστοι-
χοῦντες, οἷος ἐμελλε νὰ εἶναι καὶ ὁ *Gabinus* παρὰ τῷ Λέντλῳ βασιλεῖ γιγνο-
μένῳ. Μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ταύτην ὁ Κικέρων, ἵνα ὑποδείξῃ εἰς τὴν σύγκλη-
τον, ὅτι ὁ Λέντλος μὲ τὸν Γαβίνιον σκοπὸν εἶχον νὰ ἰδρῶσιν ἐν Ρώμῃ Ἀσια-
τικὴν δεσποτείαν. Παρατηρητέον ὅτι ἀπὸ τοῦ *proposui* (*mihī*) ἐξηγητήθη πρῶ-
τον μὲν κατηγορημ. μετοχὴ (*regnantem*), ἔπειτα δέ, *κατὰ τι ζεῦγμα*, εἰδικὸν
ἀπαρέμφατον (*purpuratum esse, venisse*). || *matrum familias* τῶν δεσποινῶν
περὶ τοῦ *familias* ὑπενηυμίζομεν τὰ διδασκόμενα ἐν τῇ γραμματικῇ Σακελλαροπ.
σελ. 13 § 12 ἔδαφ. 2. || *perhorresco* ἀνεμένομεν ἐνταῦθα παρακείμενον, *per-
horruī*, μετὰ τὸ ἀνωτέρω *cum*. . . *proposui*: ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τότε ὁμιλῶν ὁ Κικέ-
ρων καὶ φανταζόμενος τὸν Λέντλον βασιλεύοντα καὶ τὰ ἄλλα, *φρίττει*, μετεχει-
ρίσθη ἐνεστώτα. || *miserā atque miseranda oīktrā* καὶ ἄξια οἰκτροῦ, ἄξια ὥστε
νὰ ἐλεήσωμεν ταῦτα καὶ ἐμποδίσωμεν νὰ γίνωσι, νὰ τα ἀποσοβήσωμεν. || *ideirco
in eos, qui*. . . *διὰ τοῦτο κατ' αὐτῶν, οἱ ὅποιοι*. . . || *me severum vehementem-
que praebeo* ἑμαυτὸν αὐστηρὸν καὶ ὀξύν παρέχω, δεικνύομαι αὐστηρὸς καὶ ὀξύς,
σκληρὸς. || *quaero* ἐρωτῶ: ἀπὸ τούτου ἐξαρτᾶται ἡ κατωτέρω πλαγία διπλῆ ἐρώ-
τησις *utrum is clemens*. . . *an*. . . *videatur*. || *si*. . . *non*. . . *sumpserit* ἂν μὴ
θέλῃ λάβει. || *supplicium* ἐ servo *sumere* δίκην παρὰ τοῦ δούλου λαμβάνειν,
τὸν δούλον τιμωρεῖν. Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ἐάν τις δούλος διέπραττεν εἰς τὴν
οἰκογένειαν τοῦ κυρίου κακούργημα τι, ἐτιμωρεῖτο ὄχι μόνον αὐτὸς ὁ κακούργη-
σας, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ σύνδουλοι αὐτοῦ, διότι δὲν κατέ-
δοκαν ἢ δὲν ἠμποδίσαν τὸν κακούργον ἀπὸ τῆς πράξεως. Τοῦτο γιγνόμενον ἀπὸ
παλαιοῦ κατ' ἔθος ἐκυρώθη καὶ διὰ συγκλητικῶν δόγματος (*senatus consultum
Silanianum*) ἐν ἔτει 10 μ. X. || *supplicium* *quam acerbissimum* τιμωρίαν
ὅσον τὸ δυνατόν αὐστηροτάτην. || *utrum is clemens*. . . *videatur* = πότερον οὗτος
(ὁ *pater familias*) ἐπιεικὴς καὶ εὐσπλαγχνικὸς (οἰκτίρμων) ἢ *μᾶλλον* ἀπανθρω-
πότατος καὶ σκληρότατος θέλει φανῆ ὅτι εἶναι (ἀφοῦ ἀφήνῃ ἄνευ προστασίας
καὶ ἐκδικήσεως τοὺς φονευθέντας οἰκείους του). || *mihī vero*. . . (ἐνν. *videa-*

tur) εις ἐμὲ τῇ ἀληθείᾳ (θέλει φανῆ). || importunus ac ferreus ἀναίσθητος καὶ σιδηροῦς (σκληροκάριδος). || qui non... lenierit ὅστις (ἐὰν οὗτος) διὰ τῆς θλίψεως καὶ τοῦ βασανισμοῦ τοῦ ἀδικουόντος (κακουργοῦντος) δὲν ἠθέλησε νὰ καταπραΐνῃ τὴν ἰδιάνην του λύπην καὶ τὸν βασανισμόν (θλίψιν). || τὸ nocentis γενικὴ ἀντικειμενικὴ. || Sic nos οὗτος ἡμεῖς. || in his hominibus προκειμένου περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, τοὺς ὁποίους τώρα κρίνομεν. || et hoc universum rei publicae domicilium καὶ τήνδε τὴν σύμπασαν τῆς πολιτείας κατοικίαν (δηλ. τὴν ὄλην Ῥώμην). || qui id egerunt, ut gentem Allobrogum... collocarent οἵτινες ἐπράξαν **τούτο, τοιοῦτόν τε**, ὅστε νὰ ἰδρύσωσι τὸ ἔθνος τῶν Ἀλλοβρόγων ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆσδε τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦ καταφλεχθέντος (ρωμαϊκοῦ) κράτους, ἀρχῆς. || si vehementissimi fuerimus (τετελ. μέλλ.), misericordes habebimur ἐὰν μὲν φανῶμεν αὐστηρέτατοι, δὲ θεωρηθῶμεν εὐσπλαγχνικοί. || sin remissiores esse voluerimus ἐὰν ὁμως θελήσωμεν νὰ εἴμεθα χαλαρότεροι (χλιαρότεροι, λίγο **νερόβραστοι**). || summae nobis... subeunda est ἀνάγκη νὰ ἐποστῶμεν ἀναπόφευκτον κατακραυγὴν τῶν πολιτῶν ὅτι ἐφάνημεν σκληροκάριδοι καὶ ἀναίσθητοι ἐν τῷ ὀλέθρῳ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πολιτῶν, ὅτι δὲν μας συνεκίνησε καθόλου ὁ μελετηθεὶς ὑπὸ τῶν συνομοτῶν ὀλέθρος τῆς πατρίδος καὶ τῶν πολιτῶν.

§ 13: Nisi vero... ἐκτός ἐάν... (πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύω) cuiuspiam τινί, δοτ. τοῦ quis-riam ἄοριστ. ἄντων. || L. (Iulius) Caesar Strabo ἕπατος κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, τὸ 64 π. X. μετὰ τοῦ Γαίου Μαρκίου Φίγλου (C. Marcus Figulus). Οὗτος εἶχεν ἀδελφὴν, Ἰουλίαν—Julia, ἣτις κατὰ πρόωτον μὲν εἶχε συζευχθῆ τὸν Μάρκον Ἀντώνιον τὸν Κρητικὸν ἐπικαλούμενον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς, ὧν εἶς ἦτο ὁ ὕστερον ἐκ τῶν τριῶν ἀνδρῶν τῆς δευτέρας τριανδρίας Μάρκος Ἀντώνιος. Ἡ αὐτὴ Ἰουλία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου συζύγου τῆς συνεζεύχθη τὸν Πόπλιον Λέντλον, τὸν ἐκ τῶν κρινομένων συνομοτῶν. Λοιπὸν ὁ L. Iulius Caesar, καθὼς λέγει ὁ Κικέρων, πρὸ τριῶν ἡμερῶν (pudius tertius), δηλ. τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου, ὅτε συνελήφθησαν οἱ συνομοτῆται, εἶπεν ὅτι ὁ Λέντλος, μολονότι ἦτο σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος (sororis suae... virum), πρέπει νὰ τιμωρηθῆ διὰ θανάτου (vitā privandum esse). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ L. Caesar ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του, θέλων νὰ δεῖξῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας αὐτὸς ἐθεώρει, **δ ρ θ δ τ α τ α**, ὑπέσχετο καὶ αὐτῶν τῶν συγγενῶν του, ὅχι μόνον περὶ τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ του Λέντλου ἐγνωμάτευσε, ὅτι πρέπει νὰ τιμωρηθῆ διὰ θανάτου διὰ τὸ ἔγκλημα του, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι καὶ ὁ ἐκ μητρὸς πάππος του (M. Fulvius Flaccus) **δικαίως** ἐφρονεῦθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡπάτου Ὀπίμιου (iure avum suum iussu consulis interfectum), ἀκόμη καὶ ὁ ἄνηβος (inpuberem) υἱὸς ἐκείνου, ἐν τῇ φυλακῇ (in carcerē necatum esse). Ὁ M. Fulvius Flaccus ἦτο φίλος τοῦ Γαίου Γράγχου καὶ συνάρχων. Ἐν τῇ ἐπιθέσει τοῦ ἡπάτου Ὀπίμιου κατὰ τοῦ Γαίου Γράγχου καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ ὁ Φούλουτιὸς ἐστάθη μετὰ τῶν ἄλλων εἰς φωνὴν καὶ κατέφυγεν **εἰς τι βαλανεῖον ἡμελημένον**, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Γ. Γραγχ. κεφ. 16) καὶ ἐκεῖ μετὰ μικρὸν ἀνευρεθεὶς κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παιδός· τὸν δὲ νεώτερον υἱόν, ὃν ἐνταῦθα μνημονεύει ὁ Κικέρων (L. Caesar), πεμφθέντα πρότερον ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν ἡπάτον Ὀπίμιον καὶ τὴν σύγκλητον (legatum a patre missum) μετὰ διαλλακτικὰς προτάσεις καὶ κηρύκειον κρατοῦντα.

τότε μὲν διέταξεν ὁ Ὀπίμιος νὰ παραδώσωσιν εἰς φυλακὴν, ὕστερον δὲ *ὠμότατα, οὔτε χεῖρας ἀνταράμενον οὔτε ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον ἀνεῖλον*. || crudelior συγκριτικὸν ἀπόλυτον, *πολὺ σκληρός*. || nudius tertius ἢ νῦν ἡμέρα (εἶναι) ἢ *τρίτη*; ἰδὲ § 10. || cum... dixit ὅτε εἶπεν, εἰπόν. || feminae lectissimae γυναῖκός ἐκλεκτοτάτης, ἐπιλεκτοτάτης· ὁ Κικέρων συνηθίζει, ὁσάκις μνημονεύει ἄνδρα τινὰ ἢ γυναῖκα ἐπιφανῆ πως ἢ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας νὰ χαρακτηρίσῃ διὰ φιλοφρονητικῶν ἐπιθέτων. πρβλ. ἀνωτέρω: L. Caesar, vir tortissimus et amantissimus rei publicae, κατωτέρω huius avus Lentuli, vir clarissimus. || virum (praesentem et audientem) ἐξ ὧν λέγει ἐνταῦθα ὁ Κικέρων εἰκάζομεν ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συλλήψεως αὐτῶν ἐν τῇ συγκλήτῳ, ὅπου ἐκλήθησαν νὰ ἔλθωσι καὶ ἦλθον ἀνύποτοι οἱ συνωμοταὶ καὶ ἀνεκρίθησαν καὶ ὁμολόγησαν τὴν ἐνοχίαν των, ὁ L. Caesar ὠμίλησε κατ' αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοῦ Λέντου παρόντος καὶ ἀκούοντος, καὶ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ φονεῦθῃ. || cum... dixit ὅτε εἶπε (πάλιν ὑποκείμε. ὁ L. Caesar). || impūbērem ἄνηβον, ἀνήλικον, ὄνομαστ. impūbes· ὁ υἱὸς τοῦ Φουλουτίου Q. Fulvius Flaccus ἦτο τότε, ὅτε ἐφονεύθη 18 ἐτῶν (Vell. 2, 7, 2. Valer. Max. 9, 12, 6), *μειράκιον νεανίσκος κάλλιστος ὀφθῆναι* (Πλουτ. Γ. Γράγγ. 16). || quorum (δηλ. τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ Φουλουτίου. || quod simile factum (fuit) = καὶ ὁμοῦς τούτων ποῖα πράξις ἐγένετο ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Λέντου; ποῖα ὁμοιότης ὑπάρχει μεταξύ τῆς πράξεως τῶν Φουλουτίων (μάλιστα τοῦ ἀφροτάτου νεανίσκου) καὶ τῆς πράξεως τοῦ Λέντου; Οὐδεμία. || Quod ininitum... consilium? Ποῖον *βούλευμα (σχέδιον) ἐβουλεύθη* ἐμελετήθη τοῦ καταστρέψαι, ὅπως καταστρέψωσι τὴν πολιτείαν (οἷον σχέδιον ἐμελετήθη ὁ Λέντος καὶ οἱ ἄλλοι συνωμοταί); || *inire consilium βουλὴν βουλευέσθαι, σχέδιον μελετᾶν*. || delendae rei publicae *γερονδιακῆ ἔλξις* (Γραμματ. Σακελλαροπ. σελ. 166—167). || largitionis voluntas... *κάποια (quaedam) διάθεσις φιλοδωρίας* (δωρεᾶς πρὸς τὸν λαόν) *τότε ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀνεστράφη* (ἐξεδηλώθη καὶ ὑπεστράφη); ὑπαγίσσεται ὁ ῥήτωρ τοὺς περὶ διανομῆς γαιῶν καὶ σίτου εἰς τοὺς ἀπόρους Ῥωμαίους πολίτας γόμους τοῦ Γαίου Γράγγου (leges Semproniae agrariae et frumentariae)· ἢ lex frumentaria ὥριζε νὰ διανέμηται κατὰ μῆνα εἰς τοὺς ἀπόρους Ῥωμαίους πολίτας σίτος ἐν μικρᾷ τιμῇ. Δύναται, λέγει ὁ Κικέρων, ἢ πράξις αἴτη τοῦ Γ. Γράγγου καὶ τῶν ὁμοφρόνων νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν πράξιν τοῦ Λέντου καὶ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν; || partium τῶν πολιτικῶν μερίδων, δηλ. τῶν δημοκρατικῶν ἀφ. ἐνός (Γράγγου καὶ ἄλλων) καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀφ. ἐτέρου (Ὀπίμιου, συγκλήτου καὶ καθόλου τῶν ἀριστοκρατικῶν). || contentio ἀνταγωνισμός, διαπάλη. || huius avus Lentuli ὁ πάππος τούτου ἐδῶ (τοῦ κρινομένου νῦν συνωμοτοῦ) Λέντου, δηλ. ὁ P. Lentulus, ὁ princeps senatus, ὅστις συνταχθεὶς μετὰ τοῦ ὑπάτου Ὀπίμιου κατεδίωξε τὸν Γ. Γράγγον εἰς τὸν Ἀουεντίνου λόφον καὶ ἐν τινι συμπλοκῇ ἐπληρώθη βαρέως (grave vulnus accepit). || ne quid... deminueretur ἵνα μὴ ἐλαττωθῇ ὀλίγον, ἵνα μὴ ὀλιγοστεύῃ ἐκ τοῦ κεφαλαίου, ἐκ τῆς ὅλης πολιτείας (διὰ τῆς διανομῆς ἀγρῶν καὶ σίτου). || Ille ὁ πάππος Λέντος, hic ὁ συνωμότης Λέντος. || ad evertenda... fundamenta ἵνα ἀνατρέψῃ τὰ θεμέλια τῆς πολιτείας· ἀντιδιαστέλλονται τὸ summa res publica deminueretur καὶ τὸ fundamenta rei publicae evertenda. || Gallos accersit τοὺς Γαλάτας (Ἀλλόβρογας) μεταπέμπεται, καλεῖ ὡς συμμάχους του. || servitia concitat τὰ πλήθη τῶν δούλων προσπαθεῖ νὰ ἐξε-

γείρω (κατὰ τῆς πολιτείας). || *Catilinam vocat τὸν (ἐν Ἐτρούριᾳ διαμένοντα μετὰ στρατοῦ) Κατιλίαν καλεῖ νὰ ἔλθῃ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὰ πάντα* || *adtribuit nos (senatores) trucidandos Cethego et ceteros cives Gabinio οἱ συνωμοταὶ εἶχον διαμοιρασθῆ μετὰ τῶν τὰ διάφορα ἔργα, ἄλλοι μὲν ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κάσιον νὰ θέσωσι πῦρ εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ἄλλοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κέθηγον νὰ φονεύσωσι τὸν ὕπατον καὶ τοὺς συγκλητικούς, ἄλλοι μὲ τὸν Γαβίνιον νὰ φονεύσωσι τοὺς ἄλλους πολίτας καὶ ἄ.* || *attribuit nos trucidandos διένειμεν ἡμᾶς ἵνα μᾶς ἀποτρέξωσιν τὰ γερονδιακὰ trucidandos interficiendos, inflammandam, vastandam diripiendamque παρὰ τὸ attribuit σημαίνουν σκοπὸν (Γραμμ. Σακελλαροπούλου σελίς 166 § 101. censeo, ne... μορεῖτε νὰ φοβηθῆτε,—θέλετε φοβηθῆ, φρονῶ, μήπως φανῆτε ὅτι προκειμένου περὶ τοῦδε τοῦ τόσο ἀπανθρώπου καὶ ἀνοσίου ἐγκλήματος (τῶν συνωμοτῶν) ἄγαν ἀστυχεῶς (severius) ἀπεφασίσατέ τι, τὸ censeo παρεμβλήθη ἵνα ἐκφράσῃ πολὺ πινακρὸν εἰρωνείαν, ἐν ᾧ τὸ credo ἐκφράζει ἠπιωτέραν εἰρωνείαν. || multo magis est vrendum (nobis) ne... πολὺ μᾶλλον πρέπει, ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς νὰ φοβώμεθα, μήπως... || remissione poenae διὰ τῆς χαλαρώσεως (μετριάσεως) τῆς ποινῆς. || crudeles in patriam σκληροὶ πρὸς τὴν πατρίδα. || quam ne παρὰ μήπως... || severitate animadversionis διὰ τῆς ἀστυχεῖας τῆς τιμωρίας. || nimis vehementes ἄγαν ἀστυχεοὶ (ὀξεῖς). || in acerbissimos hostes πρὸς πικροτάτους, δυσμενεστάτους πολεμίους (τοὺς συνωμοτάς). || finisse ὅτι ἐγενόμεθα, εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἀπὸ τοῦ videamur ἐξαπτόμενον.*

Κεφαλ. 7—8 §§ 14—17: **Περίληψις**: Πολλοὶ φοβοῦνται ὅτι ἐγὼ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐκτελέσω ὅσα ὑμεῖς θὰ ἀποφασίσετε. Περὶ τούτου μὴ ἀνησυχεῖτε· ἔλαβα πάντα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ κινδυνεύσῃ οὔτε ἡ πολιτεία οὔτε ὁ λαός, ὅστις ὀλόκληρος, εἶναι μεθ' ἡμῶν ἀκόμη καὶ οἱ ἀπελεύθεροὶ καὶ οἱ δοῦλοι.

§ 14. *exaudis ἀκούω καλῶς (διότι ταῦτα διαδίδονται μετὰ τίσῃς ἐπιτάσεως, ὥστε νὰ φθάνωσιν εἰς τὰ ὠτά μου καὶ τὰ ἀκούω καλά). || dissimulare ν' ἀποκρύψω, νὰ προσποιηθῶ ὅτι δὲν γνωρίζω πράγματα τὰ ὁποῖα γνωρίζω (ἀντιθ. simulare=προσποιεῖσθαι εἰδέναι τι, ὅπερ οὐκ οἶδέ τις). || iaciuntur enim voces ὀπίπτονται δηλονότι φωναί... || eorum qui vereri videntur (αἱ φωναί εἶναι) ἐκεῖνων οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι φοβοῦνται (μήπως δὲν δυνηθῶμεν καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ ἀποφασισθησόμενα). || ut habeam... ἡ τελικὴ αὕτη πρότασις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ voces, ἐν τῇ ἁποία λέξει ἐνυπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τῆς παροτρύνσεως, φωνάζουν καὶ με συμβουλευδουν, ἵνα ἔχω ἀρκετὴν φρουράν... Ταῦτα λέγων ὁ Κικέρων ὑπὴνίσσετο καὶ τοῦ Τιβερίου Νέρωνος, πάππου τοῦ ἐπειτα αὐτοκράτορος, τὴν γνώμην, ὅστις εἶχε προτείνει νὰ ἀυξήσωσι τὰς φρουράς, ἵνα δυνηθῶσι νὰ μάταιώσωσι πᾶσαν τῶν φίλων τῶν συνωμοτῶν ἀπόπειραν (Sall. Catil. 50, 4), εἰς τὴν ὁποίαν γνώμην εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ Σιλανός, ὅστις ἦτο consul designatus καὶ ἐρωτηθεὶς πρῶτος γνώμην εἶχεν ἀποφανθῆ ἄνευ ὄρων νὰ τιμωρηθῶσι διὰ θανάτου οἱ συλληφθέντες καὶ οἱ τυχόν συλληφθησόμενοι. || ad ea... transigunda πρὸς τὸ ἐπιτελέσαι, ἵνα φέρω εἰς πέρας ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑμεῖς θὰ ἀποφασίσετε σήμερον· ἔλεγον δηλαδὴ οἱ φοβούμενοι: καλὰ, ἀποφασίζει ἡ σύγκλητος νὰ θινικτωθῶσιν οἱ συνωμοταί· ἀλλὰ θὰ μορεῖσθαι ὁ ὕπαιτος νὰ πρα-*

γματοποίηση τὴν ἀπόφασιν; ἔχει ἀρκετὴν φρουρὰν εἰς τὴν διάθεσίν του; Ἄν
 πρόκειται ἢ ἀποφασίση μὲν ἢ σύγκλητος τὴν εἰς θάνατον καταδίκην, νὰ μὴ
 δυναθῇ δὲ ὁ ὕπαικος καὶ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτήν, καλύτερον εἶναι νὰ δεχθῶμεν τὴν
 ἡπιωτέραν γνώμην, τοῦ Καίσαρος, ὅτε δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὐδεμίαν οὐδαμῶθεν
 ἀντίδρασιν. || statueritis τετελ. μέλλον. || ad ea... transigunda παθητικὴ σύν-
 ταξις, γερονδιακὴ ἔλξις, Σακελλαροπ. Γραμμ. σελ. 166—7. || Omnia et provisa
 et... αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόκρισις τοῦ Κικέρωνος πρὸς τὰς φωνὰς ἐκείνας: μὴ φο-
 βεῖσθε ὅλα ἔχομεν προνοήσει, ὅλα πικρασκενάσει, ὅλα καθορίσει... || cum...
 tum... καί... καί... meā summā curā diligentiā maiore voluntate ἀφαιρετ.
 τοῦ ὄργανου (διὰ τῆς ἐμῆς μερίμνης...) ἢ καὶ τοῦ ποιητικῆς αἰτίου (ablativus
 rei efficientis) (ὑπὸ τῆς ἐμῆς...) || ad summum imperium retinendum πρὸς
 τὸ διατηρῆσαι, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ὑψίστην ἀρχὴν (διότι ἂν ἐπετύγχανον τὰ σέ-
 δια τῶν συνωμοτῶν, ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία τὴν ὅποιαν εἶχεν ὁ λαὸς θὰ περιήρχτο
 εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, φιλοδοξούντων νὰ βασιλεύσωσιν, ἰδὲ σημειώσιν εἰς § 2 P.
 Lentulus suum nomen... putavit. || et ad communes fortuna sconservandas
 καὶ πρὸς τὸ διασῶσαι τὰ κοινὰ ἀγαθὰ (τὰ ὅποια ἐκινδύνευον νὰ διαρπασθῶσιν
 ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν). || Omnes - omnium - (omnium - omnium) συσσωρευσις
 (ae)cumulatio ἢ coacervatio. || omnium ordinum πασῶν τῶν τάξεων ordi-
 nes ἐνταῦθα δὲ ἐνοεῖται μόνον τὰς πολιτικὰς κλάσεις (ordo senatorius, ordo
 equester, tribuni aerarii), ἀλλὰ περιλαμβάνει πᾶσας τάξεις ἀνθρώπων (ordo
 libertinorum, scribarum, sacerdotum, mercatorum κτ.), τὰς συντεχνίας
 (ισνάφια). || omnium generum πάντων τῶν εἰδῶν (ἐλεύθεροι, δούλοι, ἀπελεύ-
 θεροι) τοὺς ordines καὶ τὰ genera hominum μνημονεύει κατωτέρω (§ 15 - 17)
 ὁ ῥήτωρ, (equites Romanos, tribunos aerarios, scribas — ingenui, libertini,
 servi κλπ.). || omnium denique aetatum πάσης τέλους ἡλικίας. || forum (Ro-
 manum) ἢ (ῥωμαϊκὴ) ἀγορὰ, ἣτις εὐρίσκετο πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Καπι-
 τολίνου λόφου, ἔχουσα νοτιώτερον τὸν Παλατίνου λόφον. Περὶ τὴν ἀγορὰν (cir-
 cum forum) ἦσαν διάφοροι ναοὶ (templa), τοῦ Κρόνου (templum Saturni), τοῦ
 Ἰαννοῦ (t. Jani) τῆς Ὁμονοίας (t. Concordiae), ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἐσυνεδρίαζε τότε
 ἡ σύγκλητος (huius templi). || omnes aditus huius templi ac loci ὅλαι αἱ εἰσο-
 δοὶ τοῦδε τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ συνεδρίαζομεν. || causa est... haec inventa
 sola... μόνῃ αὐτῇ ἢ ὑπόθεσις, μόνον τοῦτο τὸ ζήτημα εὐρέθη, ἐν τῷ ὁποίῳ πάν-
 τες νὰ ὀλοφρονήσωσι. || post urbem conditam ἀπὸ κτίσεως τῆς πόλεως (Ῥώ-
 μης), ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ Ῥώμη. || sentirent unum atque idem νὰ φρονῶσιν
 ἐν καὶ τὸ αὐτό, νὰ ὁμογνωμονῶσιν. || praeter eos, qui... πλὴν ἐκείνων, οἱ
 ὅποιοι... || cum sibi viderent esse pereundum... ἐπειδὴ ἐβλεπον ὅτι αὐτοὶ μὴ
 φορὰ θὰ χαθῶσι... || cum omnibus... voluerunt προετίμησαν ν' ἀπολεσθῶσι
 μετὰ πάντων οἰοῦντὰς νὰ ἀπολεσθῶσι μόνοι. Τοῦτο βεβαίως οὔτε εἶναι οὔτε
 λέγεται εἰς ἔπαινον· οἱ χρηστοὶ καὶ φιλοπάτριδες πολῖται, ὅπως ὁ Κόρδος, ὅπως
 ὁ Curtius, κ.α., προσφέρουσιν εἰς θυσίαν ἑαυτοὺς μόνους ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν
 ἄλλων δηλαδὴ οἱ μὲν χρηστοὶ λέγουσιν: εἰάν πρόκειται ν' ἀπολεσθῶμεν πάν-
 τες, δολόκληρος ἡ πόλις καὶ ἡ πικρίς, κάλλιον ν' ἀποθανῶμεν ἡμεῖς μόνοι, ἢν δὲν
 τοῦ ἡμετέρου θανάτου δύναται νὰ σωθῇ ἡ πικρίς— οἱ δὲ πονηροὶ καὶ φάυλοι
 λέγουσιν: εἰάν πρόκειται νὰ καταστραφῶ ἐγώ, ἂς καταστραφῶμεν καλύτεροι ὅλοι,
 νὰ ἔχω συντροφιὰ! (ἐγωιστικὴ ἀντίληψις, ἀντίληψις στενὴ, ἀντίληψις ἄτακτος!) ||

§ 15. hosce homines δηλ. τοὺς πονηροὺς καὶ φαύλους, τοὺς θέλοντας μεθ' εαυτῶν νὰ συναπολεσθῇ καὶ ἡ πατρις. || excipio *ἐξαιρῶ, βγάνω ἔξω*, διασφαρῆται διὰ τοῦ ἐπίσαναπτομένου (et) secerno [ἰδέ Θ. Α. Κακρυδιῆ, καὶ ναι λέξεις, καινὰ καὶ ἀήθεις σημασίαι.] || neque in improborum civium (numero habendos puto) — οὐδὲ εἰς τοὺς φαύλους πολίτας συγκαταριθμητοὺς νομίζω, νομίζω ὅτι αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ λογαριάζωνται μεταξύ τῶν φαύλων πολιτῶν. || Ceteri vero οἱ δὲ λοιποὶ, δηλ. πάντες οἱ ἄλλοι, οἱ θέλοντες τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. || di immortales! ἀναφώνησις. || quā frequentia με ποίαν πυκνότητα πυκνὴν συρροήν, πόσον πυκνοὶ συρρέοντες. || quō studio με ποίαν σπουδὴν, προθυμίαν. || quā virtute με ποίαν ἀνδρείαν. || consentiunt ὁμοφρονοῦσιν. || Quid... commemorem διὰ τί νὰ ἀναφέρω, μνημονεύσω. || equites Romani ἦσαν ἡ δεύτερα πολιτικὴ τάξις, ἡ *ἱππῆς τάξις* (ordo equester ἢ ordo equitum), μετὰ τὴν τάξιν τῶν συγκλητικῶν (ordo senatorius), ἀποτελουμένη ἐκ τελείων ἐλευθέρων πολιτῶν, ἀνεπιλήπτων καὶ ἐχόντων τίμημα 400,900 σηστερτίων τοῦλάχιστον. Ἡ τάξις ὀνομάζετο *τῶν ἱππέων*, διότι ἐκ τούτων ἀποτελείτο τὸ ἱππικὸν τὸ στρατεύματός, [Σ. Βάσις, Ρωμαίων πολιτεία σελ. 599 κέ.] || qui (equites Romani) vobis... οἱ ὅποιοι (Ρωμ. ἱππεῖς) εἰς ὑμᾶς (τὴν τάξιν τῶν συγκλητικῶν) ita... ut... οὕτως (ὑπὸ τούτων τῶν ὄρων)... ὥστε... *summam ordinis consilii que τὸ κεφάλαιον, τὴν ἀνωτάτην θέσιν τῆς (πολιτικῆς) τάξεως καὶ τῆς (περὶ τῶν κοινῶν) βουλευσεως* — ἡ τάξις τῶν συγκλητικῶν εἶχεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων ἔργον κύριον τὸ μετὰ τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων *βουλευσθεαι περὶ τῶν κοινῶν*, ἀποτελουμένη κυρίως ἐκ τῶν πρεσβυτέρων (senes-senatus) καὶ ἐμπειροτέρων πολιτῶν καὶ καλουμένη *publicum consilium* κοινὸν συμβούλιον, δηλ. συμβούλιον βουλευόμενον περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ὅλης ῥωμαϊκῆς πολιτείας (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἰδιωτικὰ συμβούλια — *consilia privata*) ὕστερον ἐγένοντο συγκλητικοὶ καὶ νεώτεροι, ἡλικίας 27 ἐτῶν. Ἡ σύγκλητος ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν βουλὴν παρ' ἡμῶν, δὲν κατηρτίζετο δι' ἐκλογῶν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἦτο ἀπὸ τῆς βασιλείας σῶμα συνεχές, (ἔξ 100 κατ' ἀρχὰς συγκλητικῶν, ὕστερον ἐκ 300, ὕστερον 600 καὶ ἐπὶ Καίσαρος ἐξ 900 μελῶν), ἰσθίον ἀναπληρουμένον τῶν ἐκαστοτε ἕνεκα θανάτου ἢ ἄλλων λόγων προεχομένων κενῶν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων πρῶτον ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὕστερον ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὕστερον ὑπὸ τῶν τιμητῶν καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δι' ἐγγραφῆς εἰς τὸν κατάλογον τῶν συγκλητικῶν νέων προτιμωμένων τῶν ἐχόντων ἀρξεῖ ἀνωτέρας ἀρχῆς (ταμιῶν, στρατηγῶν κλπ.). Οἱ συντάσσοντες τὸν κατάλογον τῶν συγκλητικῶν ἠδύνατο νὰ διαγράψωσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ πάντα ὅστις ἐδείκνυε διαγωγὴν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ συγκλητικὸν ἄξιωμα ἢ περιέπιπεν εἰς ἔγκλημα βαρύ. || concedunt παραχωροῦσιν. || ita... ut vobiscum... certent *καὶ μὲν ἀραχωροῦσιν οἱ ἱππεῖς εἰς ὑμᾶς τοὺς συγκλητικοὺς τὸ δικαίωμα νὰ ἀποτελήτε τὴν πρῶτην ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξιν καὶ νὰ εἰσθε τὸ ἀνώτατον publicum consilium, ἀλλὰ πρόκειμένου περὶ φιλοπατριᾶς ν' ἀμιλλῶνται πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, δηλ. νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσιν ὑμᾶς περισσώτερον ἐαυτῶν φιλοπατρίδας.* || ex multorum annorum... *dissensione* ἡ τάξις τῶν ἱππέων δὲν ἦτο πάντοτε ὁμόφρων πρὸς τὴν τάξιν τῶν συγκλητικῶν πρὸ πάντων ἀπεδοκίμαζε τὴν μεγάλην τῶν συγκλητικῶν ἐπιρροίαν πρὸς τὸν δικαζομένους ἐπὶ παρανόμῳ ἀγρωρολογίᾳ τῆς δικαιοσύνης ἐπαρχικῶν. διὰ τοῦτο ὁ Γάιος Γράγγος, θέλων νὰ εἶναι αἱ περὶ αὐτῶν κρίσεις αὐστη-

ρότεροι, ἐπέτυχε τὴν κύρωσιν νόμου, καθ' ὃν ἀπὸ τοῦ ἔτους 122 π. X. οἱ δικασταὶ ἔπρεπε νὰ λαμβάνονται ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων, ἐν ᾧ πρότερον ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν συγκλητικῶν. Ἐνεκα τοῦ νόμου τούτου, ἰσχύσαντος μέχρι τοῦ ἔτους 81 π. X., καὶ ἔνεκα τῆς μεγάλης τῶν δικαστῶν ἱππέων ἀσθηρότητος πρὸς τοὺς κρινομένους, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν συγκλητικῶν, αἱ σχέσεις μεταξύ τῶν δύο τάξεων ἦσαν τόσον ἐχθρικά, ὥστε ὁ ἱστορικὸς Florus (2, 5, 3) νὰ λέγῃ ὅτι διὰ τοῦ νόμου ἐκεῖνου τοῦ Γράγγου (lex Sempronia iudiciaria) διηρέθη ὁ λαὸς καὶ ἡ πολιτεία ἀπὸ μονοκεφάλου ἐγένετο δικέφαλος. || huius ordinis τῆσδε (τῆς ἡμετέρας, δηλ. τῶν συγκλητικῶν) τάξεως ἡ γενικὴ αὕτη ἀνήκει καὶ εἰς τὸ dissensione (=ab hoc ordine) καὶ εἰς τὸ societatem concordiamque (=cum hoc ordine), διὰ τοῦτο καὶ ἐτέθη μεταξύ αὐτῶν. || ad societatem... revocatos ἢ διαλλαγὴ μεταξύ τῶν δύο τάξεων εἶχε διενυκλυθῆ διὰ τοῦ ἐν ἔτει 70 π. X. κυρωθέντος Αὐρηλίου νόμου (lex Aurelia iudiciaria), κατὰ τὸν ὅποιον οἱ δικασταὶ ἐλαμβάνοντο ἐκ τριῶν τάξεων, τῶν συγκλητικῶν, τῶν ἱππέων καὶ τῶν φυλοταμῶν (tribuni aerarii) κατὰ τὰ ἔτη 81—70 ἐλαμβάνοντο πάλιν ἐκ μόνων τῶν συγκλητικῶν, ὡς καὶ πρὸ τοῦ 122 π. X. || hodiernus dies... coniungit ἴσως εἶναι ὀητορικὴ ὑπερβολή, ἀλλ' ἴσως καὶ νὰ μὴ ἐδόθη πρότερον, ἀπὸ τοῦ ἔτους 70—63 π. X., ἀφορμὴ, ἵνα ἐκδηλώσωσιν οἱ ἱπτεῖς τὴν ὁμογνωμοσύνην των πρὸς τοὺς συγκλητικούς. Τότε ἔνεκα τοῦ μεγάλου ἀπὸ μέρους τῶν συνομοστῶν ἀπειλήσαντος τὴν πολιτείαν κινδύνου, εὐρέθησαν πᾶσαι αἱ τάξεις σύμφωνα καὶ ἠνωμένοι κατὰ τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας ἐχθρῶν. || confirmatam... confirmo στερεωθεῖσαν... βεβαιῶ· ἡ χρῆσις τῆς αὐτῆς λέξεως μετὰ διπλῆς σημασίας ἐν τῇ αὐτῇ προτάσει ἢ τῷ αὐτῷ κώλῳ εἶναι εἶδος λογοπαιγνίου καλοῦμένου λατινιστὶ traductio ἑλλην. *πλοκή* ἢ *ἀντανάκλασις* [Σημ. εἰς Κικέρου, Mil. § 44, τέλ.]. Παρατηρητέα καὶ ἡ παρήχησις coniunctionem... consulatu confirmatam... confirmo. || si... tenuerimus (τετελ. μέλ.) ἐὰν (θά) διατηρήσωμεν. || confirmo vobis οὐς βεβαιῶ (δίδω τὴν διαβεβαίωσιν). || nullum... malum... ad ullam rei publicae partem οὐδὲν κακὸν εἰς οὐδεμίαν μερίδα τῆς πολιτείας τὸ ullus + a um πάνποτε ἐν ἀρνητικαῖς προτάσει (τίς - οὐδεὶς). || Pari studio ἀφαιρ. τροχ. || defendundae rei publicae γενικῆ, γερουδιακῆ ἑλξίς (Σκελλαροῦ, λατιν. Συνακτ. σελ. 166—167). || tribunos aerarios τοὺς φυλοταμίας· ἡ τάξις αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ εὐποροτέρων ἀνθρώπων τῆς πληθῆος (plebs), εἰς οὗς ἀντίθετο παλαιότερον ἢ κατὰ φυλάς (tribus) εἰσπραξίς τῶν εἰσφορῶν, τὰς ὁποίας εἰσέφερον οἱ μὴ στρατευόμενοι εὐποροὶ πολῖται (τὸ ἐν χιλιεστῶν τῆς περιουσίας των κανονικῶς, ἐν ἐκτάκτοις δὲ πολεμικαῖς ἀνάγκαις πολλαπλάσιον τούτου), καὶ ἡ πληρωμὴ τοῖς στρατιώταις τοῦ στρατιωτικοῦ μισθοῦ (ἀνερχομένου εἰς 120 δηνάρια, δηλ. δραχμὰς, καθ' ἔτος). || scribas... universos ὑπῆρχον καὶ ἰδιωτικοὶ γραφεῖς (scribae privati), ὑπῆρχον καὶ δημόσιοι (scribae publici), οὗς ἐνοεῖ ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ· ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ scribae publici βοηθοὶ ἐπὶ μισθῷ (mercede) τῶν ταμῶν (scribae quaestorii), ἄλλοι τῶν ἀγορανόμων (scribae aedilicii) καὶ ἄλλοι ἄλλων. Οὗτοι ἀπετέλουν ἰδίαν τάξιν (ordo) καὶ διὰ τὴν πείραν, ἣν εἶχον περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας καὶ διότι ἦσαν *ἀπαραίτητοι* βοηθοὶ τῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἐπειδὴ ἤλλασσον καθ' ἕκαστον ἔτος δὲν ἐγνώριζον ἐπαρκῶς τὴν ὑπηρεσίαν, συνέτασσον δὲ οἱ scribae καὶ ἐτήρουν καὶ ἄλλα βιβλία, ἀλλὰ μάλιστα τὰ λογιστικά τοῦ δημοσίου

ταμείου, διὰ τοὺς λόγους τούτους ἦσαν ἐν πολλῇ τιμῇ. || quos cum casu... frequentasset, video... conversos. Καθ' ἣν ἡμέραν ἐσυνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος, ἵνα λάβῃ ἀπόφασιν περὶ τῶν συνωμοτῶν τοῦ Κατιλίνα, δηλαδή τῇ 5 Δεκεμβρίου, Nonis Decembribus, συνέτεσε (casu) νὰ ἔχρσι συναθροισθῇ σύμπαντες οἱ γραφεῖς (scribae universi) εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον (ad aerarium), ὅπερ εὐρίσκετο ἐν τῷ τοῦ Κρόνου ἱερῷ, τῷ κειμένῳ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ὁμοιοίας, ἐνθα ἐσυνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος. Ἡ συνάθροισις τῶν γραφείων εἶχε γίνεαι, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνελάμβανον τὴν ἀρχὴν οἱ νέοι ταμίαι, οἱ ὁποῖοι εἴκοσι τότε ὄντες διεκλήρουντο μεταξύ των, ποίαν ἕκαστος θὰ ἐλάμβανε ταμιακὴν διοίκησιν, μετὰ τῶν ταμιῶν δὲ διεκλήρουντο καὶ οἱ scribae, καὶ αὐτὴν τὴν διακλήρωσιν περιέμενον οἱ τοῖ (ab expectatione sortis) κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄλλὰ ἐνῶ περιέμενον τὴν διακλήρωσιν, ἐστράφη ἡ προσοχὴ των πρὸς τὴν κοινὴν σωτηρίαν (conversos esse ad communem salutem), περὶ τῆς ὁποίας ἐγίνετο συζήτησις ἐν τῇ συγκλήτῳ. || frequentasset = frequentes advocasset, συχνοὺς εἶχεν ἀπὸ πρῶτας καλέσει.

§ 16. Omnis... πάρεστιν (ἀναμένονσα τὴν ἡμετέραν ἀπόφασιν) πᾶσα ἡ τῶν ἐλευθέρων (πολιτῶν) πληθὺς· ingenui ἦσαν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν γραφείων, ἀλλ' ἐλαμβάνοντο ὡς γραφεῖς καὶ ἀπελευθεροὶ (libertini). || etiam tenuissimorum (multitudo) ἀκόμη καὶ τῶν εὐτελεστάτων, ἀγεγεσάτων (πολιτῶν) ἢ πληθὺς. Quis est enim...? ῥητορικὴ ἐρώτησις=οὐδεὶς γὰρ ἐστίν... || cui non... sit carum εἰς τὸν ὅποιον νὰ μὴ εἶναι τίμιον, πολύτιμον. || haec templa della templum Concordiae, t. Saturni, t. Iani κ.ά. || aspectus urbis ἡ θεὰ τῆς πόλεως, τὸ νὰ βλέπῃ τὴν πόλιν. || cum... tum καὶ... καὶ... || Operae pretium est ἀξιὸν ἐστίν, ἀξίζει (τὸν κόπον). || libertinorum hominum τῶν ἀπελευθέρων ἀνθρώπων libertini ἐκαλοῦντο οἱ πρότερον δοῦλοι καὶ ἀπελευθερωθέντες, καὶ οἱ υἱοὶ τούτων. Ἦσαν ἡμιελευθεροὶ, διότι εἶχον περιωρισμένα τὰ πολιτικά δικαιώματα, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ γίνωσιν ἀρχόντες καὶ νὰ εἰσεέλθωσιν εἰς τὴν σύγκλητον. Πρὸς τούτους ἀντιδιαστέλλονται οἱ ingenui.—studia τὰς διαθέσεις, τὰ φρονήματα. || qui (libertini) sua virtute... οἱ ὁποῖοι (ἀπελευθεροὶ) διὰ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς (ἐπιδειξάντες δηλαδή καθ' ὃν χρόνον ἦσαν δοῦλοι καλὴν διαγωγὴν καὶ ἀξιοθέντες νὰ ἀπελευθερωθῶσι) φθάσαντες τὴν τύχην τῆς πολιτείας καὶ ἐπομένως ταυτίσαντες τὴν αὐτῶν τύχην μετὰ τὴν τῆς πολιτείας. || quidam τινὲς (γνώστοι), δηλ. ὁ Λέντιος καὶ οἱ ἄλλοι συνωμοταί. || hic (Romae) nati, et (quidem) summo nati loco ἐδῶ (ἐν Ρώμῃ) γεννηθέντες καὶ μάλιστα ἐν ὑψίστῳ γεννηθέντες τόπῳ, τ. ἔ. ἐξ ἐπιφανεστάτων οἰκῶν. || Sed quid...? ἀλλὰ (πρὸς) τί...; δὲν εἶναι ἀνάγκη... Servus est nemo, qui... προετάχθη μετ' ἐμφράσεως τὸ servus. Οἱ ἄλλοι, λέγει ὁ ῥήτωρ ὅς ἀνωτέρω ἀνεφραμίεν, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθεροι, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι διὰ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ διὰ τὴν ἰδιωτικὴν του περιουσίαν ἕκαστος προσέδραμε νὰ δείξῃ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος· ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι ἀκόμη, οἵτινες θὰ περιέμενέ τις νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν συνωμοτῶν, θέλουσι τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. || (servus) qui modo... servitutis (δοῦλος) ὅστις μόνον νὰ δουλεύῃ ἀνεκτῶς, ὅστις μόνον νὰ μὴ διατελῇ ὑπὸ ἀφόρητον δουλείαν. || (nemo est) qui non... perhorrescat (οὐδεὶς ἐστίν) ὅστις δὲν φοβίται (πάντως φοβίτουσι), διὰ τὴν αὐθάδειαν τῶν πολιτῶν (συνωμοτῶν), δηλαδή αὐτὸς μὲν μοιλονότι εἶναι δοῦλος θέλει τὴν σωτηρίαν τῆς

πατρίδος, εκείνοι δέ, μολονότι είναι πολῖται, θέλουν τὸν ὄλεθρον αὐτῆς. || haec αιτιαται. οὐδὲτ. πληθ. = τάδε, τὴν πόλιν, τοὺς ναοὺς κλπ. λέγων τὴν λέξιν ταύτην ὁ ῥήτωρ ἐδείκνυε διὰ τῆς χειρὸς γύρω τὴν πόλιν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. || stare νὰ ἴστανται ὄρθια, νὰ μὴ καταστραφοῦν. || qui non... conferat ὅστις δὲν συνεισφέρει, δὲν συντελεῖ. || (tantum voluntatis), quantum voluntatis (conferre) audet et quantum potest (τόσον θέλῃσιν) ὅσην θέλῃσιν τολμᾷ καὶ ὅσην δύναται (νὰ συνεισφέρει). Ἡ λ. voluntatis ἐτέθη εἰς τὸ τέλος ἀπομονωθείσα ἀπὸ τῆς λέξεως ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται (quantum), ἵνα ἐξαρθῇ· ὁ Κικέρων θέλει νὰ ὑπαινιχθῇ ὅτι πολλοὶ δοῦλοι ἔνεκα τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῶν ἐαυτῶν δεσποτῶν δὲν ἐτόλμων οὐδὲ ἠδύνατο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν ὅσον ἠθελον, ὅτι, ἂν ἦσαν ἐλεύθεροι, θὰ ἐξεδήλουσαν πολὺ ἐνδεικτικώτερον τὰ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας αἰσθημάτων των.

§ 17. si quem... ἐάν τυχόν τινα ἐξ ὑμῶν ἀνησυχῇ. || lenonem quendam... ὅτι δηλαδή κάποιος **πράκτωρ** τοῦ Λέντιου περιέτρεχε τὰ κατηλιεῖα. || pretio sperare... (καὶ) ὅτι διὰ χρημάτων ἠλπίζεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ **διαφθορᾶσι** (νὰ κλομισθῶσιν εἰς διαφθοράν) τὰ φρονήματα τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν ἀμαθῶν... || est id quidem coeptum... ἐπεχειρήθη **πράγματι** τοῦτο καὶ ἐδοκιμάσθη... || sed nulli sunt inventi... ἄλλ' οὐδένας εὐρέθησαν τόσον δυστυχεῖς (miseri=egentes) ἢ διεφθαρμένοι κατὰ τὴν θέλησιν (τὸ φρόνημα, voluntate=animo)... || qui non... velint ὥστε οὗτοι νὰ μὴ θέλουν νὰ διατηρηθοῦν οἷα τὰ ἐργαστήριά των καὶ νὰ μὴ καταστραφοῦν αἱ ἐργασίαι των. || illum ipsum sellae... locum αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τόπος τοῦ καθίσματος των καὶ τῆς ἐργασίας των καὶ τοῦ καθημερινοῦ κέρδους των (ἐν ᾧ κερδίζουσι τὸν ἡμερησίον ἄρτον) παρατηρητέον ὅτι ὁ ῥήτωρ, ἵνα συγκινήσῃ περισσότερον καὶ διαθέσῃ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων αὐτῶν ἀνθρώπων τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων, ἀναφέρει ἐν πολλῇ λεπτομερείᾳ τὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν (sellae, operis, quaestu, —cubile, lectulum, cursum otiosum) || cubile atque lectulum (συνώνυμα) τὴν κοίτην καὶ τὴν κλίνην. || cursum hunc otiosum vitae suae αὐτῆν τὴν εἰρηκίαν (ἡσυχίαν) **τρεχάλαν** τῆς ζωῆς των. Ἡ ἔννοια τοῦ μέρους τούτου (nulli sunt inventi... velint) εἶναι: **οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, τοὺς ὁποίους ἐξήγησε νὰ διεγείρῃ ὁ πρᾶκτωρ τοῦ Λέντιου, ἠρνήθησαν νὰ πεισθοῦν εἰς αὐτὰς τὰς παρακινήσεις, προτιμῆσαντες νὰ κερδίζωσιν ἐπιπόπως, ἀλλ' ἡσυχῶς καὶ εἰρηκικῶς τὸν ὀλίγον ἄρτον των, πρὶν νὰ συστασιάζωσι μετὰ τῶν συνομοτῶν λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν χρήματα.** || Multo vero maxima pars... ἀληθῶς πολὺ μέγιστον μέρος... τὸ multo ἐπιτείνει τοὺς maxima. || immo vero (**ἐπ' ἀντιθέσει**—correctio) τί λέγω; δὲν λέγω τὴν ἀλήθειαν, ὅταν λέγω ὅτι **πολὺ μέγιστον** μέρος... πρέπει νὰ εἶπω μᾶλλον ὅτι **ὀλόκληρος** ἡ τάξις αὐτῆ (hoc genus universum)... **amantissimum est otii μάλιστα ἐπιθυμητικόν** τῆς ἡσυχίας, τῆς εἰρήνης εἶναι, μάλιστα ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην (ὄχι τὴν στάσιν). || Omne instrumentum πᾶν ἐργαλεῖον, σκευὸς, (ὅπερ χρησιμεύει εἰς τὴν ἐργασίαν των). || omnis opera atque quaestus πᾶσα ἐργασία καὶ κέρδος. || frequentia—ὅτι ἀφαίρετ. ὄργάνον ἢ μᾶλλον ἀφαίρ. ἀπόλυτοι, = πληθώρας—σχολῆς οὔσης. || sustentatur ὑποστηρίζεται, πηγαινὶ καλά. || quorum si... solet ἂν δὲ τούτων (τῶν ἐργατικῶν τάξεων) τὸ κέρδος συνήθως ἐλαττοῦται μὲ τὸ κλείσιμον τῶν ἐργαστηρίων των... || quid tandem incensis (tabernis) futurum fuit? τί δὰ ἠθελε συμβῆ, ἐάν τὰ ἐργαστήριά των ἠθελον ἐμπρησθῆ (ὡς ἐμε-

λέτων νὰ ἐμπρήσωσιν αὐτὰ οἱ συνωμοταί); Ἡ πρότασις αὕτη quid tandem... fuit? ἰσοδυναμεῖ ὑποθετικῶ λόγῳ (τοῦ ἀπραγματοποιήτου) = quid tandem futurum fuit, si tabernae incensae essent? ἢ περιφρασις futurum fuit ἀντι [ιδὲ σημ. fuisset. εἰς Κικέρ. p. Mil. § 31 ἐν ἀρχῇ].

Κεφ. 9. §§ 18—19. **Περίληψις.** Λοιπόν, συγκλητικοὶ πατέρες, τὰ πάντα συντρέχουσιν ὥστε ἀφόβως ν' ἀποφασίσετε σήμερον, ἐντὸς τῆς ἡμέρας, περὶ τῶν συνωμοτῶν· πάντες οἱ πολῖται εἶναι σύμφωνοι νὰ σωθῆ ἡ πολιτεία, ἣτις ἐμπιστεύεται εἰς ὑμᾶς ἐαυτὴν καὶ τὰ ἐαυτῆς πάντα.

§ 18. Quae cum ita sint ὧν οὕτως ἐχόντων. || pop. Romani praesidia (ἀπὸ μέρους) τοῦ ῥωμαίου λαοῦ ἐπικουραῖα. || non desunt δὲν (ἐλ.)λείπουσι. || vos ne... videamini, providete; σεῖς κνττάξατε μὴ φανῆτε ὅτι εἰσθε ἐλλειπεῖς ἀπέναντι τοῦ Ῥωμαίου λαοῦ, ὅτι δηλ. δὲν βοηθεῖτε αὐτόν. || consulem τὸν Κικέρωνα. || atque ex media morte καὶ μορῶν γὰ ἴπῳ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν θάνατον. || ad vitam suam=ut ipse vivat. || ad salutem vestram=ut vos salvos tueatur. || ad conservandam rem publicam πρὸς τὸ διασωσαί τὴν πολιτείαν. || mente κατὰ τὴν διάθεσιν, voluntate τὴν θέλησιν, studio τὴν προθυμίαν, virtute τὴν ἀνδρικήν στάσιν, voce τὴν φωνήν. || Obsessa... patria communis πολιορκημένη ὑπὸ τῶν δάδων καὶ τῶν βελῶν τῆς ἀσεβοῦς συνωμοσίας (τῶν ἀσεβῶν συνωμοτῶν) ἰκέτις πρὸς ὑμᾶς τὰς χεῖρας ἐκτείνει ἢ κοινὴ πατρίς. || vobis... manus tendit ἀντι τοῦ ad vos... manus tendit. || patria communis (omnium nostrum), ἢ Ῥώμη. || arcem et Capitolium. Ὁ mons Capitolinus εἶχε δύο κορυφάς, ἐπὶ τῆς μιᾶς, πρὸς βορρᾶν ἦτο ἡ arx—ἀκρόπολις, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης, πρὸς μεσημβρίαν, ἦτο τὸ Capitolium τ. ἔ. ὁ ναὸς τοῦ (Καπιτωλίου) Διὸς. || aras Penatum (publicorum) τοὺς βωμοὺς τῶν (δημοσίων) πατρῶν θεῶν, οἵτινες, ἐλατρεῦντο μετὰ τῆς θεᾶς Ἑστίας ἐν τῷ ταύτης ἱερῷ κειμένῳ ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ γωνίᾳ τῆς ἀγορᾶς, ὑπὸ τὸν Παλατῖνον λόφον. Πλὴν τῶν δημοσίων τούτων πατρῶν θεῶν (Penates publici) ὑπῆρχον καὶ ἰδιωτικοὶ ἐκάστου οἴκου di penates, προστάται τῶν προμηθειῶν καὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ οἴκου (penus), ὧν αἱ εἰκόνας διὰ τοῦτο ἰδρύνοντο ἐν τῷ τοῦ οἴκου ταμείῳ. || ignem Vestae sempiternum τὸ ἄσβεστον τῆς Ἑστίας πῦρ ὅπερ αἱ Ἑστιάδες παρθένοι διατηροῦν ἐν τῷ τῆς Ἑστίας ἱερῷ· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐφαίνετο ἐκ τοῦ τόπου τῆς συνεδρίας τῆς συγκλήτου, διὰ τοῦτο ὁ Κικέρων λέγει illum (καὶ δεικνύει διὰ τῆς χειρὸς) ignem. || templa οἱ μεγαλύτεροι ναοί, delubra τὰ μικρότερα ἱερά. || commendat ἐμπιστεύεται. || Praeterea... καὶ ὄχι μόνον, λέγει ὁ ῥήτωρ, περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων πρέπει νὰ φροντίσετε, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν σας, τὰ ὅποια ἐπίσης κινδυνεύουσιν. || de fortunis omnium (vestrum) περὶ τῶν ἀγαθῶν, τῆς περιουσίας πάντων ὑμῶν. || de sedibus (vestris) περὶ τῶν κατοικιῶν ὑμῶν. || de focis περὶ τῶν ἐστιῶν (αἱ ὅποια εἶναι τὸ τιμιώτατον μέρος τοῦ οἴκου). || vobis dot. ποιητ. αἰτίων, Γραμμ. Σακελλαροφ. σελ. 148 § 40.

§ 19. ducem... ἐννοεῖ ὁ ῥήτωρ ἐαυτόν, διότι ὡς ἡγετὸς ἦτο καὶ ὁ ἡγήτης πάσης ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς πολιτείας. || vestri—sui γενικαὶ ἀντικειμενικαί. || quae... facultas ἡ ὁποία, τοιαύτη δὲ... εὐκαιρία. || habetis omnes homines ἐγγ. ἐκ τῶν

hostes... διότι οἱ μὲν ἄλλοθενεῖς (ἐξωτερικοὶ) πολέμου... oppressi καταβληθέντες, νικηθέντες, serviunt γίνονται δούλοι. || recepti beneficio διὰ εὐεργεσίας δεκτοὶ γενομένοι, ὡς φίλοι καὶ σύμμαχοι τοῦ ῥωμαίου λαοῦ. Συνέβαινε καὶ τὸ τοιοῦτον ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ, νὰ παραδίδονται ἄνευ πολέμου εἰς τοὺς ῥωμαίους καὶ νὰ θεωρῶνται ὡς σύμμαχοι αὐτοῦ, π. γ. ὁ υἱὸς τοῦ Μιθριδάτου Φαρνάκης, ὁ βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου Ἀτταλος. κᾶ. || se obligatos putant ἑαυτοὺς ὑποχρεωμένους (δι' εὐεργεσίας) νομίζουσι. || qui autem ex numero civium ὅσοι ὁμως ἐκ τῶν πολιτῶν. || dementia aliqua depravati ὑπὸ ἀφροσύνης τινὸς διαστραφένες. || cum... repuleris (παράκειμι ὑποτακτ.) ἀφοῦ ἀποκρούσης, ἀφοῦ ἀποκρούση τις ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ γίνεται χρῆσις τοῦ β' ἐνικ. προσώπου τῆς ὑποτακτικῆς, ὅταν τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι ἀόριστον ὁμοιον ἐν τῇ ἑλληνικῇ: ἔχεις γρόσσα, ἔχεις γλώσσα καὶ τὸ possis = δύναται τις. || mihi δι' ἐμέ, δοτ. ἀναφορᾶς. || cum perditis civibus πρὸς τοὺς ἐξώλεις πολίτας. || id δηλ. bellum, ὑποκειμ. τοῦ κατωτέρω propulsari posse. || memoriaque tantorum periculorum καὶ διὰ τῆς μνήμης τόσον μεγάλων κινδύνων, τ. ἔ. καὶ διότι ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς καὶ καθόλου ὅλα τὰ ἔθνη θὰ μνημιουέωσι τοὺς τόσον μεγάλους ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος κινδύνους μου. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐπαναλαμβάνει διὰ πλείονον καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ § 23 [Ἴδὲ καὶ Cicer. Catil. 3, 26]. || in omnium gentium sermonibus (erit) ac mentibus haerebit εἰς πάντων τὰς ὁμιλίας (θὰ εἶναι) καὶ εἰς τὰς διανοίας πάντοτε θὰ μένη ἀνεξίτηλος. || a me atque a meis ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἐμῶν (συζύγον καὶ τέκνων, ἰδὲ § 3). || Neque ulla... reperietur οὐδὲ θὰ εὑρεθῇ βεβαίως τόσον μεγάλη δύναμις... quae... possit ἢ ὁποῖα... νὰ δυνηθῇ. || coniunctionem vestram equitumque Romanorum τὴν ὑμετέραν (= ἑμῶν τῶν συγκλητικῶν) ἔνωσην καὶ τῶν ῥωμαίων ἰππέων. || conspirationem σύμπνοιαν, ὁμόνοιαν ὁ Κικέρων μεταχειρίζεται τὴν λέξιν ταύτην συνηθέστερον ἐν τῇ καλῇ σημασίᾳ (σύμπνοια, ὁμόνοια) ἢ ἐν τῇ κακῇ (συννομοσία, conjuratio) || comfringere et labefactare νὰ διασπάσῃ καὶ νὰ σαλεύσῃ, καταρρίψῃ.

Κεφάλ. 11, § 23—24. **Ἐπίλογος**: Ἀξιῶ νὰ διαμνημονεύονται αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ἐν κρισιμοτάταις περιστάσεσιν μεγάλαι ὑπηρεσίαι μου καὶ ἐφ' ὅσον τοῦτο θὰ συμβαίῃ δὲν διατρέχω οὐδένα παρὰ τῶν ἐχθρῶν κίνδυνον. Ὅθεν μετὰ τόλμης ἀποφασίσατε ὅτι εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος συντελεῖ, πεποιθότες ὅτι ὁ ὕπατος θὰ φέρῃ εἰς ἀσφαλὲς πέρασ τὰ ἀποφασισθησόμενα μέτρα.

pro imperio, pro exercitu, pro provincia, quam neglexi. pro = (ἀντὶ τῆς ἀπολύτου) ἀρχῆς... κατὰ τὸν νόμον τοῦ Γάϊου Γράγχου (lex Semproniana de provinciis consularibus τοῦ ἔτους 122 π. X.) ἡ σύγκλητος ὥριζεν ἤδη πρὸ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαιρεσιῶν, τὰς ὑπατικὰς διοικήσεις, εἰς τὰς ὁποίας θ' ἀπεστέλλοντο οἱ κατὰ τὰ προσεχῆ ἀρχαιρέσια ἐκλεχθησόμενοι ὕπατοι μετὰ τὸ τέλος τῆς ὑπατείας αὐτῶν ἐν Ρώμῃ, ὡς ἀνθύπατοι (pro consule). Τοῦτο ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ ἔτος 64 π. X. καὶ ὥρισθησαν ὡς ὑπατικαὶ διοικήσεις ἡ Μακεδονία καὶ ἡ ἐπιτάδε τῶν Ἀλπεων Γαλατία. Μετὰ τοῦτο οἱ ἐκλεχθέντες διὰ τὸ ἔτος 63 π. X. ὕπατοι, ὁ Κικέρων καὶ ὁ Γάϊος Ἀντώνιος, ἔβαλον κληρον καὶ ἔλαχεν ἡ μὲν Μακεδονία εἰς τὸν Κικέρωνα, ἡ δὲ Γαλατία εἰς τὸν

Ἄντωνιον. Ἄλλ' ὁ Κικέρων περιποιούμενος τὸν Ἄντωνιον ἵνα ἀπομακρῶνῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Κατιλίνα ἐκουσίως παρεχώρησεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας, ἣ ὅποια ἦτο πλουσία καὶ πολλὰ τὰ ἀγαθὰ διὰ τοὺς διοικητὰς εἶχε καὶ ἐλπίδα θριάμβου αὐτοῖς παρεῖχε. Ταύτας λοιπὸν τὰς παραχωρήσεις του χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα imperium ἐνταῦθα εἶναι ἢ ἀπόλυτος ἐξουσία, ἣν εἶχον οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ ἐπιτάσσειν (imperare) τοῖς ἀρχομένοις ὅ,τι ἤθελον exercitus ἐνταῦθα εἶναι ὁ κατὰ τὴν Μακεδονίαν στρατός, οὗ ἤγετο ὁ ἐκάστοτε διοικητὴς αὐτῆς. || pro provincia, quam neglexi ἀντὶ τῆς ἐπαρχίας (Γαλατίας) ἀφ' ἧς παρητήθην. Ὁ Κικέρων ὄχι μόνον τὴν Μακεδονίαν ἐκὼν παρεχώρησεν εἰς τὸν Ἄντωνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Γαλατίαν δὲν ἠθέλησε μὴ μεταβῆ ὡς διοικητὴς αὐτῆς, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς Ῥώμης, ὅπου ἐθεώρει τὴν παρουσίαν του ἀναγκασίαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς κινδυνεύουσας πατρίδος του. Τὴν ἐπαρχίαν Γαλατίαν διόκησεν ἀντὶ τοῦ Κικέρωνος παρατηθέντος ὁ πραιτωρ Κόιντος Μέτελλος Κέλερ. (Κικέρ. Ἐπιστ. ad famil. 5, 2, 3). || pro triumpho ἀντὶ τοῦ θριάμβου, ὃν ἤλπιδεν ὁ Κικέρων ὅτι θὰ ἐτέλει ἐπιανερχόμενος ἐκ τῆς ἐπαρχιακῆς του διοικήσεως (Κικέρ. Ἐπιστ. ad famil. 15, 4, 13). || ceterisque laudis insignibus καὶ (ἀντὶ) τῶν λοιπῶν παρρησιῶν (μεταλλίων) τῆς ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐπαρχίας ἐπιδειχθείσης ἀρετῆς εἰς τοὺς ἐν τῇ διεξαγωγῇ πολέμου τινὸς ἢ τῇ διοικήσει ἐπαρχίας τινὸς ἢ καὶ ἐν τῇ τῆς Ῥώμης αὐτῆς διοικήσει (Cic. Catil. 3, 26) ἐπιδεικνύοντα πολεμικὴν ἢ πολιτικὴν ἀρετὴν (laudem, virtutem) ἢ σύγκλητος ἀναγνωρίζουσα τὴν εἰς τὴν πατρίδα οὕτω παρεχομένην ὑπ' αὐτῶν ὑπηρεσίαν ἐπέτρπε νὰ τελώσιν ἐπιανερχόμενοι εἰς Ῥώμην θριάμβον, ἢ εὐχαριστήριόν τινα εἰς τοὺς θεοὺς θυσίαν (supplicationem), ἢ ἀπένεμεν εἰς αὐτοὺς τιμητικούς τίτλους (Magnus, Macedonicus, Africanus, Numantinus...) ἢ καὶ ἐψήφισεν αὐτοῖς ἀνδριάντα (statua). Αἱ τιμαὶ οὗται γενικῶς ὀνομάζοντο insignia=παράσημα μετάλλια. || quae (insignia) sunt a me repudiata τὰ ὅποια ἀπεκροίσθησαν, ἀπερρίφθησαν ὑπ' ἐμοῦ. || propter... custodiam, χάριν τῆς φυλακῆς, ἵνα (μεν) ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀργυρῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ ὑμῶν. || pro clientelis hospitibusque provincialibus ἀντὶ τῶν ἐπαρχιακῶν πελατειῶν καὶ τῶν ξενιῶν. Οἱ καλῶς διοικήσαντες ἐπαρχιακῶν τινα διοίκησιν ἀρχοντες (proconsules, praetores) καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς ῥωμαῖοι, ἀκόμη καὶ νικηταὶ ὑποτάξαντες τὰς χώρας ταύτας, ἀλλ' ὅπως δὴποτε εὐεργετήσαντες αὐτὰς ἀνεκηρύσσοντο τιμῆς ἐνεκα ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν ἐξείνων καὶ ὑπὸ διαφόρων κοινοτήτων αὐτῶν προστάται αὐτῶν, (patroni), οἱ δὲ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων καὶ κοινοτήτων ὀνομάζοντο ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προστάτας clientes καὶ hospites. Οὗτοι ἀνάγκην ποτὲ λαμβάνοντες ἐξήτουν ἐν Ῥώμῃ τὴν προστασίαν τῶν προστατῶν καὶ ἐτύγγαλον αὐτῆς. || quae tamen τὰς ὁποίας ὅμως (πελατείας καὶ ξενίας) παρατηρητέον ὅτι ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (quae) ἐτέθη κατ' οὐδέτερον γένος, διότι ἀναφέρεται εἰς ἄψυχα (clientelae et hospitium) διαφόρου γένους, ὡς καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. || urbanis opibus ἀφαιρετ. ὄργαν. διὰ τῶν ἐν τῇ πόλει (Ῥώμῃ) δυνάμεων μου (ἐπιρροῆς μου). || non minore labore... ὄχι μὲ ὀλιγώτερον κόπον διαφυλάττω (τὰς παλαιὰς) παρὰ (νέας) ἀποκτῶ. || pro his igitur omnibus... ἀντὶ λοιπῶν πάντων τούτων. || pro meis in vos studiis διὰ τὰς πρὸς ὑμᾶς (φιλικῆς σχέσεως) προθυμίας, προθυμους ὑπηρεσίας μου, εὐνοίας. Ἡ πρόθ. pro ἐνταῦθα σημαίνει: εἰς ἀμοιβὴν (τῶν

Ἐξεδόθησαν μετὰ ἀρχαίων ἀπὸ Θεοφ. Χακιδιῆ

1. Ἐπιτομὴ τῆς Ῥωμαίων Ἱστορίας Δρ. 2,50
2. Κριτικὸς ὁ κείναι Μιλῶνος λόγος 4—
3. Κριτικὸς ὁ κείναι Καλλιμαίος λόγος ἀπὸ Δ. καὶ Γ. 1,50
4. Κριτικὸς Ἐπιτομὴ 1,50
5. Πλάτωνος Μέναιχμος 2,40

